จากปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง
สู่การปฏิบัติ

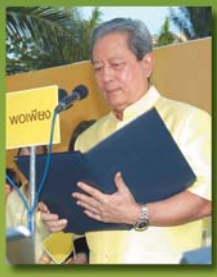

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง
สู่การปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง... สู่การปฏิบัติ

จัดทำโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๙๖๒ ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
โทร ๐-๒๒๘๐-๔๐๘๕ ต่อ ๑๓๐๓-๕ หรือ ๒๔๐๗
โทรสาร ๐-๒๖๒๘-๒๘๔๖

พิมพ์ครั้งที่ ๑ กันยายน ๒๕๕๑
จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
ISBN ๙๗๘-๙๗๔-๙๗๖๙-๘๔-๓

ข้อมูลทางบรรณานุกรม
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง... สู่การปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ : เพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๕๑.

พิมพ์ที่ บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด
เลขที่ ๙๓/๖๓๖ หมู่ ๔ ต.บางศรีเมือง อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทร. ๐-๒๘๘๑-๕๑๓๓-๔ โทรสาร ๐-๒๘๘๑-๕๑๓๕

คำนำ

ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) อัญเชิญ **"ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"** ไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไปนั้น สศช. ได้สร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงโดยการจัดกิจกรรมและจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและขยายผลการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงแก่ภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมอย่างต่อเนื่อง

หนังสือ **"จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง... สู่การปฏิบัติ"** เล่มนี้ เรียบเรียงจากปาฐกถาและการสัมภาษณ์พิเศษผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี ได้แก่ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ดร.ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์ ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ดร.อำพน กิตติอำพน โดยได้อธิบายถึงแนวทางและหลักการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต การศึกษา การบริหารธุรกิจ การพัฒนาชุมชน การเกษตร และการพัฒนาประเทศ เพื่อชี้แนวทางปฏิบัติในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ เห็นคุณค่า และน้อมนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง อันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เพื่อความก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง ยั่งยืน และ **"สังคมอยู่เย็นเป็นสุข"** ร่วมกันสืบไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กันยายน ๒๕๕๑

สารบัญ

๙

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

แนวทางการบริหารประเทศ
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

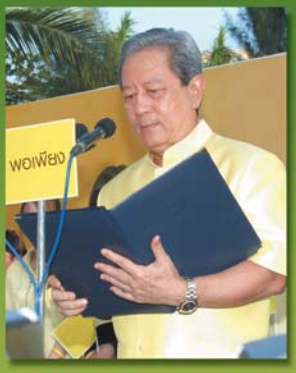

๓๑

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ
นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย

- การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
- องค์ความรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ในชุมชน

๕๙

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

เศรษฐกิจพอเพียง...
นำสู่ความสุขของชีวิตอย่างยั่งยืน

๗๗

นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

- แนวทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน มาใช้พัฒนาการเกษตร

๑๐๗

ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา

เศรษฐกิจพอเพียง... กับความยั่งยืนของธุรกิจ

๑๒๗

ดร.ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์

ก้าวหน้าอย่างสมดุลและมั่นคง
ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

๑๔๑

ดร.อำพน กิตติอำพน

เศรษฐกิจพอเพียงกับแผนฯ ๑๐

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน **ทางสายกลาง** โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ **ความพอเพียง** หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี**ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี**พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย**ความรอบรู้** ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกใน**คุณธรรม** ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม **ดำเนินชีวิต**ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป

องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอเพียง ประกอบด้วยคุณลักษณะและเงื่อนไข ดังนี้

✦ **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

✦ **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ

✦ **ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันท่วงที

เงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน

✦ **เงื่อนไขคุณธรรม** เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้ รัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

✦ **เงื่อนไขหลักวิชา** อาศัยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

✦ **เงื่อนไขชีวิต** ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ และปัญญาบริหารจัดการการใช้ชีวิตโดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

แนวทางการบริหารประเทศ ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง

โดย พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

จากปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง

สู่การปฏิบัติ

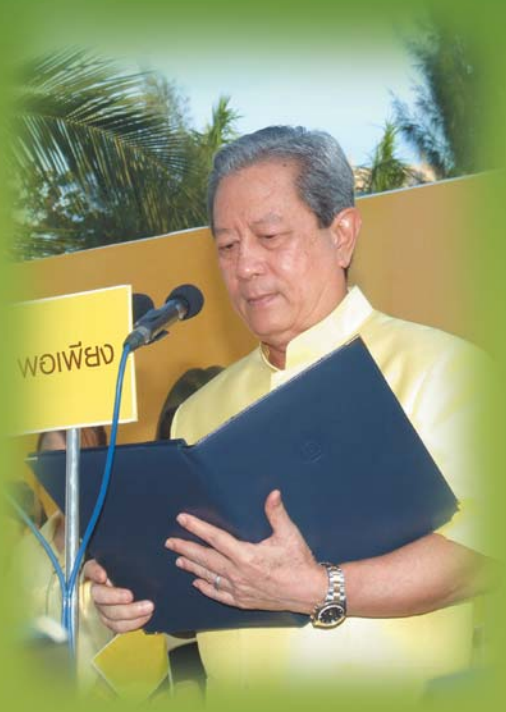

แนวทางการบริหารประเทศ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดย **พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์** อดีตนายกรัฐมนตรี

การประชุมชี้แจง "แนวทางการพัฒนาประเทศ
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"
วันศุกร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล
จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ท่านรองนายกรัฐมนตรี
ท่านรัฐมนตรี เพื่อนข้าราชการ และผู้เข้าร่วมการประชุม
ตลอดจนผู้มีเกียรติทุกท่านครับ

ผมรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาพบกับท่านผู้บริหารระดับสูงของประเทศ ทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่มารวมกันอยู่ ณ ที่นี้ เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายนที่ผ่านมา ผมยืนอยู่ตรงข้างล่างนั่น และพูดถึงเรื่องของแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติโดยใช้เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง ส่วนใหญ่ก็จะเกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้มีการพูดกันมาก่อน แต่จริงๆ แล้ว ผมไม่ได้คิดเองหรือว่านำมาพูดเอง เป็นเรื่องที่ผมได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้มีการประสานกับทาง ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาก่อน ผมได้รับเป็นผู้ประสานงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางด้านกองทัพในด้านของเศรษฐกิจพอเพียง นั่นก็เป็นความต่อเนื่องที่มีมา และในวันนี้ก็มีโอกาสที่จะมาพูดเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับท่านทั้งหลาย

เศรษฐกิจพอเพียง ใช้ได้ทุกระดับ

"ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้ให้ประชาชนได้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติตนที่ควรจะเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งที่จริงแล้วก็เป็นแนวทางที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ในตอนที่ผมนำเรื่องนี้มาเปิดเผยใหม่ๆ ก็มีหลายท่านได้ตั้งข้อสังเกตว่า จะเป็นไปได้หรือที่จะนำไปใช้ในระดับเศรษฐกิจของประเทศ และในระดับที่กว้างขวางกว่านั้น นั่นก็เป็นคำถามที่มีหลายๆ ท่านได้ตั้งขึ้นมา

ในวันนี้ก็จะได้มีโอกาสทำความเข้าใจเพิ่มเติม นอกเหนือจากที่ได้กล่าวไว้แล้ว ในส่วนขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานับประการ ตลอดระยะเวลา ๖๐ ปีแห่งการครองราชย์ เพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรและประเทศชาติ โดยทรงยึดถือหลัก **"เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา" ซึ่งทรงสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานดั้งเดิม ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทย**

พระองค์ท่านทรงเห็นว่าการพัฒนาต้องเริ่มจากการ**พึ่งตนเองให้ได้ก่อน** การที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ เราก็ต้อง**รู้จักประมาณตน** และ**ทำทุกอย่างด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ประมาท** สิ่งเหล่านี้จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเราต่อไปด้วย หลักการสำคัญของ **"ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"** เป็นหลักการของการพึ่งตนเองเป็นหลัก ที่จะทำอะไรอย่าง**เป็นขั้นเป็นตอน ไม่รีบร้อน ไม่ก้าวกระโดด ไม่ประมาท รู้จักการเลือกสรร และการใช้อย่างเหมาะสม ระมัดระวัง มีความพอดี พอเหมาะ พอควร ซึ่งใช้คำสรุปรวมว่า "พอเพียง"**

ส่วนที่เพิ่มเติมมาอีกประเด็นหนึ่งก็คือในเรื่องของ**ความสมเหตุสมผล** หรือว่า**มีการพิจารณาเหตุผลให้รอบคอบ** พยายามที่จะหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เสี่ยง หรือสิ่งที่จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงในด้านต่างๆ ซึ่งก็คงสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานทางธุรกิจในปัจจุบัน ในเรื่องของการที่เราใช้ปัจจัย SWOT มาพิจารณา ซึ่งไม่มีอะไรแตกต่างจากสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้กับเรา สิ่งที่ผมกล่าวในเรื่องของปัจจัยพิจารณานั้นก็เป็นที่แพร่หลายในการบริหารงานโดยทั่วไปอยู่แล้ว ผมคงไม่เข้าไปในรายละเอียดนะครับ

...การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารประเทศ ก็คือ การที่จะคิด พิจารณาให้การพัฒนาประเทศนั้นเป็นไปอย่างสมดุล บนพื้นฐานของความพอดีระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท ตรงนี้เป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง...

การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารประเทศ

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารประเทศ ก็คือ การที่จะคิด พิจารณาให้การพัฒนาประเทศนั้นเป็นไปอย่างสมดุล บนพื้นฐานของความพอดีระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบท ตรงนี้เป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะว่าในปัจจุบันการเติบโตของภาคสังคมเมืองเป็นไปอย่างรวดเร็ว สังคมชนบทมีความเติบโตค่อนข้างน้อย สภาพของความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตก็มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ตัวเลขในด้านความแตกต่างด้านรายได้ ผมจำได้ว่าทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ยกตัวเลขขึ้นมาว่า เมื่อก่อนเรามีความแตกต่างกันประมาณ ๑๐ ต่อ ๑ แต่ในปัจจุบันตัวเลขนี้กว้างไปอีกเป็นประมาณ ๑๓ ต่อ ๑ ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้เห็นว่าสังคมเมืองกับสังคมชนบทนั้นมีความแตกต่างกัน เฉพาะในแง่ของรายได้เพียงอย่างเดียวก็ต่างกันมาก แต่นั่นไม่ได้เป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขในทันที เป็นปัจจัยตัวหนึ่งที่จะต้องนำมาพิจารณา มิได้เป็นตัวชี้ขาดทั้งหมด

นอกจากความพอดีระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทแล้ว ก็จะต้องมาพิจารณาระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการที่จะแข่งขันในเวทีโลกด้วย ขณะเดียวกันเราก็จะต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัวและชุมชนด้วยหลักการเดียวกัน ในเรื่องของภูมิคุ้มกันนี้เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณา

ได้หลายๆ ด้านนะครับ ในการที่จะถือว่าเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง เราเคยพูดกันในคณะรัฐมนตรีในเรื่องของการใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย ในเรื่องของการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการเล่นการพนันที่ค่อนข้างมากในสังคมของเรา ซึ่งถ้าย้อนมาในเรื่องของปรัชญาการดำเนินชีวิตในส่วนนี้แล้ว เราก็จะเห็นว่าเราจะต้องคำนึงถึงหลักในการสร้างภูมิคุ้มกัน ถ้าหากว่าการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัว ชุมชน ยืนอยู่บนพื้นฐานในเรื่องของภูมิคุ้มกันนี้แล้ว ก็จะทำให้วิถีชีวิตที่ค่อนข้างฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือยนั้นบรรเทาลงได้ อย่างที่เราเห็นโฆษณาในเรื่องการดื่มสุรา คนที่บอกว่าเครียดแล้วก็ยกขวดขึ้นดื่ม แต่ในที่สุดเมื่อเขาเลิกดื่มก็มีฐานะทางครอบครัวที่ดีขึ้น นี่เป็นส่วนที่เห็นได้ชัดเจน ถ้าหากว่าเราไม่ใช้เงินไปในเรื่องที่ไม่จำเป็น ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ก็จะมาเป็นส่วนเงินออมเงินสะสม ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันให้กับครอบครัวและชุมชนได้ต่อไป

หลักการพัฒนาที่สำคัญ คือ การยึด "คน" เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา อย่างที่ผมเรียนไปแล้วว่า **นอกจากเราจะต้องใช้ชีวิตอย่างถูกต้องและพอเพียงแล้ว ก็ยังจะต้องมีพื้นฐานทางด้านจิตใจที่มีคุณธรรม** มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ตั้งด้วย ซึ่งมี ๒ ด้าน คือ ด้านรูปธรรมและนามธรรม **"รูปธรรม"** ก็คือปรัชญาที่เราจะต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง ในด้าน **"นามธรรม"** ก็คือต้องมีจิตใจที่ซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

...ผมมีความมั่นใจว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นหลักที่จะนำพาประเทศไทยให้อยู่รอดได้อย่างสมดุล และมั่นคง ยั่งยืน ท่ามกลางปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่สับสนในยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกกิจกรรม ไม่ว่าจะในด้านการเมือง การปกครอง และการบริหารประเทศ...

ความพอเพียงเกิดขึ้นได้ในทุกกิจกรรม

ผมมีความมั่นใจว่า**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นหลักที่จะนำพาประเทศไทยให้อยู่รอดได้อย่างสมดุล และมั่นคง ยั่งยืน ท่ามกลางปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่สับสนในยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกกิจกรรม** ไม่ว่าจะในด้านการเมือง การปกครอง และการบริหารประเทศ หากว่าเรายึดหลักการในด้านของการพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล และหาทางออกที่ชั่งทั้งส่วนดีและส่วนเสีย ซึ่งอาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า **"ทางสายกลาง"** คือ เราเลือกทางที่มีส่วนดีมากที่สุด และมีส่วนเสียน้อยที่สุด ในการที่จะเดินทางไปให้บรรลุเป้าหมาย

ในส่วนของภาษาทั่วๆ ไป ก็อาจจะเรียกว่าทางสายกลาง แต่ในบางครั้งคำว่า **"ทางสายกลาง"** ก็ทำให้เกิดความไม่เข้าใจเหมือนกัน ว่าทางสายกลางที่ว่านั้น ถ้ามีซ้ายกับขวาเราจะอยู่ตรงกลางไหม อันนี้เป็นส่วนที่อยากจะพูดให้ชัดเจนว่า **เมื่อเราพิจารณาด้วยเหตุด้วยผลแล้ว เราก็เลือกหนทางปฏิบัติซึ่งให้ประโยชน์มากกว่า มีส่วนเสียน้อยกว่า หรือน้อยที่สุด นั่นก็จะเป็นทางเลือกที่ถือว่ามีความเหมาะสม และเป็นสายกลาง**

"ความไม่ยึดติด" หมายความว่า เรามองประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ความไม่ยึดติดนี้ก็จะทำให้บ้านเมืองมีความสะอาด บ้านเมือง

ในที่นี้ก็รวมทั้งทางด้านการเมืองด้วยนะครับ ถ้าหากว่าในส่วนของการเมืองมีคุณธรรมและจริยธรรม มีความมุ่งมั่นที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมให้กับบ้านเมือง ก็ต้องลดในเรื่องของการยึดติดลง ซึ่งทาง***ด้านการเมือง***นั้น ถ้าหากมีความสะอาด มีความโปร่งใส และมีความเป็นธรรมแล้ว ก็จะสามารถจะกระจายอำนาจได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงด้วย ไม่มีการผูกขาด และไม่มีเผด็จการทางอำนาจ

ใน***ด้านเศรษฐกิจ*** ถ้าหากว่าเรารู้จัก**ประหยัด อดออม ใช้จ่ายได้พอดีตัว ไม่สร้างหนี้สินที่เกินความจำเป็น ไม่เน้นในเรื่องของความทะเยอทะยานความฟุ้งเฟ้อ เราก็จะมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่ดี** ทุกคนมีพอกิน พอใช้ รู้จักแบ่งปัน เราก็จะสามารถที่จะสร้างความสุขให้แก่ตนเองได้

ใน***ด้านการสังคม*** ความพอเพียงจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคม และช่วยให้คนในชาติทุกคนอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้ความสมานฉันท์ **ความเพียงพอจะทำให้ทุกคนมีความพอเพียงในชีวิตและความเป็นอยู่ มีความทะเยอทะยานตามฐานะและโอกาส ไม่แก่งแย่งแข่งขัน แต่เน้นในเรื่องการให้และการแบ่งปัน** เพราะเมื่อพอเพียงแล้ว ก็ไม่รู้ว่าจะต้องสะสมไปทำไม สู้แบ่งปันให้คนอื่นก็จะมีความสุขทางใจที่มากขึ้นกว่าเดิม

ใน***ด้านการต่างประเทศ*** ความพอเพียงทำให้เราไม่ต้องมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ชาติจนเกินความต้องการ ไม่ต้องแข่งขันชิงดีชิงเด่นกับประเทศอื่นๆ ทำให้การเมืองของเรามีความสวยงามน่าอยู่ และเป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ประชาคมโลกได้ **ความพอเพียงและความเป็นกลาง ทำให้เราไม่ต้องไปทะเลาะกับใคร ทำให้เราไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในเรื่องของการรักษาความมั่นคงของรัฐ** ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องใช้งบประมาณเกินไปกว่าความจำเป็นที่ควรจะมี

หลักเศรษฐกิจพอเพียงไม่ปฏิเสธโลกาภิวัตน์

รัฐบาลยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารประเทศ แต่การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เราไม่ได้หันหลังให้กับกระแสโลกหรือโลกาภิวัตน์ แต่ก็เป็นการทำให้เราสามารถอยู่ในสภาวะความผันผวนหรือความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ไม่หลุดเข้าไปสู่วังวนของการต่อสู้แข่งขันที่รุนแรง หรือไม่หลุดเข้าไปสู่วังวนแห่งความขัดแย้งที่เราจะต้องเสียเปรียบอยู่เสมอ **เราไม่ได้**

...เราจะเน้นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ด้วยความละเอียด รอบคอบ และคิดหน้าคิดหลัง ไม่เร่งร้อนที่จะตัดสินใจในเรื่องต่างๆ แต่เน้นการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน จากนั้นจึงจะพัฒนาขึ้นและเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นในที่สุด เราจะใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รอบคอบในการตัดสินใจ และมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น...

ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่เราจะต้องใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์อย่างชาญฉลาด โดยระมัดระวังผลกระทบที่จะเกิดขึ้น พร้อมกับการพัฒนาคนของเราให้รู้เท่าทัน และรู้จักพิจารณาเลือกรับสิ่งต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

รัฐบาลนี้ไม่ได้ปฏิเสธที่จะเกี่ยวข้องกับใคร หรือไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น แต่**เราจะเน้นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ด้วยความละเอียด รอบคอบ และคิดหน้าคิดหลัง ไม่เร่งร้อนที่จะตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ แต่เน้นการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน จากนั้นจึงจะพัฒนาขึ้นและเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นในที่สุด เราจะใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รอบคอบในการตัดสินใจ และมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจริงใจ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น**

เศรษฐกิจพอเพียง... นำความผาสุกที่ยั่งยืนสู่สังคมไทย

ผมมีความเชื่อมั่นว่า **แนวทางสายกลาง หรือ เศรษฐกิจพอเพียงนี้จะสามารถสร้างความผาสุกที่ยั่งยืนถาวรให้กับพี่น้องคนไทยต่อไป และเป็นแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และเห็นผลได้อย่างแน่นอน** หากพวกเราทุกคนมีความเข้าใจที่ถูกต้อง เห็นถึงประโยชน์ที่แท้จริงและมีความตั้งใจที่จะนำไปใช้ เราก็จะสามารถนำสังคมไทยของเราไปสู่ความพอเพียงได้โดยไม่ยาก

ที่ผ่านมาสังคมของเราได้กระโจนเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ในการแข่งขัน จนนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ และความเดือดร้อนของประชาชนเป็นจำนวนมาก และแม้ว่าเราจะมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กันอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่กว้างขวาง เพราะว่า**คนจำนวนมากยังเข้าใจผิดว่า หลักปรัชญาฯ นี้ใช้ได้แต่ภาคการเกษตร และคนยากจนเท่านั้น ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วสามารถที่จะใช้ได้กับทุกคน และทุกองค์กร ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน**

ผมขอให้ท่านทั้งหลายซึ่งเป็นผู้นำอยู่ในองค์กรต่างๆ เป็นผู้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้มีแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ดังนั้น การจัดทำแผนปฏิบัติการของหน่วยงานของท่าน ก็จะต้องสอดคล้องกับแนวทางต่างๆ ในแผนฯ ดังกล่าว โดยเฉพาะ**รัฐบาลได้เน้นการทำงานโดยยึดความโปร่งใส เป็นธรรม ประหยัด และมีประสิทธิภาพ การทำงานของหน่วยงานต่างๆ ก็ต้องดำเนินไปในทำนองเช่นเดียวกัน**

ผมขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้มาร่วมกันให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนแนวทางการพัฒนาประเทศตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในวันนี้ และในโอกาสนี้ ขออำนวยพรให้ทุกท่านจงประสบแต่ความสุขความเจริญโดยทั่วกัน ขอบคุณครับ

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย

จากปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง

สู่การปฏิบัติ

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษา

โดย **ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย** องคมนตรี
การสัมมนา "เครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
เพื่อขยายผลสื่อประกอบการเรียนการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"
วันจันทร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๔๙
ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชัน กรุงเทพฯ
จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ท่านประธานอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง
ท่านรองเลขาธิการสภาพัฒน์ รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
รองผู้อำนวยการ สมศ.
และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

ก่อนอื่นขอแสดงความยินดีกับทุกท่านที่เป็นตัวแทนของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่**ได้บากบั่น น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์โดยการออกแบบสื่อการเรียนการสอน จนกระทั่งประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการฯ** และนำผลงานมาแสดงในการสัมมนาในวันนี้ รวมทั้งได้เป็นตัวแทนรับมอบรางวัล ซึ่งเป็นการยืนยันถึงความสำเร็จที่ได้ร่วมกันทำขึ้นมา

เศรษฐกิจพอเพียง... เครื่องมือรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

"ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" เป็นเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้ชาวไทยมาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปีแล้ว จริงๆ เราน่าจะตั้งคำถามว่า

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร ทำไมพระองค์ท่านจึงทรงมีพระเมตตาพระราชทานให้พวกเรา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่เก้า
พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

หากเราอ่านความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สภาพัฒน์ได้อัญเชิญมาเป็นแนวทางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) ซึ่งเขียนวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจนว่า **ปรัชญาฯ นี้ต้องการให้คนไทยดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และอยู่อย่างสมดุลท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอก โดยใช้เป็นเครื่องมือในการรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากภายในและภายนอกประเทศ และไม่ให้เกิดวิกฤตหรือล้มละลาย** การเปลี่ยนแปลงนี้ พระองค์ท่านมีรับสั่งว่า ปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงมาจากทั้งภายในและภายนอกประเทศ และภายในหรือภายนอกโรงเรียน ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และมีผลกระทบต่อโรงเรียน มาจากนอกครอบครัวและมามีผลกระทบต่อครอบครัว หรือเป็นปัจจัยภายในครอบครัวและมีผลกระทบกับครอบครัวก็ได้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นความประพฤติของเราเองกับปัจจัยที่อยู่นอกตัวเรา แต่มากระทบเรา ซึ่งถ้าจะนำไปใช้ระดับประเทศ ปรัชญาฯ นี้ก็บอกว่า การเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดจากภายในประเทศหรือจะเกิดจากภายนอกประเทศก็ได้ แล้วมากระทบกับประเทศไทย เราจะทำอย่างไรจึงจะรับมือได้ และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงจะไม่ทำให้เกิดวิกฤตอีก หรือไม่ทำให้ถึงกับล้มละลาย หากอัญเชิญปรัชญาฯ นี้ไปใช้กับธุรกิจเอกชน คำถามคือ ทำอย่างไรไม่ให้ล้มละลาย หรือเอาไปใช้กับโรงเรียน ทำอย่างไร โรงเรียนจะไม่ลงไปถึงขีดต่ำสุด โรงเรียนจะเจริญพัฒนาขึ้นมาอยู่เรื่อยๆ จะเห็นได้ว่า **เราสามารถนำปรัชญาฯ นี้ไปปรับใช้ได้ทุกระดับและทุกคน ทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษา ครู ผู้บริหาร และประชาชนทุกคน**

...ปรัชญาฯ นี้ต้องการให้คนไทยดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และอยู่อย่างสมดุลท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอก โดยใช้เป็นเครื่องมือในการรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากภายในและภายนอกประเทศ และไม่ให้เกิดวิกฤตหรือล้มละลาย...

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่ "ทางสายกลาง" ไม่สุดโต่ง ซึ่งมีอยู่ในคำสอนของทุกศาสนา ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพุทธ คริสต์ พราหมณ์ ฮินดู อิสลาม และศาสนาซิกส์ **การใช้ชีวิตนั้น อย่าสุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง แต่ให้อยู่ในทางสายกลาง** เช่น การใช้เงินระดับบุคคล นักเรียน นิสิต นักศึกษา หรือครูก็ดี ใช้ให้พอเพียง พอประมาณ หากสุดโต่งข้างหนึ่งคือ ตระหนี่หรือขี้เหนียว ตระหนี่ก็คือไม่ใช้เงิน แม้ว่าจำเป็นต้องใช้เงินก็ไม่ยอมใช้ แล้วไปสร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง คนในครอบครัว หรือคนในโรงเรียน ส่วนสุดโต่งอีกด้าน คือ ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ใช้เงินในสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องใช้ และไม่มีเหตุผลความจำเป็นต้องใช้ เห็นเขามีก็อยากมีตามเขา เขามีเงินเป็นแสนล้าน เราจะไปมีตามเขาได้อย่างไร ในเมื่อเงินเดือนเราหมื่นสอง

อีกรายเงินเดือนห้าหมื่น เขาอาจจะซื้อกระเป๋า ๓,๐๐๐ บาท ก็ช่างเขา เรามีกระเป๋าตั้ง ๓ ใบแล้ว จะไปซื้อใบที่ ๔ ทำไมให้เป็นหนี้เขาเปล่าๆ หรือเห็นเขาผ่อนของที่เอามาขายตามบ้าน ตามโรงเรียน ก็อยากจะผ่อนตามเขา แต่ไม่ได้เอาไปใช้ประโยชน์ เอาไปวางตามตู้โชว์หรือแขวนผ้าขาวม้า คือ ไม่รู้จักใช้เหตุผล ซึ่ง**ปรัชญาฯ นี้ต้องการสอนเราว่า การที่จะใช้ชีวิต ใช้เงินทอง หรือตัดสินใจบริหารโรงเรียน ต้องวางอยู่บนความพอเพียง**

องค์ประกอบของความพอเพียง

คำว่า **"ความพอเพียง"** พระองค์ท่านพระราชทานว่า **มี ๓ องค์ประกอบ หนึ่ง "พอประมาณ"** โดยพอประมาณทั้งปริมาณและคุณภาพ ไม่สุดโต่ง ไม่ขี้เหนียว ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย นอกจากพอประมาณแล้วยังไม่พอ **สอง "ต้องมีเหตุมีผล"** เช่น เรามีเงินเดือน ๑๒,๐๐๐ บาท และมีกระเป๋า ๓ ใบ เราจะซื้อใบที่ ๔ อีกใบ ราคา ๓๐๐ บาท ก็พอประมาณ แต่มีคำถามที่สองตามมาว่า มีเหตุผลเพียงพอหรือที่จะซื้อใบที่ ๔ แม้ว่าราคาจะถูก เหมาะกับคนเงินเดือน ๑๒,๐๐๐ บาท แต่ไม่จำเป็นต้องเสียเงินอีก ๓๐๐ บาท เพื่อซื้อใบที่ ๔

นักเรียนนักศึกษาก็เหมือนกัน นักเรียนบอกว่าคืนนี้จะไปเที่ยวคลับกับเพื่อน เอาคลับที่ราคาปานกลาง เพราะเงินเราน้อย แล้วทำไมต้องไปเที่ยว มีเหตุมีผลไหม หากใช้เหตุผลไตร่ตรองก็จะคิดได้ว่า ควรไปหรือไม่ คำว่า **มีเหตุมีผล จะทำให้เรายับยั้งชั่งใจได้**

ส่วน**องค์ประกอบที่สาม "มีภูมิคุ้มกันในตัว"** เมื่อเราใช้เงินพอประมาณและมีเหตุมีผล คำถามสุดท้าย คือ มีภูมิคุ้มกันในตัวพอที่จะรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อป้องกันวิกฤตหรือไม่ เช่น ได้รับเงินเดือน ๑๒,๐๐๐ บาท แล้วใช้เงินให้หมดเลย ถ้าเดือนหน้ามีใครสักคนในบ้านไม่สบาย เบิกค่ารักษาพยาบาล ๓๐ บาท ก็ยังไม่พอ ค่ารถเดินทางไปโรงพยาบาลเขาก็ไม่ได้ให้ด้วย เราไม่กันเงินไว้ส่วนหนึ่งเชียวหรือ เอาไว้เวลาเดือดร้อน เวลาเกิดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เราไม่คาดฝัน ดังนั้น จึงต้องกันเงินไว้ส่วนหนึ่งเมื่อเวลาเดือดร้อน หรือมีสิ่งที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้น นี่คือภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร

ดังนั้น **วัตถุประสงค์คือให้เรามีชีวิตอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก หลักก็คือ ทางสายกลาง โดยยึดคำว่า "พอเพียง" ซึ่งความพอเพียงนี้มีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ พอประมาณ มีเหตุผล และยังต้องเหลือเก็บเป็นระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** เหมือนกับการใช้งบประมาณโรงเรียน เราจะใช้หมด หรือเราจะติดหนี้ ผู้บริหารโรงเรียนบางท่าน

ไปสร้างหนี้ของโรงเรียนมากกว่าปกติ อย่างนี้เรียกว่าไม่รู้จักสร้างภูมิคุ้มกันในโรงเรียน

ร่างกายมนุษย์เราก็มีภูมิคุ้มกันอยู่ในตัว เชื้อโรคเข้าตัวเราทุกวัน แต่หากมีภูมิคุ้มกันที่ดี จะมีสารและเซลล์ต่างๆ ที่ไปทำลายเชื้อโรคที่มาโจมตีเรา ดังนั้นคนที่ภูมิคุ้มกันบกพร่อง เช่น โรคเอดส์ พวกนี้จะแพ้สิ่งต่างๆ อยู่ตลอดเวลา มักจะอายุสั้น ตายด้วยโรคที่คนอื่นสู้ได้ แต่ตัวเขาสู้ไม่ได้ เพราะภูมิคุ้มกันเขาต่ำ เหมือนกับการเป็นหนี้ เพราะมีภูมิคุ้มกันทางการเงินไม่ดี

ภูมิคุ้มกันของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลายด้าน ที่เห็นเด่นชัดคือ **ภูมิคุ้มกันทางการเงิน** เมื่อสักครู่ยกตัวอย่างนักเรียนได้รับเงินจากพ่อแม่ แล้วใช้จนหมดไม่เหลือและยืมเพื่อนอีก เรียกว่า ภูมิคุ้มกันทางการเงินอ่อนแอ ครูที่เป็นหนี้ก็มีภูมิคุ้มกันทางการเงินอ่อนแอ ไม่กล้าสบตาใคร เพราะเป็นหนี้เขาทั่วตลาด เวลาเข้าตลาดก็ไม่กล้าพบใคร เดินก้มหน้า แล้วจะมีกำลังใจทำงานอีกหรือ ผลโอเน็ตออกมาก็น่าเป็นห่วง ทั้ง ๕ วิชาสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ไม่มีวิชาไหนถึง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ครูที่เป็นหนี้จะมีกำลังใจสอนหนังสือหรือ

คำว่า "ขวัญ" เป็นภาษาไทยแท้ ขวัญ แปลว่า ภาวะพร้อมที่จะทำงาน นักรบมีขวัญก็พร้อมที่จะรบ ครูที่มีขวัญก็คือครูที่พร้อมจะสอน ครูที่เป็นหนี้ คือครูที่ขวัญหนีดีฝ่อ คือ ขวัญหนีไปแล้ว แล้วดีที่อยู่ในท้องก็ยังฝ่ออีก เพราะไม่กล้า **การเป็นหนี้ทำให้ความเชื่อมั่นในตัวเองลดลง เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใช้ไม่ยาก โดยให้เริ่มใช้กับตัวเองก่อนในเรื่องการมีภูมิคุ้มกันในตัว และสามารถใช้กับใครก็ได้** ทั้งกับครู นิสิต นักศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา หรือกระทรวงศึกษาธิการก็ใช้ได้

ส่วน **ภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม** นับเป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ทำไมนักเรียนบางคนจึงง่ายต่อการไปลองยาเสพติด ทำไมนักเรียนอีกหลายคนจึงง่ายที่จะไปเที่ยวสำส่อน เสียเนื้อเสียตัว เรียนไม่จบก็ตั้งท้อง ต้องไปทำแท้ง

ทำไมถึงใจง่าย เพราะว่าเขามีภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมต่ำ เมื่อปีที่แล้วครูทั้งหลายเคยพานักเรียนเข้าวัดกี่ครั้ง การที่ภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมต่ำ เวลาถูกสื่อลามก เพื่อนลามก ชักชวนไปในทางที่ชั่วที่เลวก็ไปหมด เพราะภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมต่ำ **ผมอยากขอให้ครูทั้งหลายช่วยเสริมในเรื่องนี้ และนำนักเรียนเข้าวัดกันบ้าง**

เงื่อนไขสำคัญสู่ความพอเพียง

สำหรับ **"เงื่อนไขสำคัญ" ที่จะนำปรัชญานี้ไปใช้แล้วประสบความสำเร็จมี ๒ ข้อ**คือ **หนึ่ง "คุณธรรม"** ต้องปรับพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักวิชาการ และผู้ประกอบการธุรกิจทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นเอกชนหรือธุรกิจของรัฐ ต้องยึดมั่นอยู่ในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ที่จริงเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตก็เป็นเรื่องของคุณธรรม แต่ที่ดึงขึ้นมาใช้เพราะเห็นว่าเรื่องของการเป็นคนขี้โกงเป็นเรื่องไม่ดีอย่างมาก จึงดึงขึ้นมาว่าทำอย่างไรจะให้นักเรียน ครูและผู้บริหารทุกคนในโรงเรียนของเรามีความซื่อสัตย์สุจริต

เรื่องคุณธรรมนี้เป็นภาพใหญ่ และเป็นกลไกการคิดตัดสินใจของแต่ละคนในเรื่องความดี ความงาม และความจริง ถ้าเราคิดและตัดสินใจออกมาในสิ่งที่คนทั่วโลกบอกว่าเป็นความดี ความงาม ความจริง แสดงว่าคนๆ นั้นมีคุณธรรม แต่ถ้ากลไกคิดแล้วออกมาตรงกันข้าม ทำความชั่ว ทำความเสื่อมเสียสกปรก อันนั้นเรียกว่า คนไร้คุณธรรมหรือคนมีกิเลส ตรงนี้พ่อแม่ต้องค่อยๆ สั่งสอนตั้งแต่เด็กเริ่มรับรู้รับทราบโลกภายนอกได้ พ่อแม่มีหน้าที่ต้องเอาสิ่งที่สะท้อนคุณธรรมคือ ความดี ความงาม ความจริงสั่งสอนอบรมลูก

ดังนั้น **เมื่อครูรับเด็กมาจากพ่อแม่มาอยู่อนุบาล ประถม มัธยม ครูต้องสร้างคุณธรรมต่อให้กับเด็ก วิธีสร้างที่ดีที่สุดคือ ครูทำตัวเป็นต้นแบบ** หากเราบอกว่าความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเรื่องสำคัญมาก ครูก็ต้องทำให้เด็กเห็น เด็กก็จะจำไป ถ้าพ่อแม่สอนลูกว่า ต้องรักษาคุณธรรมข้อนั้นข้อนี้ แล้วพ่อแม่ไม่ทำ เด็กก็ไม่เห็นความสำคัญ หรือพ่อแม่ไปแอบกระซิบว่า ลูกโตขึ้นถ้าเอาเปรียบใครได้ให้

เอาเปรียบไป พอเขาโตเขาก็จะเอาเปรียบ เพราะเขาติดนิสัยตั้งแต่เด็ก หรือถ้าสังคมภาพรวม ผู้ใหญ่มีแต่เอาเปรียบ ชิงดีชิงเด่นกัน ทำผิดกฎหมาย เด็กก็จะเห็นตัวอย่าง และจดจำไปทำบ้าง

ฉะนั้น **คุณธรรมจึงเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมากที่สุด** เราไม่สามารถเปลี่ยนได้ภายในวันสองวัน เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา ความอดทน และความพยายามอย่างมาก ดังนั้น **หากจะนำปรัชญาฯ ไปใช้ เงื่อนไขข้อแรกคือต้องมีคุณธรรม ต้องปรับพื้นฐานจิตใจให้มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต**

ส่วน**เงื่อนไขที่สอง "ด้านวิชาการหรือความรู้"** ข้อนี้สำคัญไม่แพ้กัน **ในการวางแผนและการลงมือทำงานอะไรก็ตาม ต้องใช้หลักวิชาที่เหมาะสม ความรู้จริงและความรอบคอบเป็นสิ่งตัดสิน** ตรงนี้ถือว่าเป็นเงื่อนไขหลักวิชา จะทำอะไรโดยใช้อารมณ์ไม่ได้ หรือจะใช้คติก็ไม่ดี

เงื่อนไขสุดท้าย เป็นเงื่อนไขในการดำเนินชีวิต **"ต้องใช้ความอดทน สติและปัญญาในการดำเนินชีวิต"** ถ้าเป็นคนขี้เกียจ แล้วบอกว่านำหลักปรัชญาฯ ไปใช้แล้วไม่เห็นสำเร็จเลย ไม่สำเร็จแน่นอน เพราะเป็นคนเกียจคร้าน เช่น เวลาจะสอบก็บอกว่า เอาคะแนนพอประมาณ ขี้เกียจ ใช้ไม่สำเร็จ เพราะมีข้ออ้างผิดๆ ถูกๆ ไปเรื่อยๆ

เศรษฐกิจพอเพียงใช้ได้กับทุกคน... ทุกสถานการณ์

ฉะนั้น ขอฝากไว้ว่า **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้พวกเรานั้น ลึกซึ้ง ครอบคลุม ใช้ได้ทุกสถานการณ์ ทุกระดับ และทุกคน** มีความหมายอยู่คำหนึ่ง คือคำว่า **"พอเพียง"** เพราะมีคนเข้าใจปรัชญาฯ นี้ผิด แล้วก็เอาไปพูดจริงบ้าง พูดเล่นบ้าง คล้ายๆ ว่า ปรัชญาฯ นี้จะไม่ให้เรารวยเลยหรือ จะให้เราจนตลอดเลยหรือ คนที่พูดเช่นนั้นแสดงว่าเข้าใจผิด เข้าใจไม่ถูกต้องมากๆ

เมื่อสักครู่ยกตัวอย่างเรื่องการใช้จ่าย โดยเราต้องใช้จ่ายแบบประหยัด คนเข้าใจว่าขี้เหนียว จริงๆ แล้ว**ประหยัดคือการใช้อย่างมีเหตุผล ประหยัด คือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือการใช้ที่พอประมาณ มีเหตุผล แล้วนึกถึงภูมิคุ้มกันในตัว** นี่คือหลักประหยัด ไม่สุดโต่งข้างหนึ่งคือขี้เหนียว และไม่สุดโต่งอีกข้างหนึ่งคือฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย

สันโดษ... พอใจกับผลที่เกิดจากการกระทำอย่างเต็มที่

คำที่เป็นองค์ประกอบทางศาสนธรรมคือคำว่า **"สันโดษ"** ตรงกับการใช้ชีวิตอย่าง**สมถะ คือเรียบง่าย** สมถะไม่ได้แปลว่า ต้องไปอยู่กระต๊อบปลายนา กินข้าวบ้าง ไม่กินข้าวบ้าง และไม่ต้องนุ่งห่มอะไร เป็นชีเปลือย แล้วบอกว่าคนนี้สมถะนั้นไม่ใช่ เพราะ**สมถะคือการใช้ชีวิต การที่จะสร้างเงื่อนไขชีวิตอยู่ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือประหยัด มีเหตุผล** ซึ่งก็คือเรียบง่ายนั่นเอง **อีกความหมายของสมถะคือ ไม่สร้างเงื่อนไขชีวิตที่จุกจิก ขาดเหตุผลและนำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อ** ในที่สุดนำไปสู่การเป็นหนี้เป็นสิน และสุดท้ายนำไปสู่การไม่ไว้ใจและไม่มั่นใจในตนเอง เสียหายไปหมด ส่วนอีกความหมายหนึ่งของคำว่า **สันโดษ** แปลว่า **ให้มีความสุขและความพอในความสุข** ไม่ได้แปลว่าชอบของถูกๆ

พระท่านบอกว่า **ความสุขมี ๒ ประเภท หนึ่ง ประเภทที่ต้องใช้สิ่งของภายนอกตัวมาพอกแล้วจึงมีความสุข** มีสิ่งของภายนอกให้เราได้เห็น ได้ยินมาสัมผัสกับตัวเราแล้วจึงจะเกิดความสุข เช่น ต้องแต่งงานกับนางงามจักรวาลจึงมีความสุข คือไปสร้างเงื่อนไขนอกตัวแล้วจึงเกิดความสุข เป็นความสุขที่ผิวเผินแพง และเปลืองตัว บางคนบอกว่าต้องซื้อนาฬิกาเรือนละแสนแล้วจะมีความสุข ต้องซื้อมือถือล้านสองแล้วมีความสุข อันนี้ไม่ใช่ นี่เป็นความสุขที่ใช้วัตถุสิ่งของมาพอก ซึ่ง**ความสุขแบบนี้ทำให้เกิดความอิจฉาริษยา ความหวงแหน การแข่งกัน การชิงดีชิงเด่น การทำผิดกฎหมายและศีลธรรม**

สอง ความสุขที่เกิดขึ้นจากใจที่สงบ สะอาด และสว่าง เป็นความสุขที่เป็นธรรมชาติของจิต ไม่ต้องมีสิ่งใดมาพอก ก็เกิดความสุขได้ ปล่อยวางง่าย ไม่ต้องไปแย่งชิงใคร ไม่ต้องไปจ้างมือปืนมากำจัดคู่แข่ง ความสุขนี้เกิดขึ้นเองในใจ

"สันโดษ" แปลว่า **ความพอ คือ มีความสุขในความพอ พอในสิ่งที่มี พอในสิ่งที่ได้ พอในสิ่งที่เป็น** เช่น เวลาจะสอบคราวหน้า เราได้ดูหนังสือเตรียมตัวมาเต็มที่ให้ดีที่สุด เราดูหนังสือมาโดยตลอด แล้วเราก็สอบ เมื่อสอบแล้ว ผลสอบออกมาได้เท่าใด ผลของความพยายามที่สุดของเราได้เท่าใด ขอให้เราพอใจกับผลนั้น เช่น ผลออกมา ๖๗ คะแนน ก็ขอให้พอใจตรงนั้น

ผมเคยมีเพื่อนรุ่นพี่คนหนึ่งเป็นคนเรียนเก่งมาก ออกจากห้องสอบทีไรเป็นต้องร้องไห้ทุกที แต่เวลาประกาศผลสอบได้ที่หนึ่งทุกครั้ง พวกนี้พวกดัดจริต ไม่ต้องไปดัดจริตกับตัวเอง เราต้องพยายามเต็มที่ เราพยายามสอนเต็มที่ เตรียมมาสอนเต็มที่ รับผิดชอบเต็มที่ เช่น สอนภูมิศาสตร์ ก็เตรียมมาเต็มที่ ดูมาอย่างดี รู้จักลูกศิษย์ทุกคนในห้องว่า ใครพื้นฐานเป็นเช่นใด เราต้องไปต่อเติมให้เต็ม เมื่อเด็กไปสอบโอเน็ต ได้ผลอย่างใดในครั้งนั้น ขอให้พอใจกับผลตรงนั้น เสร็จแล้วกลับมาวางแผนใหม่ในปีการศึกษาต่อไปว่า เราจะทำให้ลูกศิษย์ของเราสอบภูมิศาสตร์ให้ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างไร **อย่าไปเสียเวลาร่ำไห้กับผลสอบที่เราคิดว่าเราพยายามดีที่สุดแล้ว นี่คือสันโดษ**

"สันโดษ" คือ ให้พอใจกับผลของการกระทำที่เราทำเต็มที่แล้ว **ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียรพยายาม โดยใช้อิทธิบาทสี่ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา** ซึ่งการทำงานทุกครั้ง หากใช้อิทธิบาทสี่แล้วได้ผลอย่างไร ขอให้มีความสุขและพอใจกับผลนั้น ส่วนครั้งต่อไปทำให้ดีขึ้น โดยเราต้องพิจารณาว่า ครั้งที่

ผ่านมามีจุดบกพร่องและจุดอ่อนตรงไหนที่เรามองไม่เห็นหรือสุดวิสัยที่จะแก้ได้ แล้วนำไปแก้ครั้งต่อไป และทำให้ดีขึ้น

ขอให้สร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน และทางศีลธรรม

บางคนเข้าใจว่า **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรวยไม่ได้ เป็นการเข้าใจผิด ความจริงรวยได้แต่ต้องอย่าโกง เพราะผิดเงื่อนไขข้อหนึ่งคือ คุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต** ดังนั้น หากใครพูดว่าปรัชญาฯ นี้โกงไปด้วยรวยไปด้วย ใช้ได้ อย่าไปเชื่อ ผิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น ขอฝากไว้ คือ ให้สร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินให้กับทุกคนในโรงเรียน และตั้งเป้าหมายว่า อีกกี่ปีจะไม่เป็นหนี้ใครเลย โรงเรียนนี้จะปลอดหนี้

ผมขอฝากการบ้านให้โรงเรียน ๒ เรื่อง **หนึ่ง การสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน**ให้กับทุกคนในโรงเรียน โดยตั้งเป้าหมายว่า อีกกี่ปีจะไม่เป็นหนี้ใครเลย ตั้งแต่ระดับผู้อำนวยการจนถึงภารโรง หากบุคลากรในโรงเรียนไม่มีหนี้ก็จะพัฒนาไปได้อย่างเต็มที่ ขอให้คุณครูที่มาสัมมนาในวันนี้กลับไปคุยกับผู้อำนวยการ/ครูใหญ่ให้หันมาใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และตั้งโครงการพิเศษ **"กำจัดหนี้หรือลบหนี้ครูและบุคลากรทุกคนในโรงเรียน"** หากโรงเรียนใดปลอดหนี้เป็นโรงเรียนแรกจะมีรางวัลพิเศษ ขอให้รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการไปปรึกษา

...ถ้าครูไปอธิบายและทำตัวอย่างให้เด็กเกิดความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนนักเรียนแต่ละคนจะนำไปปรับใช้กับชีวิตตนเองอย่างไรเป็นเรื่องของเขา นับว่าครูได้ทำประโยชน์ให้แก่เด็กอย่างมหาศาล...

ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง**การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้กับทุกโรงเรียน และตั้งเป้าหมายเป็นโรงเรียนปลอดหนี้** ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการน่าจะให้รางวัลโรงเรียนปลอดหนี้ โดยใช้แถบสีเหลืองติดที่หน้าโรงเรียน

สอง การสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม ให้โรงเรียนกลับไปจัดสัมมนา และช่วยกันสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม เริ่มตั้งแต่ผู้อำนวยการถึงภารโรงเหมือนกันทุกคน โรงเรียนใดก็ตามที่มีภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม เป็นโรงเรียนคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน จะใช้วิธีไหนก็ได้เพื่อไปสู่เป้าหมายนั้น

ทั้งสองเรื่องนี้สำคัญมาก เนื่องจากขณะนี้เหมือนเรากำลังอยู่บนขอบเหวของการล้มละลายทางการเงินและทางศีลธรรม จะเห็นได้จากในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา ภาระหนี้ของครูเพิ่มขึ้นจาก ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท เป็น ๔๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ครูในปัจจุบันเป็นหนี้กันแทบทั้งนั้น ส่วนเรื่องภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมยิ่งชัดเจน ขณะนี้มีคดีที่เกี่ยวกับเด็กทำผิดกฎหมายและศีลธรรมมากขึ้น ดังนั้น ขอให้คุณครูทุกท่านช่วยกันสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินและศีลธรรม ทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ ซึ่ง**เป็นการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับสถาบันโรงเรียน ครอบครัว และปัจเจกบุคคล ตามลำดับ ถ้าครูไปอธิบายและทำตัวอย่างให้เด็กเกิดความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนนักเรียนแต่ละคนจะนำไปปรับใช้กับชีวิตตนเองอย่างไรเป็นเรื่องของเขา นับว่าครูได้ทำประโยชน์ให้แก่เด็กอย่างมหาศาล**

ผมเคยไปอธิบายสิ่งนี้ให้กับนักเรียนชาวเขาชั้น ป.๔ - ป. ๖ ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง เมื่อผมออกจากห้อง ครูคนใหม่ก็เข้ามาในห้องเรียน แล้วเขาก็บอกว่าเด็กเข้าใจ ดังนั้นคำถามว่า **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยากเกินกว่าที่เด็กจะเข้าใจหรือไม่ ขอตอบว่าไม่ยากเกินไป** เพราะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบ วัตถุประสงค์ หลักการสำคัญ และเงื่อนไขเพียงไม่กี่ข้อ ส่วนนักเรียนประถม มัธยม อาชีวะ นิสิต นักศึกษา น่าจะเข้าใจและนำไปใช้ได้ไม่ยาก

พระเกียรติคุณแผ่ขจรไกล

เมื่อปลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ นายโคฟี่ อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติได้เข้าเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวาย**รางวัลเกียรติยศ "ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์"** (Human Development Lifetime Achievement Award) **หมายความว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละความสุขส่วนพระองค์และทุ่มเทพระวรกายในการพัฒนาคนไทยในช่วง ๖๐ ปีที่ผ่านมา** จนเป็นที่ประจักษ์ในความสำเร็จของพระราชกรณียกิจ พระบรมราโชวาทที่ได้พระราชทานให้พวกเรา และเป็นแบบอย่างแก่ทั่วโลกได้ คำกราบบังคมทูลฯ ของนายโคฟี่ บ่งบอกให้เห็นว่า เขาศึกษาเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างละเอียด และได้**ถวายเจตนารมณ์ว่าจะนำไปเผยแพร่ทั่วโลก รวมทั้งประมุขหรือผู้แทนของประเทศต่างๆ ที่ได้มาเข้าเฝ้าฯ และขออัญเชิญไปใช้ในประเทศของเขา** เพราะเห็นคุณค่าว่าปรัชญาฯ นี้ จะเป็นเครื่องมือและกลไกในการรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่กระทบไปทุกประเทศ

นอกจากนั้น **สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ** (United Nations Development Programme : UNDP) ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งภายใต้สหประชาชาติที่ดูแล

เกี่ยวกับการพัฒนา ด้านหนึ่งที่เขาต้องดูแลคือการพัฒนาคน มีหน้าที่จัดทำรายงานประจำปี โดยได้เตรียมจัดทำรายงานการพัฒนาคนของทั้งโลกและคนในแต่ละประเทศ (Human Development Report) โดยในส่วนของประเทศไทยจะ**นำเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการรายงาน** การจัดทำรายงานมีทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยผู้แทนยูเอ็นดีพีจะนำฉบับภาษาอังกฤษไปเผยแพร่ให้กับประเทศต่างๆ ประมาณ ๑๓๕ ประเทศทั่วโลก **เพื่อที่ประเทศอื่นจะได้รับประโยชน์จากแนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้คนไทยมากว่า ๓๐ ปีแล้ว** ซึ่งมีการยกตัวอย่างชุมชนไทย โรงเรียนไทย บริษัทเอกชนไทย และอื่นๆ ที่ได้นำปรัชญาฯ นี้ไปใช้และเกิดผลสำเร็จในกิจการของเขา

จะเห็นได้ว่า **ขณะนี้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้เผยแพร่โดยองค์กรระดับโลก** มีทั้งนักเศรษฐศาสตร์ นักบริหารจัดการ และสื่อมวลชนในหลายประเทศให้ความสนใจ และนำไปใคร่ครวญวิเคราะห์และปฏิบัติแล้ว **ในฐานะที่เราเป็นพสกนิกรของพระองค์ท่านน่าจะภูมิใจ ชื่นชมในพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา และหันมาศึกษาและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ก็จะบังเกิดผลอย่างดียิ่ง**

เดินตามรอยเบื้องพระยุคลบาท

ผมขอฝากเรื่องสุดท้ายไว้ ณ ที่นี้คือ พวกเราคงทราบดีว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานสิ่งที่ดีและมีค่ามากมายให้แก่คนไทยทุกหมู่เหล่าทุกพื้นที่ ทุกสถานการณ์ และมีคนเขาคิดโครงการต่างๆ มากมายที่จะสนองพระเดชพระคุณพระองค์ท่าน แต่**สิ่งหนึ่งที่ดีที่สุดที่พสกนิกรของพระองค์ท่านทุกคนควรทำเพื่อสนองพระเดชพระคุณพระองค์ท่านคือ ไปศึกษาพระบรมราโชวาทหรือคำสอนของพระองค์ท่านให้เข้าใจและน้อมใส่เกล้าใส่กระหม่อมรับไปประพฤติปฏิบัติ จะเป็นวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด** เปรียบเสมือนกับพ่อแม่เลี้ยงและ

สอนลูก และลูกจะแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ โดยนำคำสอนของพ่อแม่ไปคิดใคร่ครวญและปฏิบัติ หรือลูกศิษย์กับครู ถ้าลูกศิษย์อยากตอบแทนบุญคุณครูก็นำคำสอนของครู ซึ่งมีแต่ความหวังดีต่อลูกศิษย์ ไปใคร่ครวญและปฏิบัติ นับเป็นการตอบแทนบุญคุณพ่อแม่และครูที่ดีที่สุด

พนึกกำลังสร้างความเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง

เรื่องสุดท้ายที่ผมจะพูดถึงคือ**การเผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** ในแต่ละพื้นที่จะมีองค์กรหรือสถาบันในแต่ละพื้นที่ประมาณ ๔-๕ แห่งที่สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ได้ ได้แก่

หนึ่ง ศาสนสถาน ทั้งวัด โบสถ์ และมัสยิด จะเป็นสถาบันเก่าแก่ของพื้นที่หรือชุมชน โดยขอให้สภาพัฒน์เป็นตัวกลางในการหารือกับกรมการศาสนา สำนักพระพุทธศาสนา หรือองค์กรทางศาสนาของทุกศาสนา ใน**การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ให้ชุมชน ผ่านกระบวนการสถาบันศาสนาของแต่ละชุมชน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับศาสนธรรมของแต่ละศาสนา น่าจะเป็นการช่วยเพิ่มพลังให้ประชาชนได้เกิดศรัทธาในปรัชญาฯ นี้**

สอง โรงเรียนในชุมชน ซึ่งมีประมาณ ๔๐,๐๐๐ แห่ง **กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในโรงเรียนทุกแห่ง ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร และถ้านำไปใช้ในทางปฏิบัติจะเกิดผลอย่างไร ควรมีกิจกรรมอะไรบ้าง** คงต้องอาศัยพวกเราที่ได้รับรางวัล ให้เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายน้อยใหญ่ในการเผยแพร่ให้แก่โรงเรียนรอบๆ

สาม กลไกของกระทรวงสาธารณสุข ในระดับพื้นที่เขามี**สถานีอนามัย โรงพยาบาลชุมชน มี ผสส. อสม. และบุคลากรอื่นๆ** ที่สามารถลงถึงคนและครอบครัว หากบุคลากรเหล่านี้เข้าใจและนำไปเผยแพร่ให้กับประชาชนได้ จะเป็นแรงช่วยที่สำคัญอีกแรงหนึ่ง

สุดท้าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง กทม. พัทยา เทศบาล อบต. และ อบจ. ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการดูแลความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน **หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้กับการบริหารของหน่วยงาน ก็จะเป็นประโยชน์ ขณะเดียวกันก็นำไปเผยแพร่ให้ประชาชนในเขตพื้นที่ได้ปฏิบัติ ก็จะเป็นแรงหนุนที่สำคัญ**

นอกจากนั้น **ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน** ก็ต้องช่วยกันนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติและเผยแพร่แก่ประชาชนในพื้นที่

ขอให้สภาพัฒน์เป็นแกนหลักในการประสานกับองค์กรต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น เพื่อช่วยกันนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ให้ชุมชนต่างๆ เข้าใจและนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวัน ผมขอขอบคุณที่ได้มาร่วมกันทำสิ่งที่ดีงาม นับว่าเป็นกลุ่มแรกๆ ที่ได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ จนกระทั่งเกิดผลดีในวันนี้ **โรงเรียนและครูที่ได้รับรางวัลในวันนี้ น่าจะเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนของตนเองและชุมชนใกล้เคียงได้มาศึกษาดูงาน แต่อย่ารับแขกจนลืมสอน เพราะหน้าที่หลักของครูคือสอนหนังสือ** คงต้องจัดหน้าที่รับแขกไว้ส่วนหนึ่ง ขอฝากให้พวกเราเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้วย ขอขอบคุณและสวัสดีครับ

องค์ความรู้ปรัชญาของ**เศรษฐกิจพอเพียง** และการประยุกต์ใช้ใน**ชุมชน**

โดย **ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ เกษม วัฒนชัย** องคมนตรี

การสัมมนา "การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนในลักษณะบูรณาการ"
วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๙ ณ โรงแรมปรินซ์ พาเลซ มหานาค
จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียง ถวายความจงรักภักดี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้กับสภาพัฒน์และประชาชนชาวไทย ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๒ และสภาพัฒน์ได้ใช้เป็นแนวคิดหลักในการทำแผนพัฒนาประเทศในแผนฯ ๙ (๒๕๔๕-๒๕๔๙) และด้วยเหตุผลหลายๆ ประการและคุณค่าของปรัชญาฯ นี้ สภาพัฒน์ยังคงใช้เป็นแนวคิดหลักในการจัดทำ**แผนพัฒนาประเทศสำหรับแผนฯ ๑๐ (๒๕๕๐-๒๕๕๔)**

อาจารย์จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้พูดให้ฟังว่า แผนการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ลงสู่การปฏิบัติทุกครัวเรือน เรากำหนดไว้ในปี ๒๕๔๙-๒๕๕๐ และในปี ๒๕๕๐ ก็เป็นปีมหามงคลของคนไทยอีกเช่นกัน คือ เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุ ๘๐ พรรษา เป็นปีที่พวก**เราชาวไทยจะต้องทำสิ่งที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสำราญพระราชหฤทัย ทำให้บ้านเมืองสงบและเจริญ รวมทั้งแสดงถึงความสามัคคี**

ซึ่งกันและกัน ผมคิดว่าการถวายความจงรักภักดีที่ดีที่สุด คือการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานความคิดในการสร้างความมั่งมี ความสันติ และความสามัคคีในหมู่คนไทยด้วยกัน จึงต้องขอความร่วมมือร่วมใจของพวกเราทั้งหลายทั้งที่อยู่ในห้องประชุมวันนี้ ซึ่งเป็นผู้นำชุมชน และผู้นำภาคประชาชน ซึ่งได้ลงมือทำและสำเร็จมาแล้ว ช่วยกันเผยแพร่ ขยายผลต่อไป

สำหรับท่านผู้ฟังที่อยู่ทางบ้าน หลายๆ ท่านมีความรู้ ความเข้าใจอยู่แล้วจะมากหรือน้อยก็ตาม **ผมขอเรียนเชิญให้พวกเรามาร่วมแรงร่วมใจกันขับเคลื่อนปรัชญาฯ นี้ให้คนไทยทุกคนเข้าใจ เห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย จะคิดอะไร ทำอะไร ให้นึกถึงกรอบที่ได้พระราชทานไว้ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เพราะว่าใช้ได้ในทุกด้านของการดำเนินชีวิต** ไม่ว่าจะในระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน บริษัท ห้างร้าน หรือหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจต่างๆ ใช้ได้หมด ซึ่งเป็นพันธะที่เราจะต้องให้กับตนเอง ให้กับเพื่อนร่วมงาน ให้กับเพื่อนร่วมชุมชนว่า เรามาช่วยกันขับเคลื่อน

เท่าที่ดูรายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาแล้ว ก็เกิดความมั่นใจและเกิดความหวังอย่างมากว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะลงไปสู่ชุมชนได้อย่างแน่นอน เพราะท่านทั้งหลายที่มา ส่วนใหญ่ทำงานหลายภาคส่วนในระดับชุมชน ทั้งภาคเกษตร ซึ่งเป็นสัมมาอาชีพพื้นฐานของคนไทย ภาคการศึกษา สาธารณสุข การปกครอง และภาคอื่นๆ

ผมคิดว่า**บทเรียนที่ท่านได้สรุปจากประสบการณ์และชุมชนของท่านเอง จะได้มาถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จะเป็นความหวังอันยิ่งใหญ่ที่ทำให้การขับเคลื่อนฯ นี้สามารถกระจายไปยังชุมชนอื่นๆ ทั่วประเทศ**

ท่านผู้เข้าร่วมประชุมและท่านผู้ฟังครับ ผมจะขออนุญาตบรรยายสัก ๒ - ๓ ตอน **ตอนแรกจะอัญเชิญกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**ในช่วงเวลาที่ผ่านมา โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งนำมาประมวลเป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่สภาพัฒน์ได้รับพระราชทานเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ **จากนั้นเป็นเรื่อง พื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงกับพื้นฐานคุณธรรม และสุดท้ายจะกล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดการนำไปใช้ในระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับธุรกิจ**

อันดับแรกขออัญเชิญพระราชดำรัสเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๑ เมื่อ ๒๘ ปีมาแล้ว กระแสพระราชดำรัสมีดังนี้

"วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนโดยทั่วไป มีความเปลี่ยนแปลงมาตลอด เนื่องมาจากความวิปริตผันแปรของวิถีแห่งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ ของโลก ยากยิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ จึงต้องระมัดระวัง ประคับประคองตัวเรามากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เพื่อที่จะอยู่ให้รอดและก้าวหน้าต่อไปได้โดยสวัสดี"

กระแสพระราชดำรัสองค์นี้มีความหมาย ๒ ความหมาย ความหมายแรกคือ **โลกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและประเทศไทยหลีกเลี่ยงไม่ได้** เมื่อหลีกเลี่ยงไม่ได้ จุดที่ ๒ ที่พระราชทานก็คือ **เราต้องระมัดระวัง ประคับประคองตัวเรามากขึ้น** จะคิดแบบสบายๆ แบบไม่ค่อยต้องสนใจอะไร แบบสมัยเก่าไม่ได้ เพราะปัจจุบันเราต้องอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ และทรงรับสั่งเรื่องการประหยัด ที่คล้ายๆ จะเป็นเครื่องมือรองรับตรงนั้น

มีกระแสพระราชดำรัสอีกองค์หนึ่ง เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งย้อนกลับไปอีก ๔๐ กว่าปี คือเมื่อ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๒ ทรงรับสั่งเรื่องการประหยัด อัญเชิญมาดังนี้

“การใช้จ่ายโดยประหยัดนั้น จะเป็นหลักประกันความสมบูรณ์พูนสุขของผู้ประหยัดเองและครอบครัว ช่วยป้องกันความขาดแคลนในวันข้างหน้า การประหยัดดังกล่าวนี้ จะมีผลดีไม่เฉพาะแก่ผู้ประหยัดเท่านั้น ยังจะมีประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย”

กระแสพระราชดำรัสองค์นี้หมายความว่า การประหยัดเป็นผลดีทั้งผู้ประหยัด ครอบครัว และประเทศชาติด้วย ในส่วนตัวของผม ผมคิดว่ากระแสพระราชดำรัสนี้มีความหมายมากและลึกซึ้งมาก เพราะการประหยัดนี้เป็นเครื่องมือที่จะไม่สร้างหนี้โดยไม่จำเป็น ทั้งหนี้ส่วนตัว หนี้ครอบครัวและหนี้ประเทศชาติ

ต่อมาเป็นพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๒๑ ทรงรับสั่งถึงการประหยัดดังนี้

“การประหยัดเป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่งในทุกแห่ง และในกาลทุกเมื่อ ขอให้คำนึงถึงผลที่เกิดจากการประหยัดนี้ให้มาก”

ทรงรับสั่งเตือนสติบัณฑิตที่จบปริญญาว่า **การประหยัดนั้นเป็นสิ่งที่ประสงค์ในทุกแห่ง และทุกกาล** คือหมายความว่า ใช้ได้หมด

กระแสพระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นย้ำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นคำใหม่ของพระองค์ท่านอีกครั้งหนึ่ง ในปี ๒๕๔๓ ดังนี้

“หมายความว่าประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ้มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุด้วยผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนจะมีความสุข”

การประหยัดไม่ใช่ขี้เหนียว ประหยัดนั้นไม่ใช่แค่ประหยัดเงินเท่านั้น แต่**ประหยัดในเรื่องของการทำอะไรด้วยความอะลุ้มอล่วย** ก็ถือว่าเป็นการประหยัดด้วย **ทำอะไรด้วยเหตุและผล**ก็เป็นองค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง และทรงรับสั่งตอนท้ายว่า แล้วทุกคนจะมีความสุข สะท้อนตรงนี้คือ **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่จะนำความสุขมาให้** ถ้าเราบอกว่า เราจะนำ

ปรัชญานี้ไปสู่ชุมชนของเรา ก็หมายความว่า เรากำลังใช้กลไกหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้เป็นกลไกที่จะนำความสุขมาให้

เศรษฐกิจพอเพียง... คุณสมบัติของคนไทย

พระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ธันวาคม ๒๕๔๐ ทรงรับสั่งถึงเรื่องการกู้เงิน เริ่มต้นอย่างนี้ว่า

"การกู้เงินที่นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้น ไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงินแล้วทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับจะใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ"

กระแสพระราชดำรัสนี้มีความสำคัญมากๆ ทั้งต่อเด็กนักเรียน นิสิต นักศึกษา ทั้งผู้ที่มีและไม่มีรายได้ ทั้งผู้บริหารและนักปฏิบัติ ทรงรับสั่งว่า **การกู้เงินนั้น ถ้านำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำให้เกิดรายได้ คือนำมาใช้ฟุ่มเฟือยในเรื่องส่วนตัวนั้นไม่ดี แต่ถ้ากู้เพื่อลงทุน ท่านว่าดี เพราะช่วยให้เกิดรายได้ ใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน และไม่ต้องเสียเกียรติ** ผมว่าตรงนี้เอาไปสอนลูกสอนหลาน นักเรียน นิสิต นักศึกษา และสอนตัวเองก็ได้

พระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่เราเกิดวิกฤตเศรษฐกิจการเงิน ทรงรับสั่งถึงเรื่องพอมีพอกิน ดังนี้

"สมัยก่อนนี้ พอมีพอกิน สมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อที่จะให้ทุกคนมีความพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ"

"ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำ พอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้ไปจากเรา ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร มีคุณค่าอยู่ตลอดกาล"

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
๔ ธันวาคม ๒๕๑๗

ผมคิดว่า ตรงนี้จะ**สรุปรวบยอดแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** และทรงรับสั่งถึงคำว่า **พอสมควร** เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาปี ๒๕๑๗ ดังนี้

"ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำ พอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้ไปจากเรา ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร มีคุณค่า อยู่ตลอดกาล"

พระราชดำรัสนี้ หมายความว่า **ทรงมีพระราชประสงค์ ที่จะให้พวกเราใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นคุณสมบัติ เป็นนิสัย** ทรงรับสั่งว่าเป็นคุณสมบัติของพวกเรา ไม่ให้ใครมาแย่งคุณสมบัตินี้ไปจากพวกเรา เพราะฉะนั้นเราจะต้องสร้างคุณสมบัตินี้ในหมู่คนไทย แล้วรับสั่งว่า ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรมีคุณค่าอยู่ตลอดเวลา

สุดท้าย คือพระราชดำรัสเนื่องในวันเฉลิมฯ ปี ๒๕๔๑ รับสั่งถึงเรื่องความโลภน้อย

"คนเราถ้ามีความพอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง"

จากพระราชดำรัสนี้ จะเห็นได้ว่า **เศรษฐกิจพอเพียง ไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเฉพาะด้านเศรษฐกิจ** แต่รวมถึงด้านความโลภ และด้านอื่นด้วย หมายความว่า **พอประมาณ** ไม่สุดโต่งไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข

ที่ได้อัญเชิญมาทั้งหมดนี้ เป็นกระแสพระราชดำรัสในช่วง ๔๐ กว่าปี รวมทั้งในช่วงหลังเกิดวิกฤตการเงินเมื่อปี ๒๕๔๐ ซึ่ง**ทรงรับสั่งเรื่องความพอประมาณ ความพอเพียง และเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นกลไกที่จะสร้างความสุข** ถ้าเราไปใช้ในระดับชุมชนก็จะสร้างความสุขในระดับชุมชน

ธรรมชาติ ๔ ประการ ของการเปลี่ยนแปลง

ท่านผู้มีเกียรติครับ ถ้าเช่นนั้น เราพอจะคิดได้ว่า **ทรงพระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมา เพื่อให้คนไทยรับมือกับการเปลี่ยนแปลง** ถ้าเป็นเช่นนั้นขออนุญาตกราบเรียนเกี่ยวกับธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงสักเล็กน้อย เพื่อความเข้าใจ ซึ่งตรงนี้มีอยู่ในคำสอนของทุกศาสนา และอยู่ในวิธีคิดของท่านผู้รู้ ผมพยายามรวมมาเพื่อจะได้กราบเรียนให้เป็นระบบเท่านั้นเอง

ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงมีอยู่ ๔ ข้อด้วยกันคือ *ข้อแรก* คือ **ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลง** เราคงต้องสอนลูกสอนหลานพวกเรา บอกกับทุกคนในบริษัทว่า ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลง ***ข้อสอง*** คือ **การเปลี่ยนแปลงนั้น เกิดจากเหตุปัจจัย** เหตุปัจจัยภายนอก เหตุปัจจัยภายใน เหตุปัจจัยที่ควบคุมได้ และเหตุปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ ซึ่ง**ถ้าเราใช้ปัญญาก็อาจจะควบคุมได้**

ยกตัวอย่าง เช่น การเป็นหนี้ เราบอกว่ามีเหตุปัจจัยที่ควบคุมไม่ได้ เราต้องสร้างหนี้ เราต้องกู้เขา แต่คิดอีกทีได้ไหม อาจจะไม่ต้องเป็นหนี้ก็ได้ เพราะเหตุปัจจัยนั้นเกิดจากความโลภเกินไปหรือเปล่า ที่ทำให้เราต้องไปกู้เกินกู้มาก ใช้เกิน ตรงนี้ คือทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากเหตุปัจจัย คราวนี้ถ้าเราจะชาญฉลาดกำหนดชะตาเราเองได้ เราต้องวิเคราะห์ลึกลงไปว่า **การเปลี่ยนแปลงนั้นมีเหตุปัจจัยที่เราควบคุมได้หรือไม่ได้ ถ้าเราคิดว่าเราคุมได้ เราก็คุมการเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นดีขึ้น** แต่ถ้าเรายอมรับชะตาการเปลี่ยนแปลงโดยไม่วิเคราะห์เหตุปัจจัย แล้วแก้เหตุปัจจัยตามหลักที่เราพูดกันในเรื่องอริยสัจ ๔ หรือหลักของการแก้ปัญหาร่วมกัน เราก็จะปล่อยปละละเลย และทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางลบ ทำให้เกิดผลเสีย แต่ถ้าเราคิดอีกทางก็เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางบวกได้ เช่น ถ้านักเรียนสอบได้คะแนนไม่ดีเป็นการเปลี่ยนแปลงทางลบ เราต้องวิเคราะห์เหตุปัจจัยว่า อะไรทำให้เรียนตกแล้วมีเหตุปัจจัยอะไรทำให้เรียนดีขึ้นบ้าง ครอบครัวและชุมชนก็เหมือนกัน

เพราะฉะนั้น**เรื่องของการเปลี่ยนแปลงนั้น อยากให้วิเคราะห์ให้ลึกซึ้งว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นคืออะไร** ผมคิดว่า ทุกศาสนาสอนให้เราไม่งมงายในไสยศาสตร์ เพราะถ้าเราเชื่อในสิ่งนั้น เราจะลดคุณค่าของตนเอง ของครอบครัว และของชุมชนที่จะพึ่งตนเองเป็นหลัก

ธรรมชาติที่สามของการเปลี่ยนแปลงคือ เมื่อร้อยปีที่แล้วมีปราชญ์ฝรั่งคนหนึ่ง “ชูปีเตอร์” บอกว่า **การเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเป็นวงจร คือมีขึ้นมีลง** ที่เราเรียกกันว่าขาขึ้นขาลง เช่น เศรษฐกิจขาขึ้นขาลง ในครอบครัวเราบางครั้งก็มีสุขมีทุกข์ ผลการเรียนนักเรียนบางครั้งก็คะแนนขึ้น คะแนนตก มีขึ้นมีลงเป็นวงจร

ถ้าเราเอาข้อหนึ่ง ข้อสอง มาจับ โดยเฉพาะข้อสองว่า มีเหตุปัจจัยอะไรทำให้เกิดขาขึ้นบ้าง หรือถ้าเรา**ใช้หลักความไม่ประมาท** เวลาขาขึ้นบริษัทกำลังได้กำไรมากเราก็ไม่ประมาท บางบริษัทเขาประมาท เห็นว่าได้กำไรมาก นึกว่าตลาดจะดีตลอดไปก็ไปกู้มาขยายกิจการ พอตลาดหดตัวก็เกิดวิกฤตขาดทุน อันเกิดจากความประมาทหรือขาลง ถ้าเราเรียนรู้ที่จะติดตามเรื่องขาลง เราก็เริ่มรู้ว่า อาการเราไม่ดีแล้ว เราเริ่มเรียนรู้ เราคิดว่ามีปัจจัยอะไร เรารีบไปยั้งปัจจัยที่ทำให้เกิดขาลง หรือปัจจัยลบ เราก็ไม่ลงไปสู่วิกฤต

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานแก่พสกนิกร เป็นกลไกที่จะทำให้มีเครื่องมือ ไม่ให้เปลี่ยนแปลงทางลบจนเกิดวิกฤต หรือพระราชทานข้อสามของคำว่าพอเพียง คือให้**มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง** ตอนขาลงนี้สำคัญ ถ้าเรารู้ตัวก่อน เหมือนเด็กที่กระทำผิดแล้วรู้ตัวก่อนแต่เนิ่นๆ ไม่ถลำลึกเกินไป หรือผู้ใหญ่ก็เหมือนกันที่จะทำผิดทำชั่วแล้วไม่ถลำลึกลงไปรู้ตัวเสียก่อนว่าอะไรเป็นเหตุปัจจัยให้เราถลำลึก ดึงกลับมาได้ไหม หรือชุมชนก็เหมือนกันบางครั้งชุมชนก็อยู่ในสภาพที่ว่าไม่มีสุขภาวะที่ดี อย่างนี้เป็นต้น ทำอย่างไรจะดึงขึ้นมา ถ้าเราเรียนรู้เรื่องเหตุปัจจัยได้ เราก็จะควบคุมเรื่องการตกต่ำได้

ข้อสี่ พูดถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตอนท้ายได้พูดไว้อย่างชัดเจนว่า **ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนั้นมี ๔ ด้าน คือ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม**

ด้านวัตถุ คือเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องเงินๆ ทองๆ เรื่องเป็นหนี้เป็นสิน เรื่องค้าขายได้ ค้าขายไม่ได้ **ด้านสังคม คือเรื่องสุขภาวะหรือทุกขภาวะของสังคม** ทุกขภาวะของสังคมก็คือการแตกแยก การแตกร้าวของสามีภรรยา หรือของพ่อแม่กับลูก เป็นต้น **สุขภาวะสังคม ในครอบครัวก็คือความรักใคร่กลมเกลียวกัน พ่อแม่ก็ดูแลลูกอย่างดี ลูกก็กตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่** ในชุมชนก็เหมือนกัน เราสามารถบอกได้ว่า ชุมชนนี้อ่อนแอ ชุมชนนี้เข้มแข็ง ชุมชนอ่อนแอก็เป็นทุกขภาวะ ยาเสพติดซึ่งเป็นอบายมุขก็เข้าง่าย ชุมชนที่เข้มแข็ง ยาเสพติดเข้ายากมาก ขายใครก็ไม่มีใครเสพ ความสำส่อนก็ไม่มีเพราะทุกคนถือศีลถือธรรม

ส่วน**ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม**นี่ก็ชัดเจน บางหมู่บ้านเข้าไปมีมลภาวะ ลำน้ำที่เคยใช้ได้ ที่ใสสะอาดก็เสียหาย ตัดไม้ทำลายป่า อากาศต่างๆ เป็นพิษ **ถ้ามีความเข้มแข็งคือระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม คือ ทุกคนในชุมชนเรียนรู้ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และอากาศที่มีผลต่อชุมชน** ทุกคนรู้และมีใจร่วมกันอนุรักษ์ คือระบบภูมิคุ้มกันที่ดีด้านสิ่งแวดล้อม

เราต้องไปช่วยกัน ยกตัวอย่างเรื่องการกำจัดขยะ ซึ่งเป็นผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมต่อชุมชน **ถ้านำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ก็คือว่า ชุมชนต้องเข้มแข็งพอที่จะเรียนรู้เรื่องขยะ การกำจัดขยะ และขยะกับมลภาวะ** ไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำสาธารณะ นี่คือตัวอย่างของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

สุดท้ายคือ**ด้านวัฒนธรรม** ระบบภูมิคุ้มกันที่ดีด้านวัฒนธรรมก็คือว่าคนไทยทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ **มั่นคงอยู่ในวัฒนธรรมไทย ทั้งระดับวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมชาติ ในขณะเดียวกันเราก็เรียนรู้วัฒนธรรมต่างแดน** เราไม่รังเกียจเดียดฉันท์กัน แต่เรามีความภูมิใจและยึดมั่นอยู่ในวัฒนธรรมไทย อย่างนี้หมายความว่า เรามีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการเข้ามาถาโถมของวัฒนธรรมต่างแดน ในบางชุมชนในบางประเทศที่มีความอ่อนแอทางวัฒนธรรม ก็ไม่ใส่ใจในเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่น เมื่อมีวัฒนธรรมต่างแดนต่างด้าวเข้ามาก็คว้าไป ซึ่งรู้สึกจะแปลกตาสำหรับคนมีอายุที่เขายังยึดวัฒนธรรมไทยอยู่ นี่คือภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีด้านวัฒนธรรมต่อผลกระทบด้านกระแสโลกาภิวัตน์ จะเห็นได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ใช้ได้หมดในทุกเรื่อง

การรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

เวลาท่านจะนำปรัชญาฯ นี้ไปใช้ในชุมชนของท่านขอให้ท่านวิเคราะห์ ๔ ด้าน คือ ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านวัตถุต่างๆ ถ้าจะบอกว่าด้านวัตถุ ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีของท่านด้านวัตถุเข้มแข็ง ทุกคนมีสัมมาอาชีพ พอกินพอใช้ อันนี้คือความเข้มแข็ง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี แต่ถ้าบอกว่าด้านวัตถุก็คือในชุมชนของท่านเป็นหนี้เป็นสินเต็มไปหมดเลย บางคนก็เดือดร้อนต้องหนีหนี้ ต้องโกง หรือต้องขโมยเพื่อมาใช้หนี้ คือความอ่อนแอ เหมือนถ้าไม่มีภูมิคุ้มกันกับโรคเอดส์เดี๋ยวก็เป็นโรคเอดส์ แต่ถ้าท่านมีภูมิคุ้มกันกับโรคเอดส์ ทำอย่างไรก็ไม่เป็น ท่านเข้มแข็ง ไม่สำส่อนทางเพศ ไม่ใช้ยาเสพติด

...ถ้าท่านจะนำปรัชญาฯ นี้ไปใช้ดูสถานะปัจจุบันของท่านก่อนใช้ แล้วเอา ๔ ด้านนี้ไปปูพื้น ความเข้มแข็งทางสัมมาอาชีวะ ทางวัตถุของชุมชนท่านเป็นอย่างไร ความเข้มแข็งทางสังคมของชุมชนท่านเป็นอย่างไร ความเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนท่านเป็นอย่างไร ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมในชุมชนท่านเป็นอย่างไร

เพราะฉะนั้นให้ลองดู ลองไปประเมินดูว่า **ถ้าท่านจะนำปรัชญาฯ นี้ไปใช้ดูสถานะปัจจุบันของท่านก่อนใช้ แล้วเอา ๔ ด้านนี้ไปปูพื้น ความเข้มแข็งทางสัมมาอาชีวะ ทางวัตถุของชุมชนท่านเป็นอย่างไร ความเข้มแข็งทางสังคมของชุมชนท่านเป็นอย่างไร ความเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนท่านเป็นอย่างไร ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมในชุมชนท่านเป็นอย่างไร** และเมื่อเอาวางลงไปในชุมชนและช่วยกันวิเคราะห์เราก็จะสามารถบอกได้ว่า เราเข้มแข็งด้านวัตถุ ด้านชุมชนเราก็เข้มแข็ง แต่อ่อนแอด้านสิ่งแวดล้อม อ่อนแอด้านวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นเรามาใช้กลไกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก้ไขความอ่อนแอด้านสิ่งแวดล้อมดีไหม แก้ไขความอ่อนแอทางวัฒนธรรมไหม เราก็จะได้ภาพที่เราต้องการ

ทำนองเดียวกับ**ด้านครอบครัวเหมือนกัน** ครอบครัวเราเป็นอย่างไร ด้านวัตถุคือ รายได้ หนี้สิน อ่อนแอมากเป็นหนี้มาก **ด้านสังคม**ก็ทะเลาะเบาะแว้งกัน พ่อแม่ลูกไม่ค่อยได้กลมเกลียวกัน เพราะเป็นห่วงเรื่องเป็นหนี้เขา ไปไหนก็ไม่มีความสุข จะกินจะนอนก็ไม่หลับ **เรื่องสิ่งแวดล้อม** เรื่องวัฒนธรรม ถ้าอย่างนั้นแก้ไขก่อน

เพราะฉะนั้น **ตรงนี้เป็นกระบวนการทั้งแก้ไขและสร้างความเข้มแข็งด้วยแก้ไขความอ่อนแอและเพิ่มเติมความเข้มแข็ง** ถ้าไม่เป็นหนี้ใครก็ดี แล้วความ

มั่นคงฐานะทางบ้านเป็นอย่างไร ก็สร้างเพิ่มขึ้นก็ได้ ทำอย่างไรให้ทั้งชุมชนรวยหมดทุกคนเลย นี่เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านวัตถุ แต่ผมมีข้อแม้ว่า **เชิญรวยตามสบายแต่ต้องรวยแบบไม่โกง** อย่างนี้เป็นต้น

ปรัชญาฯ จะให้แง่คิดในการรับมือจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ทั้ง ๔ ด้านไว้มาก เพราะว่าผลกระทบนี้อาจเกิดเร็วรุนแรงและกว้างขวางได้ อันนี้คือธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง

เงื่อนไขหลัก...คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม

อีกเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจคือ ในปรัชญาฯ นี้ได้มีเงื่อนไขไว้ว่า **ใครจะนำไปใช้ทั้งในระดับส่วนตัว ครอบครัว และชุมชน จะต้องมีเงื่อนไขเรื่องคุณธรรมด้วย คุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม**นี้ขอแยกให้ชัดเจน **"ศีลธรรม" เป็นหลักคิดและข้อปฏิบัติทางศาสนาของทุกศาสนา** เช่น ศีลธรรมทางศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพุทธ และศาสนาซิกส์ เป็นต้น

ส่วนคำว่า **"คุณธรรม" นี้เป็นคำกว้าง เป็นหลักความดี ความงาม ความจริง ที่ใจเรายึดถือ** ถ้าใครไม่ยึดถือความจริง เราก็ว่าคนนี้ไม่มีคุณธรรม โกหก หลอกลวงอยู่เรื่อย ใครที่ไม่ยึดถือความดี เราก็ว่าคนนี้ไม่มีคุณธรรม เป็นคนชั่ว เป็นคนหยาบ อย่างนี้เป็นต้น

ตรงกันข้าม **ถ้าใจของคนนั้นยึดถือความดี จะพูดจะกระทำ ก็แต่ในส่วนที่เป็นสิ่งดี ใจยึดถือความงาม กริยามารยาท วาจาต่าง ๆ ก็เรียบร้อย งดงาม** ใจของคนนั้น ยึดถือความจริง เราก็บอกว่า คนนี้เป็นคนที่เชื่อได้ พูดอะไรคำไหนคำนั้น เราก็บอกว่า คนนั้นมีคุณธรรม เพราะฉะนั้น**คุณธรรมนั้นมีอยู่ในใจ ปรากฏออกมาทั้งคำพูดและการกระทำ**

ส่วน **"จริยธรรม" นั้นเป็นข้อพึงปฏิบัติทั่วไป** เช่น จริยธรรมทั่วไปของคนไทยควรจะเป็นอย่างไร แต่ถ้าเฉพาะวิชาชีพ เขาก็มีจริยธรรมวิชาชีพ เช่น จริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรเป็นอย่างไร จริยธรรมของหมอควรเป็นอย่างไร

ควรจะทำอะไร และไม่ควรจะทำอะไร จริยธรรมส่วนมากจะกำหนดไว้สำหรับวิชาชีพ จริยธรรมของผู้นำชุมชนจะเป็นอย่างไร ผู้นำชุมชนควรจะทำอะไร ไม่ควรทำอะไร เป็นต้น จริยธรรมจะกำหนดข้อห้ามเหล่านั้นไว้เหมือนกัน

ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีอยู่ประโยคหนึ่งบอกว่า ต้องปรับพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต **ผมสนใจคำว่าปรับพื้นฐานจิตใจ เพราะคุณธรรมนี้เป็นเรื่องของใจ ทุกศาสนามีเรื่องของการฝึกใจและอบรมจิตใจ จึงจะเข้าสู่คุณธรรมที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ได้** ไม่ใช่เกิดมาแล้วดีหมด แรกเกิดมาอาจจะบริสุทธิ์ แต่พอมาเจอสิ่งที่ไม่บริสุทธิ์ทั้งหลาย พ่อแม่ ครู ผู้ปกครอง และผู้นำชุมชนต้องออกกฎเกณฑ์มาห้ามปราม **กฎเกณฑ์ทางศาสนาเรียกว่า "ศีลธรรม" กฎเกณฑ์ทั่วไป เราเรียกว่า "จริยธรรม"**

คุณธรรมร่วม ๓ ประการ ของทุกศาสนา

คำว่า **"คุณธรรม"** ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผมลองประมวลเป็นคุณธรรมของธรรมะ ของทุกศาสนามารวมกัน จริงๆ ทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีมีคุณธรรม แต่ละศาสนามีหลักอุดมการณ์และอุดมคติที่เกิดจากหลักแห่งความศรัทธาที่ต่างกัน แต่เราอยู่ร่วมกันได้ เพราะ**ทุกศาสนามีหลักคุณธรรมเหมือนกันอยู่ ๓ ข้อ คือ *ข้อแรก* ทุกศาสนาสอนให้ทุกคนยึดถือความจริง ความสัตย์** ตรงนี้มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ของทุกศาสนา ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้พูดไว้ชัดว่าให้มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต เพราะฉะนั้น เรื่องความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเรื่องใหญ่ คุณธรรมมีหลายข้อ แต่เรื่องความซื่อสัตย์สุจริตได้ยกมาเป็นเรื่องใหญ่ เพราะฉะนั้นหากจะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชุมชน เราต้องปูพื้นให้ชุมชนนั้นเป็นชุมชนที่มีคุณธรรม และหลักอันแรกคือ ทุกคนต้องมีความจริงใจต่อกันทั้งต่อตัวเองและชุมชน

***หลักข้อที่สอง* การให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทุกศาสนาสอนให้คนรักคน** ในที่นี้ ผมมีวิธีคิดง่ายๆ ว่า คนทุกคนที่เกิดมาในโลกใบนี้มีคุณค่าในความเป็นคนเท่ากัน ส่วนที่สอง คนแต่ละคนยังมีความเป็นอะไรก็ได้ ตามสถานะของสังคม เช่น เป็นวุฒิ เป็นตามสถานะของคน มีตำแหน่ง มียศมีบรรดาศักดิ์ **สิ่งที่แต่ละศาสนาสอนคือให้ยึดความเป็นคน ไม่ใช่ยึดตำแหน่งหรือยศถาบรรดาศักดิ์** ซึ่งจำเป็นต้องมี เพราะโครงสร้างสังคมมีการแบ่งหน้าที่กันทำ แต่สิ่งที่อยากให้ยึดถือคือคุณค่าของความเป็นคน

และ***ข้อสามคือ* ทุกศาสนาสอนให้มีความรักความเมตตาต่อกัน** ผมว่าทุกศาสนา ๔-๕ ศาสนาหลักๆ ของประเทศเราก็สอนเช่นนี้

เพราะฉะนั้น **ถ้าเราจะใช้ปรัชญาฯ นี้กันในชุมชน ซึ่งมีเพื่อนต่างศาสนาอยู่ด้วยกันก็ใช้ได้ โดยใช้หลักคุณธรรมร่วมของทุกศาสนา ๓ ข้อ**

มีอีก ๒ ประเด็น ประเด็นเรื่อง **"ความสุข" ความสุขนี้มี ๒ ประเภท คือ หนึ่งความสุขที่ต้องอาศัยวัตถุภายนอกมาตอบสนองความต้องการของตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็น "ความสุขทางวัตถุ"** เช่น ต้องใส่รองเท้าราคาหนึ่งพันขึ้นไป จึงจะมีความสุข เป็นความสุขที่ต้องแสวงหาไม่รู้จบ เป็นความสุขทางวัตถุนิยม หวง หึง ผูกพัน กลัวสูญหาย กลัวสูญเสีย และบางทีก็ล้ำเส้นว่าได้มาโดยไม่ชอบธรรม ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็เอา เพราะอยากจะมีความสุขทางวัตถุมากๆ

อีกประการหนึ่งเป็น **"ความสุขภายใน" เกิดจากใจที่สงบ สะอาด สว่าง มีความพออยู่ในนั้น** ไม่ต้องดิ้นรนเกินเหตุ ไม่ดิ้นรนเกินหลักธรรมะ เกินหลักกฎหมายไป เห็นต้นไม้ ใบไม้ก็มีความสุขได้ แหงนไปมองท้องฟ้าสีคราม เห็นเมฆ หมอก ก็มีความสุขได้ ความสุขโดยไม่ต้องเอามาเป็นเจ้าของ **เราต้องชี้และแยกให้ลูกๆ หลานๆ สมาชิกในสังคมรู้ว่ามีความสุข ๒ ประเภท เราจะเอาตรงไหน อย่างไร จึงจะสมดุล**

อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง **"ความพอ"** ความพอนี้เรามีคำไทยว่า **"สันโดษ"** สันโดษนี้คนมักเข้าใจผิดว่าต้องจน อันนี้ไม่ใช่ สันโดษแบบคนรวยก็ได้ สันโดษแบบมหาเศรษฐีก็ได้ แต่ต้องมีความพอ หลักก็คือ**จะทำอะไร ให้ทำด้วยอิทธิบาทธรรม ทำเต็มที่ และเมื่อได้ผลอย่างไรจากการกระทำนั้น ก็ให้เกิดความสุขในความพอในขณะนั้น** เช่น ครั้งนี้สอบ ดูหนังสือเต็มที่แล้ว ได้ออกมาคะแนน ๒.๕ อย่าไปโวยวายกับสิ่งที่ผ่านไปแล้ว เพราะได้ทำไปแล้ว ถ้าคราวหน้าอยากได้ ๓.๐ ก็ต้องอ่านให้หนักขึ้น เหตุปัจจัยอะไรทำให้ได้ ๒.๕ แล้วลองคิดดูซิว่า เหตุปัจจัยอะไรจะได้คะแนน ๓.๐ ก็พยายามให้มากขึ้นในคราวหน้า

แต่ละครั้งขอให้มีความสุขเท่าที่ได้ทำมาเต็มที่แล้ว ความสุขในความพอ พอในสิ่งที่ได้ พอในสิ่งที่มี พอในสิ่งที่เป็น ให้พอใจ ให้เกิดความสุขได้ อันนี้ก็ต้องสอนใจเหมือนกัน ต้องอบรมจิตใจของลูกหลานเรา ให้เกิดมีความสุขตรงนี้ ชี้ให้เขาเห็น

...พระองค์ท่านจึงรับสั่งในตอนแรกๆ ว่า ถ้านำปรัชญาพอเพียงไปใช้แล้ว ทุกคนจะมีความสุข เพราะว่าเราต้องสร้างใจของเรา ฝึกใจของเราให้มีความสุข ในผลที่ได้จากการกระทำเต็มที่ของเรา ซึ่งเป็นการกระทำตามศีลธรรม ตามกฎหมาย ตามกฎเกณฑ์ของสังคม และตามกฎเกณฑ์ของธุรกิจ...

ความสุขในความพอ พอควรตามความสามารถและการกระทำ ฐานะและกฎเกณฑ์สังคม ซึ่งสำคัญมาก ต้องชี้ให้เห็นทั้งกฎเกณฑ์ศีลธรรมและกฎหมาย กฎหมายบอกว่า ถ้าทำตามกฎหมายจะได้แค่นี้ แต่ถ้าโกงโดยใช้ช่องโหว่ของกฎหมายจะได้มากกว่านี้อีก ต้องสอนเด็กว่าอย่าไปทำ ให้พอตามกฎหมาย

แล้วถ้าในชุมชนเราอยากจะนำปรัชญาฯ นี้ไปใช้ ต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย ซึ่งมีความสำคัญ มิเช่นนั้นจะมองแต่เรื่องพอกินพอใช้ พออยู่พอควร เป็นเรื่องของความยากจนไปหมด อันที่จริงเป็นเรื่องของความสุข **พระองค์ท่านจึงรับสั่งในตอนแรกๆ ว่า ถ้านำปรัชญาพอเพียงไปใช้แล้ว ทุกคนจะมีความสุข เพราะว่าเราต้องสร้างใจของเรา ฝึกใจของเราให้มีความสุข ในผลที่ได้จากการกระทำเต็มที่ของเรา ซึ่งเป็นการกระทำตามศีลธรรม ตามกฎหมาย ตามกฎเกณฑ์ของสังคม และตามกฎเกณฑ์ของธุรกิจ**

หลักคิด... เศรษฐกิจพอเพียง

เมื่อทำความเข้าใจกันแล้วก็ไม่ยากแล้ว อันนี้เป็นกรอบที่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้รับพระราชทานเมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๒ และใช้เป็น

แนวคิดหลักในการทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ก็ยังจะใช้อยู่ต่อไป

ผมจะขออนุญาตไม่อ่านเพราะว่า สภาพัฒน์ได้เผยแพร่ไป ๕-๖ ปีแล้ว ถ้าใครไม่เคยอ่านก็ถือว่าเชยนิดๆ ต้องรีบอ่านแล้ว เพราะสภาพัฒน์จะใช้อีกเมื่อทรงพระราชทานมาแล้ว ขอให้ยึดกรอบนี้เป็นหลักในการคิดและการแปลความ

ส่วนแรกของกรอบถือว่าเป็นเป้าประสงค์ของปรัชญาฯ นี้ คือนำปรัชญาฯ ไปใช้เพื่ออะไร ***"เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์"*** ชัดเจนว่านี่คือเป้าหมายหรือ**เป้าประสงค์ของปรัชญาฯ นี้ คือ ให้ก้าวทันเขาให้ได้อย่าล้าหลัง** ปรัชญาฯ นี้ไม่ได้บอกให้ปิดประเทศหรือปล่อยปละละเลย แล้วก้าวไม่ทันเขา ให้ก้าวให้ทันเขาให้ได้โดยใช้ทางสายกลางเป็นหลัก

ท่อนต่อไป ได้พูดถึงหลักความพอเพียง ***"ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ (อย่าลืมว่า ผลกระทบมี ๔ ด้าน) อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน"***

เพราะฉะนั้น **ถ้าเรานำไปใช้ภายในชุมชน ต้องดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนอย่างไร** และไปเกิดผลกระทบ ๔ ด้านอย่างไร เช่น เปลี่ยนกำนันทีก็มีผลกระทบต่อสังคม อย่างนี้ก็คือเปลี่ยนนั่นเอง หรือภายในครอบครัวเรามีการเปลี่ยนแปลงภายใน หรือภายนอกชุมชนแล้วมากระทบชุมชนเราก็ได้ หรือภายนอกครอบครัวกระทบเราก็ได้

พอประมาณ.. มีเหตุผล.. มีภูมิคุ้มกัน

หลักมี ๓ ข้อ คือ หนึ่งทำอะไร คิดอะไร วางแผนอะไร ต้องคิดถึงความพอประมาณ ไม่สุดโต่ง แค่นั้นยังไม่พอ ที่บอกว่าพอประมาณนั้น **มีเหตุมีผลหรือไม่** แค่นั้นยังไม่พอ ต้องดูว่า**ระบบภูมิคุ้มกันนั้นบกพร่องหรือไม่** เช่น ไปซื้อที่ดินอีกผืนหนึ่ง ระบบภูมิคุ้มกันเรื่องเงินทุนเราบกพร่องทันที เพราะเป็นหนี้เป็นสินมหาศาล ถือว่ายังไม่ครบ ๓ องค์ประกอบ

เพราะฉะนั้น**การจะตัดสินใจอะไรต้องครบ ๓ องค์ประกอบ** เราสอนลูกซึ่งอยู่ ม. ๔ ให้เงินเขาใช้เดือนละ ๒,๐๐๐ บาท ให้ลูกรู้จักวางแผนใช้เงิน ทำบัญชีรายเดือน จะคิดซื้ออะไร ทำอะไร ให้นึกถึง ๓ ข้อนี้ จะซื้ออะไร ราคาเป็นอย่างไร อย่าเอาที่มันแพงนัก ถูกนักก็ไม่ไหวถ้าคุณภาพไม่ดี แล้วต้องพิจารณาดูว่าสมควรจะซื้อหรือไม่ เราไม่มีจริงๆ หรือเปล่า หรือว่ามีอยู่แล้วอยากซื้ออีก เมื่อดู ๒ ข้อแล้ว ก็ต้องถามว่า จะพอใช้ไปทั้งเดือนไหม ก็คือระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีของลูก

"ความพอเพียง" นี้สำคัญมาก เป็นหัวใจของหลักคิดในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะตัดสินใจอะไร กำหนดนโยบายอะไร นึกถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และอย่าลืมมองว่า ทำให้ภูมิคุ้มกันในตัวทั้ง ๔ ด้านบกพร่อง

หรือไม่ ถ้าไม่บกพร่องก็ทำต่อไป หรือถ้าบกพร่อง ทำอย่างไรให้ภูมิคุ้มกันที่อ่อนแอนั้นเข้มแข็ง ตัวอย่างภูมิคุ้มกันในตัวด้านวัตถุ อาทิ การลดหนี้หรือลบหนี้ การลงทุนที่เสี่ยงน้อยเพื่อป้องกันวิกฤต การออม และการลงทุนเพื่อพัฒนาสถาบันหรือประเทศ เหล่านี้เป็นการลงทุนที่สร้างภูมิคุ้มกันทางวัตถุ ทำให้ประชาชนคนไทยเข้มแข็ง เป็นสิ่งที่น่าลงทุน

เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ

เมื่ออ่านหลักปรัชญาฯ ต่อไป จะพบว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ **ใครหรือชุมชนไหนจะนำไปใช้ ต้องมีเงื่อนไข ๓ เงื่อนไขแห่งความสำเร็จ ได้แก่ เงื่อนไขคุณธรรม เงื่อนไขหลักวิชาความรู้ และเงื่อนไขในการดำเนินชีวิต**

ประการแรก "เงื่อนไขหลักวิชา" "ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน" ทั้งขั้นวางแผนและขั้นดำเนินการด้วย อย่าไปคิดว่าเราเคยทำอย่างนี้มาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย ก็ทำอย่างเดิมต่อไปเถอะ แล้วไม่เปิดรับวิธีทำใหม่ๆ หรือวิทยาการที่ก้าวหน้าจากที่อื่น ท่านเตือนว่าให้ระมัดระวังตรงนี้อย่างยิ่ง

เงื่อนไขที่สอง "เงื่อนไขคุณธรรม" ซึ่งผมกราบเรียนแล้วว่า ***"ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต"***

และสุดท้าย **"เงื่อนไขการดำเนินชีวิต" "ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ"** เราบอกว่า เราจะนำมาใช้ในชุมชน แต่ชุมชนนี้ไม่ค่อยขยันและไม่อดทน คงจะไปไม่รอด ต้องสร้างอันนี้ก่อน เช่น เราบอกว่าให้ลูกเราใช้ปรัชญาฯ นี้ แต่ลูกเราเป็นคนไม่เอาไหน ก็ต้องสร้างความอดทน ความเพียร สติปัญญา ความรอบคอบ

ในที่สุด ประโยคสุดท้ายของปรัชญาฯ นี้ พูดถึงผลที่คาดว่าจะได้รับถ้านำไปปฏิบัติจริงในชุมชน จะเกิด ***"สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี"*** **ปรัชญาฯ นี้จะสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างถาวร และถ้าโลกภายนอกมากระทบอย่างไร เราก็ไม่กลัว** เช่น ในวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อ ๒๕๔๐ บางชุมชนเขาไม่กระทบเลยเพราะเขาเข้มแข็ง แต่บางชุมชนแย่ไปเลย บางบริษัทเข้มแข็งมาก วิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปีที่แล้วเขายืนอยู่ได้ แต่หลายบริษัทล้มละลาย ขาดทุน ต้องเอาคนออกจากงาน จำได้ไหม มีพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ คนฆ่าตัวตายกันมาก เพราะเกิดความอ่อนแอตรงนั้น

ประโยชน์ที่จะได้รับจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง จะให้ผลคือ เกิดความสมดุล พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้ง ๔ ด้าน คือ วัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ได้เป็นอย่างดี

ข้อสรุปของหลักปรัชญาฯ นี้ คือแนวคิดทางสายกลาง องค์ประกอบ ๓ ประการของความพอเพียง เงื่อนไข ๓ ประการ นำไปสู่ความสมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง ผมคิดว่า**ประโยชน์ที่ได้รับนี้มหาศาล *ประการแรก* จะทำให้ชีวิต ธุรกิจ กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินรุดหน้าไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน** ไม่ง่ายที่จะทำให้ล้มหายตายจากหรือล้มละลาย เพราะว่าเรามีระบบภูมิคุ้มกันในตัวทั้ง ๔ ด้านที่มั่นคง

สองมีระบบภูมิคุ้มกันอย่างดี พร้อมรับผลกระทบทั้ง ๔ ประการจากความเปลี่ยนแปลง ทั้งภายในและภายนอก และสามสามารถปรับสู่สมดุลได้เสมอ ทั้งในยามปกติและยามเผชิญวิกฤต บางทีเราก็ต้องเผชิญวิกฤต แต่เมื่อเผชิญวิกฤตแล้ว เราก็สามารถปรับสู่สมดุลได้

การที่ท่านจะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับชุมชนนี้ ผมอยากให้รวมทั้งระดับบุคคลและครอบครัว ระดับบุคคลคือทำให้ทุกคนในชุมชนท่านเห็นประโยชน์จริงๆ ในระดับตัวเขาและครอบครัวเขา ส่วนตัวอย่างของการนำปรัชญาฯ นี้ไปใช้ในชุมชนต่างๆ มีมาก ทั้งกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม การผลิตเอง และการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีทั้งการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ **ภาคธุรกิจเอกชนในชุมชนก็สามารถนำปรัชญาฯ ไปใช้ได้**

ผมขอจบการบรรยายพิเศษของผม โดยการ**อัญเชิญพระราชดำรัสถวายพระพรต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไน** ซึ่งเป็นผู้แทนของประมุขและผู้แทนพระองค์ ๒๕ ประเทศ ในวโรกาสถวายเลี้ยงพระกระยาหารค่ำ ณ พระที่นั่งบรมราชสถิตมโหฬาร เมื่อค่ำวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๙ ความตอนหนึ่งซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้แปลเป็นไทยไว้ดังนี้

"ฝ่าพระบาท ทรงอยู่เคียงข้างพสกนิกรของพระองค์ และทรงร่วมทุกข์ร่วมสุข กับประชาชนชาวไทยตลอดมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งแรงบันดาลใจให้แก่ประชาชนของพระองค์ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ หรือแม้แต่การทรงเป็นแบบอย่างที่เรียบง่ายของการเป็นพ่อผู้มีแต่ความรักและเสียสละเพื่อลูก"

เศรษฐกิจพอเพียง... นำสู่ ความสุขของชีวิต อย่างยั่งยืน

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

จากปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง

สู่การปฏิบัติ

เศรษฐกิจพอเพียง...
นำสู่**ความสุขของชีวิตอย่างยั่งยืน**

โดย **ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล**
เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา
วันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๔๙
ณ สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผมจะใช้เวลาสั้นๆ วาดภาพให้ดูคร่าวๆ ถึงสถานการณ์โลกที่เราอยู่ในขณะนี้ก่อน แล้วดูประวัติการพัฒนาประเทศไทย วิวัฒนาการของการพัฒนาประเทศของไทย ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน เมื่อทราบทั้งสองอย่างนี้แล้ว ผมคิดว่าพูดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ใช้เวลาไม่มาก ก็รู้เรื่องแล้ว แต่การรู้เรื่องนั้นต้องรู้พื้นฐานเสียก่อน

โลกแห่งเสรีนิยม หรือบริโภคนิยม

ท่านผู้มีเกียรติครับ ผมคิดว่า**โลกของเรามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในชั่วชีวิตของเรา เราก็เห็นโลกหลายขั้วด้วยกัน มีการต่อสู้กันระหว่างขั้วของทุนนิยม เสรีนิยม ในระบบเสรีประชาธิปไตย ขั้วของสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์** แต่ในระยะเวลารวดเร็ว ปรากฏว่าขั้วอื่นๆ สลายไปหมด ซึ่งผมคิดว่าคงไม่มีใครเถียงหรอกว่า**เวลานี้โลกเหลือเพียงขั้วเดียว คือ ขั้วเสรีนิยมหรือทุนนิยม หรือบริโภคนิยม** แม้แต่โซเวียต และจีน ก็กลายเป็นทุนนิยมไปหมดแล้วในขณะนี้

โลกขั้วเดียวมีลักษณะเป็นอย่างไร? มีลักษณะคือจะรักษาความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นที่ตั้ง ลักษณะสำคัญคือแสวงหาความร่ำรวย

จากการลงทุน จากการผลิต จากการบริโภค จากอะไรต่างๆ ถ้าปราศจากจุดนี้แล้ว ถือว่าเจริญไม่ได้ อันนี้คือทฤษฎีหลัก เพราะฉะนั้นจะเกิดการแข่งขันกันอย่างชนิดที่เรียกว่าล้างโลกเลยก็ว่าได้

จะเห็นได้ว่า**เราถูกกระตุ้นให้บริโภคอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ถูกกระตุ้นให้เกิดกิเลส ตัณหา กระตุ้นให้เราเกิดความอยาก เพราะตราบใดที่เราเกิดความอยาก ระบบนี้ก็จะอยู่ได้** การผลิตยังคงดำเนินการต่อไปได้ การลงทุนดำเนินการต่อไปได้ บางอย่างไม่จำเป็นต่อการบริโภค เขาก็กระตุ้นให้คุณบริโภคจนได้ เวลานี้ไปอบรมเรื่องการลงทุน สินค้าอาจจะไม่ดีนัก แต่หีบห่อ (Packaging) สวย ก็ขายได้แล้ว สื่อด้วยสายตา ดูให้เกิดความอยาก มีหลายคนผมเห็นซื้อของมาเสร็จ เอาของข้างในทิ้งไป เก็บหีบห่อไว้ เพราะหีบห่อสวยแล้วไม่คิดจะใช้ประโยชน์จากของข้างใน

ตัวเราเป็นมนุษย์มีของสำหรับบริโภคทั้งหมดอยู่ข้างหน้า จะเป็นไม้ โต๊ะ เก้าอี้ อะไรต่างๆ ผมอยากจะเรียนถามท่านว่า วัตถุดิบมาจากไหน คำตอบก็คือ มาจากทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเรา เรานำเอาดิน น้ำ ลม ไฟที่อยู่รอบตัวมาแปรสภาพ ผลิตมาใช้ เมื่อผ่านการใช้ก็ออกมาเป็นขยะ เพราะฉะนั้นมนุษย์มีหน้าที่ด้วยกัน ๒ หน้าที่ คือ บริโภค พร้อมกันนั้นก็ถ่ายของเสียออกไปพร้อมๆ กัน ในปริมาณเกือบจะเท่ากันเลยทีเดียว เราเรียนมาตั้งแต่เด็กๆ ว่าสสารไม่สูญหายไปจากโลก เพราะฉะนั้น**โลกนี้มีภาระมาก คือ ต้องป้อนวัตถุดิบให้เราบริโภค หลังจากเราบริโภคแล้วก็ต้องรับภาระในการแบกขยะที่เราทิ้งไปด้วย** ขยะนั้นต้องมีการจัดการไหม? ก็ขอบอกว่าต้องมีการจัดการมาก เวลานี้เกือบจะเรียกว่าแอบทิ้งขยะกัน ขนข้ามจังหวัดก็มี ใครเผลอที่ไหนก็ไปทิ้งที่นั่น ขออย่าอยู่หน้าบ้านฉันก็แล้วกัน

การ Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) มีเพียง ๑๙ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ขณะนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภค จะเห็นว่ามีสินค้าที่ใช้ครั้งเดียวทิ้งจำนวนมหาศาล อ่านข่าวเมื่อสองวันนี้พบว่า รัฐบาลจีนเก็บตะเกียบใช้แล้วทิ้ง

ปรากฏว่าวันๆ บริโภคกี่สิบล้านคู่ก็ไม่รู้ ไม้มากมายก่ายกอง ถามว่าทรัพยากรธรรมชาติจะแบกภารกิจนี้ไหวไหม ผมขอเรียนว่า ไม่ไหว **ตัวเลขสากลบอกว่ามนุษย์ทั่วโลกบริโภคในอัตรา ๓ : ๑ ตัวเลขน่ากลัวมาก คือ เราบริโภคทรัพยากรธรรมชาติรอบ ๆ ตัวไปในอัตรา ๓ ชดเชยกลับมาได้เพียง ๑** ในอัตราความเร็วที่เราบริโภคอย่างนี้ แน่นอนที่สุดในระยะเวลาอันสั้น มนุษย์จบครับ

เวลานี้เริ่มมีสงครามแล้ว อ้างว่าเป็นสงครามประชาธิปไตย แต่แท้ที่จริงเป็นสงครามแย่งชิงทรัพยากร พลังงาน สงครามน้ำเกิดขึ้นแล้วอย่างเงียบๆ แม้กระทั่งองค์การสหประชาชาติ ก็บอกว่าศตวรรษนี้เป็นศตวรรษของสงครามน้ำ อีกหน่อยจะเป็นสงครามอะไรก็ไม่รู้

สรุปตอนนี้ภาพของโลกก็คือ **มนุษย์นั้นบริโภคเกินกว่าที่โลกจะแบกไหว แล้วก็ยังไม่มีใครยอมชะลอตัวด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ระดับโลกนั้นเริ่มมีกระแสของคนมีปัญญาแล้ว จะเรียกว่ากระแส Green** หรืออะไรก็แล้วแต่ เวลานี้ ๘ G จะมีการประชุมที่ไหน จะมีกลุ่มต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ (Anti - globalization) ตามประกบ และเวลานี้ซีกทางด้านขวา ซีกของความยั่งยืน (Sustainability) เริ่มไปจัดมากขึ้นทุกที ช้า ๆ แต่ว่าหนักแน่น เพราะเขารู้ว่าภัยอันตรายนั้นอยู่ที่ไหน นี่คือสภาพของโลก

เสรีนิยมเคลื่อนสู่ไทย

กลับมาดูที่บ้านเรา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก ผมกลับมาจากต่างประเทศปี พ.ศ. ๒๕๑๒ มาทำงานช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๒ และทำงานเรื่อยมาจนกระทั่งรับผิดชอบทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ซึ่งเป็นต้นตอของการกำเนิดสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยก็ใช้ Model (แบบจำลอง) ของทุนนิยม หรือเสรีนิยมเหมือนกัน เพราะว่าตอนที่เราคิดอยากจะทำแผนนี้ขึ้นมา เราทำแผนไม่เป็น ก็เชิญผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศเข้ามา สอนวิชาวางแผนให้ แต่โดยไม่รู้ตัวเขาก็เอาปรัชญาตะวันตก

เข้ามาด้วย คือ สร้างความร่ำรวย ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แล้วเราก็ได้ความเจริญเติบโตนั้นมาจริงๆ แต่ลืมนึกไปว่าความเจริญเติบโตที่เราได้มานั้นเราแลกกับอะไรมา เราขายป่าเกือบหมด ทรัพยากรเกือบหมด พร้อมกับการหมดไป ก็เพิ่มการทำลายล้างทรัพยากรที่มีอยู่เดิมด้วย เวลานี้ป่าเหลือ ๑๘ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ดินทลายเพราะป่าถูกตัด น้ำเน่าเสียอยู่รอบตัว

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มาจนกระทั่งบัดนี้ มีปรากฏการณ์ (Phenomenon) อันหนึ่งซึ่งแปลกมาก คือ โตแล้วแตก เราไปนึกถึงวิกฤตที่อยู่ใกล้ตัวที่สุด คือ เมื่อ ๙ ปีที่แล้วเกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นมา แต่ความจริงก่อนหน้านั้นมีแตกขึ้นมาแล้ว จากวิกฤตน้ำมัน เรื่องค่าเงินบาทเป็นสัจธรรม ไม่มีอะไรที่อยู่เฉยๆ แล้วแตก ต้องโตเสียก่อนแล้วจึงแตก ลูกโป่งเราก็ต้องเป่าเสียก่อนแล้วจึงจะแตก ฉันใดก็ฉันนั้น เศรษฐกิจก็เหมือนกัน เราโตแล้วก็แตก แตกเสร็จแล้วก็มาเริ่มต้นศูนย์กันใหม่ ค่อยๆ เก็บออมกันไป แต่พอร่ำรวยขึ้นมาก็เสียนิสัยตามเดิมอีก เริ่มใช้ทุกอย่างฟุ่มเฟือย ซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า จนกระทั่งเป็นนิสัยประจำชาติไปแล้ว เราเดินทางไปที่ไหน ลองสังเกตเพื่อนร่วมทาง หรือแม้แต่ตัวท่านเอง ไม่ว่าจะไปดูงานที่ไหนก็ขนซื้อกันเข้าไป ซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า จนกระทั่งหมอบอกว่าพบสสารตัวหนึ่งในสมองของคนไทย ชื่ออะไรผมลืมไปแล้ว มันกระตุ้นให้อยาก Shopping

สาเหตุที่ทำให้เราโตแล้วแตก ทำไมจึงแตก ก็เพราะว่าเราโตโดยที่เราไม่พร้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง **พระองค์ท่านรับสั่งคล้ายๆ ว่า การพัฒนาบ้านเมืองนั้นเหมือนการสร้างบ้าน สิ่งแรกที่เราต้องทำคือการวางรากฐาน เสาเข็มแต่ละหลุม คานแต่ละคานถูกคำนวณอย่างแน่ชัดเลยว่าต้องแบกน้ำหนักเท่าไร** แล้วเราก็สร้างขึ้นไป เสาเข็มวางไว้สำหรับบ้านสองชั้น ก็แบกบ้านสองชั้นได้เท่านั้น ถ้าต่อไปเป็นสามชั้น สี่ชั้น ด้วยความโลภก็จะพังทลายลงมา

ฉันใดก็ฉันนั้น การพัฒนาประเทศก็เปรียบเสมือนว่า เราย่างก้าวเข้าไปสู่กระบวนการพัฒนา โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงฐานรากเลย วันดีคืนดีเราก็อยากจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC : New Industrialized Country) วันดีคืนดีถัดมาอาการโรคกำเริบ จนกระทั่งอยากเป็นสัตว์ อยากเป็นเสือตัวที่ ๕ พออยากเป็น NIC เราก็เริ่มไปอุตสาหกรรมเลย ระดมทุกสิ่งทุกอย่าง ลดการเกษตร คือ คิดแบบฝรั่ง ดูเรื่องความคุ้มหรือไม่คุ้ม ทุกอย่างเป็นตัวเงินหมด ไม่ได้ดูฐาน สุดท้ายก็ไปอุตสาหกรรม ผมไม่ใช่นักเศรษฐศาสตร์คนเดียวในสภาพัฒน์ แต่ผมคิดแปลกแยกกว่าคนอื่น **พอเราต้องไปอุตสาหกรรม ผมคิดแบบสามัญสำนึกว่า ต้องการปัจจัยอะไรบ้าง ต้องใช้ปัจจัย ๓ อย่างด้วยกัน**

***ประการแรก* เงินมีพอไหม** ปรากฏว่าเงินเราก็ไม่พอ ไม่พอทำอย่างไร ไปกู้มา เสาเรือนแรกไม่ใช่ของเราแล้ว ไปกู้เขามา

***ปัจจัยที่สอง* เทคโนโลยี เรามีไหม** วันนี้เรายังใช้คำว่า Transfer of Technology (การถ่ายทอดเทคโนโลยี) อยู่เลย เราไม่เคยสร้างอะไรขึ้นมาเลย เราซื้อเขามาใช้ เสาเรือนที่สองก็ยืมเขามา

***ปัจจัยที่สาม* หรือเสาเรือนที่ ๓ ซึ่งใหญ่กว่าสองอย่างแรก คือ คน** ผลการสำรวจครั้งล่าสุด ปรากฏว่าระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยของไทยยังคงอยู่ในระดับต่ำ เพราะฉะนั้นถึงคนไม่มีความรู้ เราก็บอกว่าไม่เป็นไร ก็ต่างชาติเข้ามาบริหารเป็นของเขา เทคโนโลยีของเขา ตอนนั้นช่วงการพัฒนาเฟื่องฟู จะเห็นฝรั่งญี่ปุ่นเดินเต็มบ้านเต็มเมือง เศรษฐีก็ปลูกบ้านให้ฝรั่งเช่า ใครมีลูกก็ส่งไปเรียนกลับมาเป็นเลขานุการของประธานบริษัท ผู้อำนวยการ หรือผู้จัดการบริษัท ที่เป็นต่างชาติ แล้วเราก็สนุกที่เราหาเงินได้มาก

คนไทยเราก็นิสัยเสียไปหมด เพราะว่าได้รับเงินเดือนสูงๆ ซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า โดยที่ไม่รู้เลยว่าฐานต่างๆ เราไม่ได้สร้างเลย เนื่องจากเสาไม่ใช่ของเราสักเสาเดียว วันดีคืนดีเขาก็เคลื่อนย้ายการลงทุน เงินออกไปก่อน และมีการเรียกร้องการเปิดเสรีอะไรต่างๆ ก็มากขึ้น เปิดเสรีการเงินจำได้ไหมครับ สมัยก่อนเวลาเราไปต่างประเทศ ต้องนำ Passport ไปประทับตราข้างหลัง จะแลกเงินไปเท่าไร เดี๋ยวนี้ไม่ต้องแล้ว แลกเท่าไร แลกได้เลย การเคลื่อนย้ายเงินก็กระทำอย่างรวดเร็ว เงินหมื่นล้าน สองหมื่นล้าน ชั่วพริบตาเดียวสามารถเคลื่อนย้านฐานไปได้ วันดีคืนดีเขาก็ถอนเสาเรือนไปจีนดีกว่า บ้านเรายุ่งนัก เดี๋ยวเดินขบวน เดี๋ยวสหภาพ ฝรั่ง ญี่ปุ่นที่เป็นเจ้าของเงินก็เคลื่อนย้ายตามไปบริหาร เทคโนโลยีต้องเคลื่อนย้ายตามไหม? ไม่ต้องเพราะอีก ๗ - ๘ เดือนถัดไป เทคโนโลยีก็กลายเป็นขยะหมดแล้ว

คนเคลื่อนย้ายไป เงินเคลื่อนย้ายไป เทคโนโลยีไม่ต้อง เมื่อบ้านถูกถอนเสาเรือน บ้านก็พังแน่นอนที่สุด ไม่ต้องพิสูจน์อะไรเลย ครั้งล่าสุดเมื่อ ๙ ปี ๑๐ ปีที่แล้วก็พัง วัฏจักรของการพัฒนาก็เหมือนวัฏจักรเชิงพุทธ มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย อายุ ๖๗ อย่างผมเห็นว่าหลักพุทธนี้เป็นจริง สอนเรื่องสัจธรรมจริงๆ

การพัฒนาต้องทำตามขั้นตอน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยึดหลักการหนึ่ง คือ ความพอดี การพัฒนาไปตามขั้นตอน ตามลำดับ อย่าใจร้อน ผมจำได้ว่าโครงการแรกๆ ที่หุบกระพง ย้อนกลับไปเมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว หน่วยงานราชการจะเอารถแทรกเตอร์เข้าไป มีบันทึกของผู้ว่าราชการจังหวัดที่รับสนองพระบรมราชโองการ บันทึกไว้

...เศรษฐกิจพอเพียง ผมขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าไม่ใช่เศรษฐกิจสำหรับคนยากจน ไม่ใช่ต้องมารัดเข็มขัด ตระหนี่ถี่เหนียว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสอนให้ร่ำรวย และต้องรักษาความร่ำรวยให้อยู่กับเราด้วย ร่ำรวยแล้วต้องยั่งยืน ไม่ใช่รวยแล้วแตก รวยแล้วล้ม...

มีนัยสำคัญมากว่า **รับสั่งว่าอย่าเอาเครื่องจักรกลเข้าไปใช้กับประชาชนเร็วนัก ถ้าเร็วเกินไปแล้วเขาจะเคยตัว อีกหน่อยจะใช้จอบ ใช้เสียมไม่ได้**

ณ วันนี้เป็นอย่างไร จอบ เสียม เกือบไม่มีขายแล้ว ระบบลงแขกไม่มีแล้ว ทุกอย่างต้องกู้เงิน ธ.ก.ส. ต้องจ้างไปขุด เพราะเราทันสมัยแล้ว แต่เป็นการก้าวไปอย่างรวดเร็วโดยไม่มีการเตรียมการ แล้วดีไหม ผมคลุกคลีกับชนบทมาตลอดชีวิต ผมว่าไม่ดี ต้นทุนก็สูงขึ้น ชาวบ้านก็แบกไม่ไหว นายทุนแบกได้ ชาวบ้านแบกไม่ได้ เพราะฉะนั้นก็ช่วยไม่ได้ อยู่ในสภาพที่อ่อนแอตลอดเวลา **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า ต้องไปตามขั้นตอน ต้องสร้างเสาเป็นระยะ ๆ แล้วค่อย ๆ ปักทีละต้น อยากต่อบ้านอีกก็ต้องเสริม เสริมฐานราก ฐานความรู้ ฐานการศึกษา ฐานเงินทุน ทุนมนุษย์ค่อย ๆ เสริมต่อไป**

เศรษฐกิจพอเพียง... คำสอนของพ่อ

เศรษฐกิจพอเพียง ผมขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ไม่ใช่เศรษฐกิจสำหรับคนยากจน ไม่ใช่ต้องมารัดเข็มขัด ตระหนี่ถี่เหนียว **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสอนให้ร่ำรวย และต้องรักษาความร่ำรวยให้อยู่กับเราด้วย ร่ำรวยแล้วต้องยั่งยืน ไม่ใช่รวยแล้วแตก รวยแล้วล้ม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานคำหลัก ๓ คำ คือการพัฒนาประเทศหรือการบริหารองค์กร คำแรกให้ใช้ "เหตุผล" เป็นเครื่องนำทาง** อย่าเอากิเลส ตัณหาเป็นเครื่องนำทาง อย่าเอากระแส

...คำว่าพอประมาณของพระองค์ท่านคือ จะทำอะไรต้องตรวจสอบศักยภาพของเราเสียก่อน ประเทศของเรานั้นจุดแข็งอยู่ที่ไหน ฐานของเราอยู่ตรงไหน เราถนัดอย่างไร พอประมาณของเราอยู่ตรงนี้...

เป็นตัวนำ หลายครั้งตลาดเฮละโลไป เราก็เฮละโลตาม ไม่เชื่อลองปล่อยข่าวอะไรไปในตลาดหุ้น รับรองเลยว่าหุ้นเคลื่อนไหวทันที เราไม่ได้ใช้เหตุผลในการเลือกทางของเราเลย วิถีชีวิตของไทยอยู่ที่ต่างประเทศ เราไปเรียนที่อเมริกา เราพบวิถีชีวิตของชาวอเมริกัน (American way of life) ผมอยากจะถามท่านทั้งหลายที่เป็นคนไทยมาจากภูมิภาคต่างๆ ถามว่า วิถีชีวิตของคนไทย (Thai way of life) มีไหม เราไม่เคยมีเลย เราก็ตามเขาไป

เพราะฉะนั้นผมคิดว่า **เราต้องมีความกล้าหาญเพียงพอที่จะเลือกหนทางว่าประเทศไทยจะเอาอะไร จะเดินไปทางไหน ไม่ใช่จะเหมือนกับคนทั้งโลก แต่ละประเทศไม่เหมือนกัน** อันนี้คือเหตุผล ไม่ใช่ยึดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth) อย่างเดียว เพราะประเทศอื่นเขาไปทางนี้หมด แล้วไปตาม เขาไปไหนรู้ไหม เขากำลังลงไปสู่ความหายนะ เราจะไปตามเขาหรือ?

คำที่ ๒ ทำอะไรแต่ "พอประมาณ" คำว่า พอประมาณ ทุกคนไปนึกถึงต้องประหยัด กระเหม็ดกระแหม่ รัดเข็มขัด ไม่ใช่ **คำว่าพอประมาณของพระองค์ท่าน คือ จะทำอะไรต้องตรวจสอบศักยภาพของเราเสียก่อน ประเทศของเรานั้นจุดแข็งอยู่ที่ไหน ฐานของเราอยู่ตรงไหน เราถนัดอย่างไร พอประมาณของเราอยู่ตรงนี้**

ผมขอยกตัวอย่างที่ค่อนข้างจะตลก แต่เป็นภาพที่สะท้อนได้อย่างดี คือ เราเป็นที่ ๑ ของโลกได้ไหม บางคนบอกว่าได้ มวยเป็นแชมป์โลกตลอดเวลา พูดได้ไหมว่าคนไทยเก่งมวยที่สุดในโลก แต่ต้องมีเงื่อนไขตามท้าย คือ พอประมาณ

ของเรา ต้องถามด้วยว่ารุ่นไหน แบนตั้มเวทลงมา ความพอประมาณศักยภาพของเราอยู่ตรงนี้ ไม่ใช่เฮฟวี่เวท ทั้งที่คนที่น้ำหนักเท่ากับไมค์ ไทสัน เราก็มีแต่ส่งไปก็เห็นจะต้องส่งป่อเต็กตึ๊งตามไปด้วย เพราะว่าเกินศักยภาพของเรา

ฉันใดก็ฉันนั้น **การพัฒนาอะไรก็ตาม ต้องดูตรงนี้ก่อนว่าจุดแข็งของเราอยู่ตรงไหน** อาหารของเราเก่งไหม ทำไมรัฐบาลออกนโยบาย **"ครัวไทยสู่ครัวโลก"** เราทำจริงๆ สิครับ ทำไม Mc Donald กระจายทั่วโลก ทำไมเราจะกระจายไม่ได้ ของเราดีกว่า อร่อยกว่า มีคุณภาพมากกว่า หลากหลายกว่า ถ้านำอาหารกระจายออกไป จะได้ตั้งแต่ต้นตอเลย ตั้งแต่คนผลิตวัตถุดิบ ปักษ์ใต้ผลิตฮาลาล แค่ส่งบรูไน มาเลเซียก็รวยแล้ว ท่าเรือชายฝั่งซีกอันดามัน ส่งเข้าตะวันออกกลาง เชิญเขามาลงทุนด้วย ทำไมเราไม่ทำ ตะวันออกกลางมาลงทุนเรื่องอาหาร เพราะเขามีน้ำมัน เขากินน้ำมันไม่ได้ ต้องซื้ออาหาร อย่างนี้เป็นต้น

อันนี้เป็นตัวอย่าง เราจะทำอย่างอื่นด้วยก็ได้ แต่ไม่มีเวลายกตัวอย่าง ผมว่า**ต้องเลือกนะว่า เราเก่งอะไร แล้วเราไปสู่ที่ ๑ ของโลก** เราไม่จำเป็นต้องไปแข่งเรื่องอิเล็กทรอนิกส์ เจออินเดียเราก็น็อคแล้ว เราไม่ไหว เพราะฉะนั้นอยู่พอประมาณของเรา คำที่ ๒ นี้เป็นหัวใจอันหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าเราเลือกให้เหมาะสม เราไปสู่ที่ ๑ ของโลกได้เลย

คำที่ ๓ มี "ภูมิคุ้มกัน" พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่า ทำอะไรนั้นให้มีภูมิคุ้มกันอยู่ตลอดเวลาได้ไหม พรุ่งนี้มีอะไรเกิดขึ้นผมไม่รู้ ตื่นเช้าขึ้นมาไปปั๊มน้ำมัน ราคาหมุนไปทุกวัน แล้วเราวางแผนได้หรือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับต่อไปจะวางแผนได้หรือ วางแผนเกือบไม่ได้แล้ว เพราะว่าเหตุการณ์เปลี่ยนเกือบทุก ๒๔ ชั่วโมง แล้วไม่ได้เปลี่ยนที่เรา เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่า **ภูมิคุ้มกันที่พระองค์ท่าน**

รับสั่งจะต้องมีตลอดเวลา แม้กระทั่งระดับปัจเจกบุคคลอย่างพวกเรา พรุ่งนี้เราจะเจ็บป่วยหรือเปล่าก็ไม่รู้ พรุ่งนี้รถเราจะไปชนอะไร แล้วมีประกันไหม เรามีเงินออมเพียงพอไหม เราวางแผนไปข้างหน้าอย่างไร เพื่อไม่ให้มีการเสี่ยงจนกระทั่งเป็นอันตราย **บริษัทก็ต้องมีการบริหารความเสี่ยง** (Risk management) ฉันใดก็ฉันนั้น **ในระดับประเทศก็เหมือนกัน** เวลานี้เราสะดุ้ง ดีเซลต้องชดเชยแล้วอีกเท่าไรไม่รู้ กองทุนจะไหวหรือไม่

เมื่อ ๑๐ ปีที่แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รับสั่งเรื่องไบโอดีเซลในขณะที่ไม่มีใครสนใจ เวลานี้เทคโนโลยีมีแล้วเปิดปั๊มที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และที่พิกุลทอง นราธิวาส แต่ใช้ภายในเพราะคนไม่นิยม ณ วันนี้ตื่นเต้นกันแล้วต้องผลิตแล้ว เขามีน้ำมันดิบเข้ามา เรามีน้ำมันพืช เพราะเราเก่งเกษตร ผมอยากขีดเส้นใต้คำนี้ เราสามารถช่วยตนเองได้ **ถ้าเราเชื่อพระองค์ท่านตั้งแต่วันนั้นแล้วเราปลูกมา ๑๐ ปีแล้ว สบายเลย** แต่ถ้าเราเริ่มวันนี้ เราปลูกวันนี้ อย่างเร็ว ๕ ปี ถึงได้ใช้กัน เราผลิตได้ ๒๐% เราลดการนำเข้าได้ ๒๐% เป็นเงินมหาศาล เพราะฉะนั้นภูมิคุ้มกันต้องมีวิสัยทัศน์ (Vision) ผูกโยงไปด้วย

เศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารองค์กรธุรกิจ

หลังจากคำว่า มีเหตุผล พอประมาณ มีภูมิคุ้มกันแล้ว พระองค์ท่านจะมีฐานรองรับด้วย คนต้องดีด้วย ทุกสิ่งทุกอย่าง เรื่องการบริหารงานระดับบริษัท ระดับตัวเราเอง องค์กร จนกระทั่งระดับชาติต้องมี "จริยธรรมและคุณธรรม หลักธรรมาภิบาล (Good governance)" พระองค์ท่านทรงวางไว้ทันสมัยมาก แต่เราไม่พยายามที่จะเข้าใจ ถามว่าระบบนี้ใช้ได้ไหม

เมื่อเช้านี้ผมประชุมที่**บริษัทปูนซิเมนต์ไทย ซึ่งเป็นบริษัทใหญ่ที่สุดในเมืองไทย เขาใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงโดยไม่รู้ตัว** ผมไปประชุมวันแรก clash พอดี ตัวแดงขึ้นบนกระดาน ขาดทุนไป ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท ตอนนั้นบริษัทใช้ระบบของตะวันตก ต้องขยาย ต้องลงทุนในบริษัทอื่นๆ ทำตั้งแต่ไม้จิ้มฟัน

ยันเรือรบ มีบริษัทในเครือประมาณ ๒๐๐ บริษัท พอขาดทุน ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท สะดุ้งแล้ว สติกลับคืนมา แล้วคำแรกมา เหตุผลมาแล้ว พอตั้งสติ **คำว่าพอประมาณมาเลย จัดกลุ่ม (grouping) ใหม่ ผ่าตัดใหญ่ เพราะถ้าไม่รักษาก็ตาย ดูว่าศักยภาพของเราอยู่ตรงไหน จัดกิจกรรมใหม่กิจกรรมหลัก (Core business) เป็นโจทย์ว่าเราเก่งอะไร** เราเป็นเจ้าของวัตถุดิบคือภูเขาจนกระทั่งถึงตลาด ๖๐% เป็นของเรา Core business นี้เก็บไว้ พอประมาณของเราอยู่ตรงนี้ ความยั่งยืนของเราอยู่ตรงนี้ เราคุมได้หมด คนของเราเก่งที่สุดในสาขานี้ การลงทุนเราคุมได้หมด ปิโตรเคมี มีอนาคตไหม ถ้ามีก็เก็บไว้ กระดาษมีอนาคตไหม ยังมี เก็บไว้

เชื่อไหมครับว่าตอนนั้น เขาขายทิ้งเป็นว่าเล่น ขายออกไปเป็นเศษเหล็ก ผอมบางจาก ๒๐๐ บริษัทเหลือ ๑๐๐ กว่าบริษัท ๑ ปีถัดจากนั้น ตัวแดง ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท หายไปจากกระดาษ **ผอมแต่อยู่รอด ความเสี่ยงไม่มี ควบคุมได้ ทำเต็มศักยภาพตลอดเวลา มีภูมิคุ้มกัน** เมื่อสองวันนี้ผมถามว่า ดีเซลขึ้นเป็นอย่างไร เราวางแผนล่วงหน้า เปลี่ยนไปเป็นถ่านหินลิกไนต์หมดแล้ว ไม่กระเทือนเลย เมื่อปีที่แล้วบริษัทปูนซิเมนต์ไทยทำกำไรสูงสุดในรอบ ๓๕ ปี สูงกว่าก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ **เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ไปสู่การรัดเข็มขัด แต่ให้อยู่ให้ร่ำรวย ร่ำรวยแล้วยั่งยืน**

ผมจะจบลงด้วยปรัชญา (Philosophy) เป็นปรัชญาที่ไปประสบด้วยตนเอง คือครั้งล่าสุด เมื่อสองปีที่แล้วผมบวช ผมเป็นพระป่าอยู่กับพระอาจารย์แบน ท่านให้ผมไปอยู่กลางป่าคนเดียว ไม่สอนอะไร ภาวนาไปก็แล้วกัน ภาวนาของท่านคือ**ให้ตั้งสติอยู่ตลอดเวลา เอาสติคุมกายคุมใจตลอดเวลา** วันหนึ่งจะฉันน้ำชา เอาถ้วยวาง เอาใบชาใส่การิน สติก็จับอยู่ตลอดเวลา รินไปเรื่อย มีกระรอก ๒ ตัวกำลังวิ่งไล่อยู่ เหลียวกลับไปดู มือก็รินเพลิน เผลอ พอเหลียวกลับมาอีกที น้ำชาล้นถ้วย เปื้อนโต๊ะ ไหลลงมาเปื้อนเสื่อ โดยไม่ทันยั้งคิด วิ่งไปหยิบสบง ซึ่งซักไว้แล้วสำหรับเปลี่ยนใหม่พรุ่งนี้ตอนตีสาม จะไปทำวัตรเช้า เอามาซับมาเช็ด แล้วเอาไปซักใหม่

Philosophy สอนอะไรครับ เมื่อครู่นี้โดย**ความพอประมาณของการกระทำของเรา** เมื่อเรารินเต็มแก้ว เราหยุด เราได้น้ำชาตามวัตถุประสงค์ที่เราวางไว้ กำไร ต้นทุนมีอยู่ในนี้พร้อม ได้น้ำชาดื่มเต็มที่ เมื่อครู่เราโลภเกินไป ด้วยความเผลอหรือหลงไป น้ำชานี้ล้นแก้ว เกินพอ ไม่พอเพียง น้ำชาที่อยู่บนโต๊ะไหลทะลักลงมา แล้วยังเป็นน้ำชาอยู่หรือเปล่า? ก็ยังเป็นอยู่ เราจะก้มลงดูดด้วยความเสียดายไหม ก็เปล่า ทั้งที่ยังคงสภาพเป็นน้ำชา แต่เป็นน้ำชาที่เสียแล้ว ฉะนั้นส่วนเกินทั้งหมด มันเสียแล้ว เสียแล้วไม่พอ ยังทำลายโต๊ะให้เปื้อนด้วย และทำลายสิ่งที่อยู่ห่างไปที่เสื่อให้เปื้อนอีก สบงซึ่งไม่รู้เรื่องอะไรเลย จำต้องถูกระดมมารับภาระ มาเช็ด มาซับ แล้วไปซักใหม่

อะไรที่เกินพอนั้น ทำลายสิ่งที่อยู่รอบตัว เหมือนมนุษย์กำลังบริโภคโลกอยู่ขณะนี้ บริโภคเกินพอ แล้วผลสุดท้ายจะทำลายโลกทั้งหมด เพราะฉะนั้นโลกก็ดี ประเทศของเราก็ดี ตัวของเราก็ดี ต้องกลับมาในความพอเพียง แล้วเราจะอยู่ได้ยั่งยืนและเพียงพอ ถ้าหากว่าพอเพียงนั้นคือการบริโภคไป ๑ ทรัพยากรธรรมชาติกลับคืนมา ๑ ถ้า ๑ : ๑ อย่างนี้ไปได้ยั่งยืนตลอดไป หรือเราจะเสียหายช้าลงไปอีก

...พระองค์รับสั่งว่าเป้าหมายในการครองแผ่นดินของพระองค์ คือ "เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" ผมอยากให้พวกเราทุกคนในระดับประเทศ ระดับบริษัท ระดับองค์กร จนกระทั่งระดับตัวเรา ให้ยึดคำนี้เป็นที่ตั้ง "ประโยชน์สุข" คือ ไม่ว่าจะมีการสร้างความร่ำรวย หรือการสร้างประโยชน์ใดๆ ต้องนำไปสู่ความสุข...

ยึดประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง

สุดท้ายนี้ขอยุติด้วยการอัญเชิญเป้าหมายในการครองแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ ๖๐ ปีที่แล้ว **พระองค์รับสั่งว่าเป้าหมายในการครองแผ่นดินของพระองค์คือ "เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" ผมอยากให้พวกเราทุกคนในระดับประเทศ ระดับบริษัท ระดับองค์กร จนกระทั่งระดับตัวเรา ให้ยึดคำนี้เป็นที่ตั้ง "ประโยชน์สุข" คือไม่ว่าจะมีการสร้างความร่ำรวย หรือการสร้างประโยชน์ใดๆ ต้องนำไปสู่ความสุข** ผมคิดว่าเป้าหมายปลายทางของคนคือความสุข ไม่ใช่รวยแล้วทุกข์ คงไม่มีประโยชน์

ทางองค์การสหประชาชาติ เริ่มต้นก็ใช้ความร่ำรวยวัดสถานะของประเทศต่างๆ เมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว ใช้ HDI (Human Development Index) เป็นตัววัด ผมคิดว่า**บ้านใหญ่หรือเล็กไม่สำคัญ สำคัญว่าบ้านสะอาดหรือไม่ สิ่งแวดล้อมดีไหม อากาศที่สูดเข้าไปเป็นอย่างไร อาหารถูกหรือแพงไม่สำคัญ สำคัญว่าอาหารปลอดสารพิษไหม ต้องเปลี่ยนตัววัดใหม่หมด นำคุณภาพมาเป็นตัววัด** ถ้าคิดอย่างนี้อันดับประเทศต่างๆ จะเปลี่ยนใหม่หมด ประเทศเล็กๆ เช่น สแกนดิเนเวีย นิวซีแลนด์ จะกลับมาเป็นอันดับต้นๆ หมด **เวลานี้พัฒนา GHP (Gross Happiness Product) ตามอย่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** ทิ้งห่างกัน

๓๐ ปี เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งเมื่อ ๖๐ ปีที่แล้ว ฝรั่งเพิ่งตื่นหยิบคำว่า **"ความสุข"** มา ประเทศอังกฤษกำลังบรรจุวิชาว่าด้วยความสุขในระดับไฮสคูล ต้องสอนให้คนรู้จักความสุข เพราะคนเราไม่ไปที่ความสุข แต่ไปที่ความสนุก บ้านโตๆ ของแพงๆ นั้นสนุก แต่ไม่ยั่งยืน

ถ้าเรายึดความสุขไว้เป็นที่ตั้ง คนจะอยู่กินแบบพอดี โรคภัยไข้เจ็บเราก็ไม่มี การกินแบบเศรษฐี อยู่แบบเศรษฐี ตัวเลขของสภาพัฒน์บอกว่า ๕๗ คน ใน ๑๐๐ คน ต้องนอนอยู่ในโรงพยาบาล ไม่ใช่จากไวรัส ไม่ใช่จากเชื้อโรค แต่เป็นอาการของโรคที่เกิดจากพฤติกรรมอยู่กินเกินพอดีไป ฉะนั้น**ความพอเพียงจะช่วยทั้งตั้งแต่ร่างกายของเราจนกระทั่งองค์กร ชุมชน และระดับชาติ**

เหตุใดคนส่วนใหญ่จึงยังไม่เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียง

คำถามที่ว่า **เหตุใดเรื่องดังกล่าวคนทั่วไปจึงไม่เชื่อ ทำไมพูดกันมาก แต่ไม่ปฏิบัติ แล้วทำไมชอบชี้ให้คนอื่นต้องเป็นผู้ทำ ๓ คำถาม มีคำตอบเดียว คือ เพราะกิเลส ตัณหายังครอบงำอยู่**

คำแนะนำที่จะทำให้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการนำไปปฏิบัติจริงนั้น ขอตั้งข้อสังเกตอย่างตรงไปตรงมาว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้นคนเข้าถึงจริงน้อย แม้แต่คนของสภาพัฒน์ก็อาจไม่ค่อยเข้าใจเท่าไรนัก แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เริ่มมีคำว่า ความยั่งยืน ซึ่งจะยึดความพอดี ความสมดุล ต่อมาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ประกาศเต็มตัวเลยว่าใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง แต่คนที่จะปฏิบัตินั้นยังเคยชินกับค่านิยมเก่าๆ

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจะสำเร็จจริงๆ ต้องปฏิวัติ อย่าตกใจว่าปฏิวัติ ยึดอำนาจ หากจะยึดอำนาจก็เป็นอำนาจจิต ต้องสร้างกระแส ค่านิยมใหม่ ไล่ตั้งแต่ระบบราชการ เริ่มสร้างค่านิยมตั้งแต่เด็กขึ้นมา เด็กอนุบาลเดี๋ยวนี้ใช้โทรศัพท์มือถือ เด็กไม่ได้ซื้อเอง พ่อแม่ให้ ลูกจะซื้อของแพงๆ เราก็สนองตอบ อย่างนี้ผมว่าไม่มีทางสำเร็จ ในขณะที่ฝ่ายบริหารระดับบน ก็ยังมองว่าจะไปแข่งขันระดับโลก โดยไม่เหลียวกลับไปดูว่า เราอยู่อย่างไร เราอยากอยู่อย่างไร

เราต้องรู้จักกระแสโลก เวลานี้กระแสโลกเราก็ยังไม่ค่อยรู้กัน ผมบรรยายเมื่อ ๖-๗ เดือนที่ผ่านมา คนก็ช็อคกันหลายกลุ่ม **เราควรเข้าใจสภาวะแวดล้อมของเราว่าอยู่ในเงื่อนไขอะไร** จะเห็นภาพที่น่ากลัวมาก ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เท่าไร อุณหภูมิเท่าไรแล้ว การเจริญเติบโต (Growth) เพิ่มขึ้น ๒% มีผลกระทบอะไรขึ้นมา ต้องดูตรงนี้ พร้อมกับการได้เงิน มีขยะออกมาด้วย ถ้าเรายังพัฒนาโดยใช้การเจริญเติบโตเป็นตัวนำ โลกร้อนขึ้นๆ คนไม่เห็น เมื่อไม่เห็นก็ไม่เข้าใจ และหน้าจอทีวีก็เร่งเร้าให้เกิดการบริโภคตลอดเวลา

ตัวเลขอีกตัวหนึ่งที่สภาพัฒน์น่าจะสรุปได้ดีที่สุด คือ **ความร่ำรวยที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้ เราต้องดูส่วนแบ่งด้วย คือ การกระจายรายได้ ความร่ำรวย ทุก ๑๐๐ บาท ถูกกระจายไปในลักษณะไหน อย่างไร** ตัวเลขสมัยผม คือ ทุก ๑๐๐ บาท กลุ่มคนที่ร่ำรวยที่สุดจะคว้าไป ๕๗ บาท เกือบครึ่งที่ถูกคว้าไป โดย ๒๐% ของคนรวยที่สุด ส่วนคนที่จนที่สุดคว้าไป ๔ บาท แล้วอย่างนี้เป็นการเจริญเติบโตที่เราต้องการหรือ ถ้าทุกๆ ๑๐๐ บาท ถูกกระจายไป อย่างประเทศนิวซีแลนด์

บ้านคนเล็กๆ ที่ฮอลแลนด์ ฝรั่งตัวใหญ่อยู่บ้านหลังเล็กนิดเดียว แต่ทุกคนมีเหมือนๆ กัน จะดีกว่ามีบ้านตึกใหญ่โตแต่ก็มีสลัมอยู่ข้าง ๆ ตัวเลขนี้เราต้องวางเป้าว่า เราจะเอาอย่างไร **ความจริงคนโบราณสอนให้รู้จักความสุขอยู่ตลอดเวลา แต่เราละความสุขไปหาความสนุก คือ "ถูกต้มจนสุกด้วยกิเลสและตัณหา"**

เศรษฐกิจพอเพียงสู่ความสุขของชีวิตที่แท้จริง

ตัวอย่างของการน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัตินั้น ระดับเกษตรกรมีอยู่มากมาย เขาอยู่อย่างมีความสุขและร่ำรวยอย่างไม่น่าเชื่อ ในพื้นที่เล็ก ๆ สำหรับระดับธุรกิจนั้นเวลานี้มีมหาวิทยาลัยหลายแห่งต้องการสอนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารธุรกิจ อยากแนะนำให้อ่านหนังสือเล่มหนึ่งคือ The Millionaires Next Door ซึ่งนำ**เศรษฐีอเมริกันประมาณ ๑๐๐ คนมาศึกษาพฤติกรรม เศรษฐีเกือบ ๘๐% - ๙๐% ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง** เขาเชิญเศรษฐีมางานเลี้ยง จัดปลาคาร์เวียร์ แชมเปญ ปรากฏว่าเศรษฐีเกินครึ่งไม่แตะเลย ถามว่าทำไม เศรษฐีบอกว่าเขาไม่เคยกิน **เขาใช้ชีวิตอยู่แบบพอเพียง ไม่มีความจำเป็นจะต้องกินไม่เคยตามตลาด ก่อนที่จะขยายธุรกิจ เขาดูตัวเขาเองก่อน เขากู้น้อยที่สุดพอเกิดวิกฤตกระเทือนน้อยที่สุด** หนังสือนี้อ่านสนุกมากและยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นของแท้แน่นอน

แนวทางการพัฒนาประเทศในช่วง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดย นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์

จากปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง

สู่การปฏิบัติ

แนวทางการพัฒนาประเทศในช่วง
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐
ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดย **นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์**
อดีตรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
การประชุมชี้แจง "แนวทางการพัฒนาประเทศ
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"
วันศุกร์ที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล
จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ท่านคณะรัฐมนตรี และท่านผู้มีเกียรติทุกท่านครับ

ก่อนอื่นผมขอขอบพระคุณ ที่ได้มีโอกาสมาเรียนเสนอเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการพัฒนาประเทศในเช้าวันนี้ ซึ่งขอเรียนว่า ผมจะนำเสนอใน ๒ สถานะด้วยกัน สถานะแรกเป็นความเห็นส่วนตัวของกรรมการสภาพัฒน์ ซึ่งในช่วงของการเตรียมแผนฯ ๑๐ ผมได้มีโอกาสรับรู้และเข้าไปร่วมในกระบวนการจัดทำแผนฯ ๑๐ ในฐานะกรรมการคนหนึ่ง สถานะที่สองก็คือในฐานะที่จะต้องมีส่วนร่วมในการอธิบายนโยบายของรัฐบาล ที่ได้น้อมนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักคิดในการดำเนินงาน

ผมขออนุญาตเริ่มจากสถานะแรกก่อน คือในสถานะที่เป็นความเห็นส่วนตัวของกรรมการคนหนึ่งของสภาพัฒน์ ที่ได้เฝ้ามองการพัฒนาประเทศมาเป็นเวลานานพอสมควร **มีความเห็นว่าการพัฒนานั้นเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องที่มีผู้เรียกร้อง และก็มีความเข้าใจกันทั่วๆ ไป ว่าการพัฒนานั้นต้องเร่งรัด** เพราะฉะนั้นเวลาเราใช้คำว่าการพัฒนาในที่ต่างๆ จะเห็นว่ามักจะมีคำว่า **"เร่งรัด"** อยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่ใช่เรื่องเสียหายอะไรที่จะต้องเร่งรัดการพัฒนา แต่ประเด็นก็คือว่าตลอดเวลาที่ผ่านมานั้น มีการแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่จะให้ผลในเชิงเร่งรัดการพัฒนามาโดยตลอด สำหรับตัวผมเองมองเห็นปรากฏการณ์สำคัญอย่างน้อยๆ ๒ ปรากฏการณ์ ที่**ผลของการมองหาแนวทางที่จะเร่งรัดการพัฒนานั้น เกิดขึ้นและจบลงด้วยการไม่เร่งรัด แม้กระทั่งจบลงด้วยการมีปัญหาด้วยซ้ำไป** เพราะฉะนั้น นี่ก็เป็นประสบการณ์และบทเรียนของประเทศไทยนะครับ

ในช่วงที่เราแสวงหาแนวทางที่จะเร่งรัดการพัฒนา ก็สังเกตได้ว่า เมื่อมีเรื่อง **"โลกาภิวัตน์"** เข้ามาก็มีความเข้าใจกันว่าโลกาภิวัตน์นั้นเป็นตัวช่วยที่จะทำให้เกิดการเร่งรัด นอกจากเรื่องโลกาภิวัตน์แล้ว ก็มีความเข้าใจกันโดยกว้างขวางว่า **ภายใต้กระบวนการโลกาภิวัตน์ สิ่งที่จะช่วยประเทศชาติได้มากในการทำให้ประเทศเราพัฒนาเร็วก็คือ "ทุน"** ซึ่งหลายๆ คนก็ใช้คำว่า **"ทุนนิยม"** เพราะฉะนั้น ทุนกับโลกาภิวัตน์ จึงเป็นส่วนผสมที่มีผู้เข้าใจว่าเป็นแกนในการเร่งรัดพัฒนาประเทศ และก็เป็นจริงตามนั้นด้วย กล่าวคือ ในระยะก่อนปี ๒๕๔๐ ประเทศมีอัตราการเจริญเติบโต ๑๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ ก็ด้วยอิทธิพลของโลกาภิวัตน์และทุน แต่การพัฒนาตามแนวทางนี้ เราได้พบด้วยตัวเราเองในเวลาต่อมาว่า เป็นแนวทางที่จบลงด้วยปัญหา และปัญหาที่ว่านั้นก็คือวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี ๒๕๔๐

เพราะฉะนั้น **ความเข้าใจกว้างๆ ว่าทุนกับโลกาภิวัตน์นั้น ทำให้เศรษฐกิจมีการพัฒนาที่เร่งตัวขึ้นนั้นเป็นความจริงเพียงครึ่งเดียว อีกครึ่งหนึ่งก็คืออาจจะเกิดผลร้ายที่รุนแรงได้** เพราะเราเจอมาแล้วในกรณีของวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี ๒๕๔๐

หลังจากนั้นมา คือประมาณเมื่อ ๕ ปีที่แล้ว ก็เริ่มมีความพยายามที่จะหาตัวช่วยเพื่อจะทำให้จีดีพีโตเร็วๆ และความยากจนหมดไปอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งก็หนีไม่พ้นอีกว่า โดยภาพกว้างตัวช่วยที่ได้มีการปรับมาใช้กับการพัฒนาของเราก็คือ **"โลกาภิวัตน์"** อีกนั่นแหละ และก็บังเอิญเป็นเรื่องของทุนนิยมอีกด้วย เพราะฉะนั้นจึงมีแนวความคิดในลักษณะที่ว่า **ปัญหาของประเทศชาติอยู่ที่ว่าเรายังไม่สามารถที่จะได้ประโยชน์สูงสุดจากโลกาภิวัตน์ หรือสามารถทำให้คนหายจนได้** ด้วยเหตุที่ประเทศของเรายังมีคนยากคนจนอยู่ เนื่องจากเขาไม่มีทุน ถ้ามีทุนแล้วรัฐบาลคิดว่าจะเนรมิตให้หายความยากจนได้ในเวลาอันสั้น

ในระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมา รัฐบาลก็ใช้ตัวช่วยในลักษณะดังกล่าว แต่ผลลัพธ์ก็เป็นสิ่งที่ท่านทั้งหลายก็ทราบดีว่า ได้เกิดความไม่สมานฉันท์ขึ้นในสังคม เกิดความแตกแยก เกิดความรุนแรงขึ้นในบางเรื่องบางราว เพราะฉะนั้น **การนำเอาโลกาภิวัตน์กับทุนมาใช้ในยุคก่อนปี ๒๕๔๐ ก็ได้ผลลัพธ์คือวิกฤติเศรษฐกิจ และการนำมาใช้ในระลอกที่สองก็ได้ผลลัพธ์ คือความแตกแยกในสังคม**

เพราะฉะนั้น เราต้องกลับมาคิดคำนึงว่า แนวทางการพัฒนาประเทศนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าถ้าแนวทางการพัฒนาประเทศเพี้ยนไป แม้ว่าจะมีผลดีและเป็นที่ชื่นชอบ แต่อาจจะส่งผลเสียในภายหลัง นี่เป็นบทเรียนของประเทศไทย ๒ ครั้ง ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา

ในฐานะที่เป็นนักวิชาการก็พยายามจะตอบคำถามที่ว่า โลกาภิวัตน์นั้นไม่ดี และเราไม่ควรจะไปยุ่งด้วยหรือ ผมขอตอบตามความเห็นของตนเองว่า ไม่จริง **ประเทศต่าง ๆ ที่เขาอยู่กับโลกาภิวัตน์ได้และมีผลดี ไม่ต้องเผชิญกับผลที่ร้ายแรงเช่นประเทศไทยก็มีเป็นจำนวนมาก** เพราะฉะนั้น ความที่ไม่ดีไม่ใช่เรื่องโลกาภิวัตน์และทุนนิยม แต่เป็นเรื่องแนวทางการพัฒนาของแต่ละประเทศมากกว่า

ผมขอเรียนว่า ตั้งแต่เริ่มทำงานจนถึงปัจจุบัน ผมไม่เคยอยู่ในระบบอื่นเลยนอกจากระบบทุนนิยม และผมคิดว่าประเทศส่วนใหญ่ก็อยู่ในระบบนี้ทั้งนั้น ซึ่งเขาก็มีอัตราความเจริญเติบโตที่ใช้ได้ และมีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้นได้ เพราะ

ฉะนั้น **ทุนไม่ใช่ของเลวร้าย ในความเห็นของผมปัญหาน่าจะอยู่ที่ หนึ่ง ความไม่พอดี และสอง ความไม่รู้เท่าทัน** สองเรื่องนี้ก็คือแก่นของ **"ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"**

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง... แก่นของแผนฯ ๑๐

ผมขอนำข้อความที่ประมวลกลั่นกรองมาจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานในโอกาสต่างๆ มาโดยตลอดกว่า ๓๐ ปี และได้รับพระราชทานให้นำไปเผยแพร่ได้เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ มาเสนอดังนี้

*"**เศรษฐกิจพอเพียง** เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน**ทางสายกลาง** โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ **ความพอเพียง** หมายถึง **ความพอประมาณ ความมีเหตุผล** รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ**ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี**พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัย**ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง**อย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มี**สำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต** และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วย**ความอดทน**

ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ *เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี"*

เมื่อดูทุกบรรทัดทุกตัวอักษร จะเห็นได้ว่า **ถ้าแนวทางดังกล่าวได้รับการนำไปปรับใช้ จะไม่มีวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี ๒๕๔๐ และไม่มีการแตกแยกที่รุนแรง** แต่ถ้าไม่ใช้หรือไม่มีการนำไปปรับใช้ที่แพร่หลายเพียงพอ โอกาสที่จะเกิดปัญหาที่ร้ายแรงขึ้นได้นั้นมีอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น แผนฯ ๑๐ จึงเห็นว่า การดำเนินการจากนี้เป็นต้นไป ก็น่าจะอยู่ภายใต้กรอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนี่ก็คือแก่นความคิดที่อยู่ในแผนฯ ๑๐

นโยบายรัฐบาลกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

อีกสถานะหนึ่งของตัวผม อยู่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องช่วยอธิบายนโยบายของรัฐบาล จะขอกราบเรียนว่า ในการประชุมคณะรัฐมนตรีของ ฯพณฯ พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์ ครั้งที่ ๑ และผมจำได้ว่าเป็นประโยคแรกๆ ที่ท่านกล่าวก็คือ ***"เราจะดำเนินนโยบายโดยอาศัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างขวางที่สุด"*** ซึ่งเนื้อหาสำคัญก็คือว่า **กรอบของวิธีคิดของเราจะอยู่ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกรอบวิธีคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องได้รับการปรับใช้ให้กว้างที่สุดเท่าที่จะกว้างได้** เพราะฉะนั้นนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงออกมาในลักษณะของความพยายามที่จะปรับใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความเข้าใจของเราโดยอาศัยวิธีการแยกเศรษฐกิจออกเป็น ๓ ภาคส่วน **ภาคส่วนที่ ๑** เรียกว่า ฐานรากซึ่งเป็นบุคคลส่วนใหญ่ของประเทศ **ภาคส่วนที่ ๒** ก็คือ ภาคส่วนที่เป็นเศรษฐกิจในระบบตลาด และ**ภาคส่วนสุดท้าย** เป็นเศรษฐกิจส่วนรวม

...ภาคส่วนของเศรษฐกิจฐานรากนั้น... วิธีการที่จะให้ภาคส่วนนี้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ในระบบของเรานั้น เราเห็นว่าต้องอาศัยความพยายามที่จะพัฒนาไปสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ "การพึ่งตัวเอง"

พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก... สู่การพึ่งตนเอง

ใน**ภาคส่วนของเศรษฐกิจฐานราก**นั้น ความคิดเดิมก็บอกว่าต้องใส่ทุน ไม่มีทุนไม่มีทางแก้ไขปัญหาความยากจน แต่ในความเข้าใจของเรา จริงครับ ภาคส่วนนี้ไม่มีทุน อันนี้เห็นตรงกัน แต่**วิธีการที่จะให้ภาคส่วนนี้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ในระบบของเรานั้น เราเห็นว่าต้องอาศัยความพยายามที่จะพัฒนาไปสู่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ "การพึ่งตัวเอง"** เพราะฉะนั้น เรื่องทุนก็เห็นด้วย ไม่ใช่ไม่เห็นด้วย แต่ทุนต้องใช้เพื่อการพึ่งตัวเองเป็นสำคัญ

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านได้ดูนโยบายของรัฐบาล ก็จะเห็นได้ว่าในภาคส่วนนี้ **เน้น ๓ เรื่อง เรื่องที่ ๑ เน้นกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งก็ตรงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นบูรณาการ** ไม่ใช่แบบแยกส่วน คือเดิมเรามีกระบวนการเรียนรู้แบบแยกส่วน ก็คือว่าถ้าอยากรู้เรื่องหมู ก็มีศูนย์หมู อยากรู้เรื่องไก่ ก็มีศูนย์ไก่ อย่างนี้ เป็นต้น ซึ่งก็เป็นวิธีที่ดีนะครับ แต่กระบวนการเรียนรู้ของภาคส่วนนี้จะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งขณะนี้ก็มีตัวอย่างจากผู้ปฏิบัติที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านจำนวนมากที่ช่วยกันตั้งเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ของชาวบ้าน หรือช่วยกันจัดทำแผนแม่บทชุมชนขึ้นเพื่อพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเอง

อีกเรื่องก็คือ การมีส่วนร่วม การแก้ปัญหาความยากจนไม่ได้อยู่ตรงที่ว่าเอาเงินไปแล้วคุณไปทำของคุณเอง แต่เป็นเรื่องที่ว่า**ทำอย่างไรจะสามารถร่วมมือซึ่งกันและกันภายในชุมชน ร่วมมือระหว่างชุมชนกับวิทยาการต่าง ๆ ร่วมมือ**

ระหว่างชุมชนด้วยกันเอง ร่วมมือระหว่างทุกชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับผู้ว่าราชการจังหวัด

เรื่องสุดท้าย ก็คือ เรื่องการบริหารการจัดการ การมีส่วนร่วมฟังแล้วดูหรูหราดี และฟังดูเป็นเรื่องง่าย แต่ถ้าจะนำไปปฏิบัติให้ได้ผลจริงเป็นเรื่องยาก การมีส่วนร่วมที่จะสัมฤทธิ์ผลโดยไม่มีการจัดการเป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าภาคส่วนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานรากนั้น ที่เรากำหนดไว้ในนโยบายก็คือ เรื่องของกระบวนการเรียนรู้ การบริหารการจัดการและการมีส่วนร่วม จะเห็นว่าน้ำหนักของทุนลดลงไปมาก แต่ก็ยังเป็นเรื่องสำคัญอยู่ ที่ลดลงไปเนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งไม่มีความรู้และความสามารถในการจัดการ นี่คือส่วนที่เขาขาด ดังนั้น **ถ้าหากเราหยิบยื่นทุนให้โดยไม่มีกระบวนการเรียนรู้ ก็จะเกิดสิ่งที่นักวิชาการเรียกว่า "การพึ่งพิง" ซึ่งนักวิชาการบางคนถึงกับบอกว่าเป็นการเสพติด เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังให้เกิดความพอดี**

อยู่ในเศรษฐกิจตลาด... ต้องพัฒนาปัญญา

ในเศรษฐกิจตลาดที่เราเน้นก็คือ "ทุน" และ **"ทรัพย์สินทางปัญญา"** ทำอย่างไรจะพัฒนาประเทศให้มีความสามารถที่จะฉวยโอกาสที่โลกาภิวัตน์เปิดให้ ความเข้าใจของคนจำนวนมากในยุคก่อนปี ๒๕๔๐ ก็คือ โลกาภิวัตน์เป็นคล้ายๆ กับเทวดามาโปรด แต่จริงๆ ไม่ใช่ **คนที่จะได้โอกาสและประโยชน์จากการเปิดเสรีภายใต้กรอบโลกาภิวัตน์ ก็คือ คนที่มีความสามารถที่จะจัดการเพื่อให้ตัวเองได้โอกาส ซึ่งความสามารถนี้ เราเรียกว่า "ปัญญา"**

เพราะฉะนั้น ในนโยบายเศรษฐกิจของภาคส่วนที่เป็นการตลาด จึงมีเรื่องของปัญญาเป็นเรื่องสำคัญมาก ซึ่งก็ตรงกับความคิดทั่วๆ ไปในเชิงของเศรษฐกิจการพัฒนาว่า **เมื่อประเทศพัฒนามาถึงระดับหนึ่งแล้ว ความได้เปรียบเสียเปรียบอยู่ที่ความรู้** เพราะฉะนั้น จึงมีคำว่า **"เศรษฐกิจฐานความรู้"** (Knowledge Based Economy) และ **"ผู้ทำงานที่มีความรู้"** (Knowledge Worker) เป็นคำสำคัญขึ้นมา

...หลายส่วนได้รับชัยชนะในตลาดโลก คนกลุ่มนี้ต้องใช้ปัญญามากขึ้น ในขณะเดียวกัน คนกลุ่มที่ด้อยกว่าที่ผมเรียกว่าภาคส่วนที่เป็นเศรษฐกิจฐานราก ก็จะต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ใช้การมีส่วนร่วม และการบริหารการจัดการ ซึ่งเป็นวิธีที่เราเห็นว่า เราจะต้องปรับใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละภาคส่วนแตกต่างกันไป...

บัดนี้บ้านเมืองเรามาไกลแล้วสำหรับคนกลุ่มหนึ่ง ถ้าเราเอาคนทั่วไปมาผสมกันก็จะงง แต่ถ้าเราแยกส่วนกัน จะเห็นว่าคนกลุ่มหนึ่งมาไกลแล้ว พวกเขาเข้าไปในตลาดโลกได้ และ**หลายส่วนได้รับชัยชนะในตลาดโลก คนกลุ่มนี้ต้องใช้ปัญญามากขึ้น ในขณะเดียวกัน คนกลุ่มที่ด้อยกว่าที่ผมเรียกว่า ภาคส่วนที่เป็นเศรษฐกิจฐานราก ก็จะต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ใช้การมีส่วนร่วม และการบริหารการจัดการ ซึ่งเป็นวิธีที่เราเห็นว่า เราจะต้องปรับใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละภาคส่วนแตกต่างกันไป**

เศรษฐกิจส่วนรวม... การออม ประสิทธิภาพ สมดุล

ภาคส่วนสุดท้าย เป็นภาคส่วนที่เราเรียกว่า **เศรษฐกิจส่วนรวม** ในระยะที่ผ่านมา การออมในครัวเรือนตกลงเรื่อยๆ ในขณะที่ภาระหนี้สินก็สูงขึ้นเรื่อยๆ เช่นกัน เศรษฐกิจส่วนรวมอย่างนี้ คงจะไม่ตรงกับแนวทางที่เราเรียกว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะฉะนั้น **ในภาคส่วนของเศรษฐกิจส่วนรวม น้ำหนักคงจะอยู่ที่ทำอย่างไรจะมีการออม** ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า การออมเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจก็จริง แต่เกี่ยวพันกับเรื่องทางสังคมมากมาย ถ้าไม่ลดละ เลิก อบายมุข ก็เกิดการออมยาก เพราะว่า**ครัวเรือนมีสองซีก คือ ซีกรายได้กับรายจ่าย แน่นอนครับทุกคนก็อยากจะเพิ่มการออมโดยการเพิ่มรายได้**

แต่ที่จริงแล้วการเพิ่มการออมทำได้อีกด้านหนึ่ง คือ การดูแลรายจ่ายให้ดี อันนี้ก็เกี่ยวข้องกับความคิดซึ่งไม่ใช่เศรษฐกิจอย่างเดียว เป็นเรื่องที่จะต้องบูรณาการร่วมกันระหว่างแนวทางเศรษฐกิจและสังคม

อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องทางเศรษฐกิจส่วนรวม ก็คือเรื่อง **"ประสิทธิภาพ" กิจการที่ไม่มีประสิทธิภาพย่อมมีปัญหา โดยเฉพาะปัญหาการขาดกระแสเงินสด** กล่าวคือ ถ้าเราไม่มีประสิทธิภาพ เอาเงินสดมาใส่ไปเท่าไร เราก็ยังมีปัญหาเรื่องกระแสเงินสด เพราะว่าการเติมเงินลงไปเป็นการแก้ปัญหาชั่วคราว แต่ปัญหาที่เรียกว่า สภาพคล่อง (Cash Flow) นั้น ความจริงอาจเป็นปัญหาที่เกิดจากการที่เราสู้เขาไม่ได้ในการแข่งขัน ในกรณีเช่นนี้ ถ้าเอาเงินมาอุดหนุนให้เราเพิ่มขึ้นอีกเราก็ยังขาดทุนอยู่ดี จะตัดวงจรนี้ได้ต้องอาศัยความมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

เรื่องประสิทธิภาพ ผู้ปฏิบัติก็คงจะต้องเป็นนักธุรกิจ เจ้าของ หรือผู้บริหารกิจการ ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐบาลทำแทนไม่ได้ แต่ให้ความร่วมมือได้ เพราะฉะนั้นในเรื่องเศรษฐกิจส่วนรวมจึงเขียนไว้ในนโยบายว่า **เอกชนเป็นหัวใจของความสำเร็จ รัฐบาลเสริม** เป็นกิจกรรมที่ต้องร่วมมือกัน และพระเอกก็คงจะเป็นเอกชน **ถ้าเอกชนมีประสิทธิภาพมากขึ้นเรื่อย ๆ ประเทศไทยก็จะได้อานิสงส์ คือ มีความสามารถที่จะฉวยโอกาสจากโลกาภิวัตน์ได้ หรือภาษาทั่วไปเรียกว่า มีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น** คำๆ นี้ก็เป็นคำที่ทุกคนรู้ดีว่า ประเทศที่ไม่มีความสามารถในการแข่งขัน ในที่สุดแล้วก็จะโดนทิ้งห่างไป และในโลกโลกาภิวัตน์มีหลายซีก ซีกที่โดนทิ้งห่างไปเป็นซีกที่ลำบากมาก

การเพิ่มประสิทธิภาพเป็นเรื่องสำคัญที่สุด สำหรับผู้ที่ไม่อาจปรับตัวได้ หรือต้องใช้เวลานานในการปรับตัว ก็อาจจะเป็นไปได้ที่ว่า รัฐอาจจะต้องมีมาตรการเพิ่มเติม ซึ่งผมขอเรียกว่า การสงเคราะห์ คือการดูแลให้ช่วยตัวเองได้

ถ้าไม่แบ่งแยกอย่างนี้ ก็จะเกิดความไม่มีประสิทธิภาพในการดูแล เช่น งบประมาณ เป็นต้น งบประมาณใช้ไปก็ไม่รู้ว่าตรงนี้สงเคราะห์ หรือว่าช่วยทำให้เกิดความเข้มแข็ง แยกก็ไม่ออกเพราะให้เหมือนกันหมดทุกคน เพราะฉะนั้น เรื่องประสิทธิภาพคำเดียว สามารถนำมาใช้กำหนดวิธีคิดและวิธีทำงาน รวมไปถึงการจัดการเรื่องงบประมาณ พวกที่มีประสิทธิภาพเราต้องให้เป็นพระเอก แล้วรัฐบาลเข้าไปทำงานด้วย **พวกที่ยังปรับตัวไม่ทันเราอาจจะต้องมีมาตรการที่ชะลอผลกระทบ ผู้ที่ปรับตัวไม่ได้ก็คงจะต้องอยู่ในภาคที่เราสงเคราะห์ตามเกณฑ์ที่เรามีความสามารถ** เพราะฉะนั้น การเรียงลำดับก็มีอยู่ในลักษณะอย่างนี้

เรื่องสุดท้ายในภาคเศรษฐกิจส่วนรวม ก็คือ **"ความสมดุล"** ผมได้เรียนแล้วว่า อันตรายใหญ่หลวงของแนวทางที่ไม่สมดุลเป็นเรื่องที่น่าหนักใจ เพราะความไม่สมดุลเป็นปัญหาที่มองเห็นได้ยาก เหมือนเชื้อโรคที่สะสมอยู่ในตัว ถ้าสมมุติ

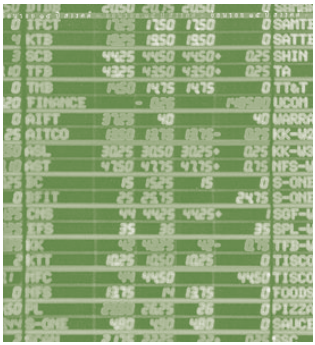

...ถ้าเราไม่อาศัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เราจะจำกัดเรื่องพวกนี้ให้อยู่ในขอบเขตได้อย่างไร เพราะฉะนั้น ในภาคส่วนที่เป็นเศรษฐกิจส่วนรวม เป็นภาคส่วนที่ต้องอาศัยเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแน่นอนที่สุด...

เราไปวินิจฉัยว่า คุณกำลังจะเริ่มมีความอ่อนแอแล้วนะ คนไข้จะบอกไม่จริง ผมเข้มแข็ง เพราะยังไม่มีอาการ วิธีเดียวที่จะสามารถแก้ปัญหาเรื่องนี้ได้ ก็คือ **ถ้ามีผู้ยึดมั่นในการปรับใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นเรื่อย ๆ เราจะลดทอนความไม่สมดุลได้ด้วยตัวเอง** ถ้าไม่เช่นนั้นก็เถียงกันไม่รู้จบ ไม่ว่าจะเรื่องขาดดุลงบประมาณ เงินเฟ้อ หรือเรื่องอื่นๆ ไม่มีวันที่จะจัดการได้ เพราะมองไม่เห็นความไม่สมดุล

ผมขอยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนปี ๒๕๔๐ นอกจากจะไม่เข้าใจว่าเราไม่สมดุลแล้ว ยังหลงใหลได้ปลื้มว่ากำลังดีๆ อยู่ มาขัดจังหวะทำไม เหมือนกำลังดูหนังสนุกๆ อยู่ มาบอกเลิกดูเถอะ จะเป็นไปได้อย่างไร ก็ไม่มีใครเลิกใช่ไหมครับ คนที่จะมาจัดการให้เลิก ก็ไม่สามารถจะทำได้ ในที่สุดแล้วก็ต้องเป็นไปตามธรรมชาติ คือลูกโป่งแตก และทำให้เดือดร้อนกันหมด

เพราะฉะนั้น เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่จริงๆ แล้วผมก็มองไม่เห็นว่า **ถ้าเราไม่อาศัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เราจะจำกัดเรื่องพวกนี้ให้อยู่ในขอบเขตได้อย่างไร เพราะฉะนั้น ในภาคส่วนที่เป็นเศรษฐกิจส่วนรวม เป็นภาคส่วนที่ต้องอาศัยเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแน่นอนที่สุด** นี่เป็นความเข้าใจของผมต่อวิธีปรับใช้เศรษฐกิจพอเพียงโดยแยกออกเป็นภาคส่วนหลักๆ ๓ ภาค ดังกล่าว

สำหรับพวกเราที่เป็นข้าราชการ มี ๒-๓ เรื่องที่ผมอยากจะฝากไว้ **ข้อที่หนึ่ง**ก็คือว่า **ถ้าเราคุ้นเคยกับการทำงานในลักษณะที่ว่า อยากได้อะไรก็ให้สั่งมาให้ชัดเจน ยิ่งบอกมาเป็นสูตรสำเร็จยิ่งดี** เนื่องจากคนส่วนใหญ่มักจะชื่นชมในการมีสูตรสำเร็จที่ง่ายๆ อย่างเช่น รวยได้ด้วยหวย แล้วก็มีคนใบ้หวยเก่ง อย่างนี้ก็คือสูตรสำเร็จที่ง่าย แต่ในชีวิตจริงไม่ใช่อย่างนั้น

ท่านข้าราชการทั้งหลาย ท่านต้องเข้าใจว่านโยบายเศรษฐกิจพอเพียงที่ขอให้ท่านนำไปปรับใช้ ไม่ใช่ไปบอกประชาชนว่า ทุกคนต้องทำ หนึ่ง สอง สาม สี่ เราต้องให้ประชาชนและคนที่เราทำงานด้วยความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ภารกิจสำคัญของท่านในการดูแลให้เกิดความเข้าใจคงจะไม่ง่าย เพราะท่านจะต้องอธิบายซ้ำแล้วซ้ำอีกว่า **เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องปรับอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เป็นประโยชน์และเป็นมงคลกับตัวเอง ปรัชญาฯ นี้เป็นปรัชญาที่ดีแน่ แต่การนำมาใช้ต้องประยุกต์ให้เหมาะสมกับตัวเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ใช่สูตรสำเร็จ**เหมือนสูตรปุ๋ยที่เกษตรกรคุ้นเคย คุณจะเอาอะไรเท่าไร ๔๐ : ๔๐ : ๔๐ อย่างนี้ไม่มีนะครับ เพราะฉะนั้นข้อนี้สำคัญ

ข้อที่สองที่สำคัญมากเหมือนกัน เรื่องนี้หากพูดเผินๆ คล้ายๆ กับเข้าใจง่าย พูดครั้งหนึ่งก็นึกว่ารู้เรื่องหมด ไม่มีหรอกครับ ผมเองศึกษามา ผมกราบเรียนด้วยความเคารพว่า จนวันนี้ผมก็ยังไม่รู้ทั้งหมด ไม่มีทางรู้ทั้งหมด เพราะฉะนั้น **กระบวนการเรียนรู้สำคัญมาก ทำอย่างไรท่านจะไปช่วยกันสร้างให้มีกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**

ผมขอฝากไว้สองข้อนะครับ ว่าในภาคปฏิบัติ ขอร้องท่านที่อยู่ในแต่ละองค์กร โดยเฉพาะท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ต้องทำให้เกิดความเข้าใจ แต่ไม่ใช่พูดครั้งเดียวแล้วก็จบ จำเป็นจะต้องไปสร้าง**กระบวนการเรียนรู้ เรียนจากประสบการณ์ เรียนจากความถูกความผิด**

สุดท้ายที่ผมอยากจะกราบเรียน ก็คือว่า สำหรับพวกเราทุกคนนะครับ ผมจำได้ว่า นอกจากประโยคแรกๆ ที่ท่านนายกรัฐมนตรีกล่าวในการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งแรกว่า พวกเราจะน้อมนำปรัชญานี้มาปรับใช้ให้กว้างขวางที่สุด ต่อมาท่านได้กล่าวถึงวิถีปฏิบัติที่เราควรจะยึด **๔ ป.** คือ **โปร่งใส เป็นธรรม ประหยัด ประสิทธิภาพ** ซึ่งผมคิดว่า จำเป็นมากสำหรับระบบราชการ เพราะระบบราชการต้องตอบคนเป็นจำนวนมาก แล้วถ้าไม่โปร่งใสก็ตอบยาก

"ความโปร่งใส" ไม่ใช่จำเป็นเฉพาะระบบราชการ เดี๋ยวนี้เขาใช้คำแปลจากภาษาอังกฤษที่เรียกว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) สำหรับทั้งภาครัฐและภาคเอกชน **"เป็นธรรม"** เป็นคำที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ส่วน **"ประหยัด"** นั้น สำหรับพวกเราที่อยู่ในภาครัฐ ต้องใส่ใจอย่างร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะว่า ที่เราใช้จ่ายกันอยู่ทุกวันนี้ก็คือภาษีของประชาชน เพราะฉะนั้น เรามีหน้าที่ที่จะต้องดูแลเนื่องจากเป็นเงินของประชาชน สุดท้าย **"ประสิทธิภาพ"** เป็นเรื่องที่สำคัญมากเช่นกัน เพราะถ้าเราโปร่งใส เป็นธรรม และประหยัด แต่ไม่ได้ผลอะไรเลย จะทำไปทำไมให้เสียเวลาเปล่าๆ

คำ ๔ คำนี้ เข้าใจง่ายในแต่ละคำ แต่อยากจะกราบเรียนฝากไว้ว่า เวลาทำจริงๆ ต้องผสมกันให้ดีๆ นะครับ **น้ำหนักจะต้องพอดีๆ** ถ้าเอาประสิทธิภาพมากไปก็ประหยัดลำบาก ถ้าประหยัดจนตัวหิวท้องกิ่ว ก็ไม่มีประสิทธิภาพ เพราะฉะนั้น เวลาจัดการต้องระวังให้มาก ที่ท่านนายกรัฐมนตรีกล่าวถึง **๔ ป. คือหลักปฏิบัติ แต่เวลาทำจริงๆ ก็ต้องนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ด้วย**

จะเห็นได้ว่า **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ใช้ได้กับทุกภาคส่วน ทุกบริบท ทุกวิชาชีพ และทุกสถานะ** เรื่องที่ผมได้รับมอบหมายให้พูดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประเทศในช่วงแผนฯ ๑๐ ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คงจะมีเพียงเท่านี้ ขอขอบพระคุณทุกท่านครับ

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียง ของ**ปราชญ์ชาวบ้าน** มาใช้พัฒนา**การเกษตร**

โดย **นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์**
อดีตรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
วันศุกร์ที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๔๙
ณ โรงแรมทวิน ทาวเวอร์ กรุงเทพฯ
จัดโดย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กราบนมัสการพระคุณเจ้า ท่านรัฐมนตรี ท่านวิทยากร ท่านผู้มีเกียรติ

การสัมมนาที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดขึ้นในวันนี้ ผมถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งของรัฐบาลชุดนี้ ซึ่งทุกท่านทราบดีว่า เป็นรัฐบาลที่ยึดหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารประเทศ เนื่องจาก**รัฐบาลเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่พิสูจน์แล้วว่าได้ผลในการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชน เพราะฉะนั้น รัฐบาลชุดนี้จึงอาศัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการขับเคลื่อนทุกอย่างในระบบเศรษฐกิจ**

ประสบการณ์ปราชญ์ชาวบ้าน... สะท้อนหลักการเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับ **"เศรษฐกิจฐานราก" หลักการเศรษฐกิจที่มีการปฏิบัติจริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เราเรียกว่า "ประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน"** ผมเห็นว่า เป็นประสบการณ์ที่สำคัญและเหมาะสม ซึ่งเราต้องช่วยกันเรียนรู้เพื่อนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทย

...“ปราชญ์ชาวบ้าน” บางท่านได้เปลี่ยนวิธีคิด จากการคิดทำเกษตรเชิงการค้า มาเน้นสิ่งที่เรารู้จักกันวันนี้ คือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นการคิดเรื่อง “การพึ่งตนเอง” นี่คือจุดสำคัญที่สุด ท่านไม่คิดเรื่องการค้าและเรื่องกำไรอย่างเก่าที่พวกเราไปสอนท่าน ท่านเปลี่ยนเพราะว่าท่านล้มเหลว โดยเปลี่ยนมาคิดว่าจะพึ่งตนเองได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม ผมอยากเรียนว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนของคนชนบททำได้หลายทาง ไม่จำเป็นต้องเป็นการเกษตรอย่างเดียว ทำอาชีพอย่างอื่นก็ได้ ขณะนี้มีลูกหลานของเกษตรกรจำนวนมากที่ไม่จน เนื่องจากหันไปทำอาชีพอื่น แม้กระทั่งในชุมชนเกษตรจำนวนมากก็ไม่จน เพราะเขาใช้ความรู้มาประกอบอาชีพที่ตนถนัด ซึ่งรวมถึงผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วย เพราะฉะนั้น การแก้ไขปัญหาความยากจนก็สามารถทำได้ด้วยอาชีพต่างๆ **ถ้าท่านใดสมัครใจจะใช้อาชีพการเกษตรเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาความยากจน รัฐบาลชุดนี้มีความเห็นว่า ประสบการณ์ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่สะท้อนจากการปฏิบัติของปราชญ์ชาวบ้านก็เป็นกรณีตัวอย่างที่เหมาะสม**

ปราชญ์ชาวบ้านเปลี่ยนวิธีคิด... “พึ่งตนเอง”

การที่ผมพูดได้อย่างมั่นใจ เนื่องจากผมได้ศึกษาประวัติของท่านเหล่านี้ ซึ่งได้ผ่านประสบการณ์ของความล้มเหลว จากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อการค้าจากโครงการของกระทรวงเกษตรฯ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ สิ่งที่ท่านเหล่านั้นประสบคือ ปัญหาเรื่องหนี้สินและสุขภาพ ซึ่งท่านเหล่านี้ก็มีตัวตนอยู่ ท่านที่เราเคารพและเรียกว่า **“ปราชญ์ชาวบ้าน” บางท่านได้เปลี่ยนวิธีคิด จากการคิดทำเกษตรเชิงการค้า มาเน้นสิ่งที่เรารู้จักกันวันนี้ คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**

มาเป็นการคิดเรื่อง "การพึ่งตนเอง" นี่คือจุดสำคัญที่สุด ท่านไม่คิดเรื่องการค้าและเรื่องกำไรอย่างเก่าที่พวกเราไปสอนท่าน ท่านเปลี่ยนเพราะว่าท่านล้มเหลว โดยเปลี่ยนมาคิดว่าจะพึ่งตนเองได้อย่างไร

ท่านเหล่านี้ **ต่างก็อาศัย "ความคิดที่เปลี่ยนไปแล้ว" บวกกับ "ภูมิปัญญาท้องถิ่น" ทางด้านการเกษตรและอาศัยรูปแบบที่นักวิชาการเรียกว่า เกษตรผสมผสาน วนเกษตร เกษตรธรรมชาติ เกษตรทฤษฎีใหม่ และชื่ออื่นๆ อีก การเปลี่ยนความคิดมาอาศัยแนวทางเหล่านี้ทำให้พ้นจากความยากจน** ไม่มีหนี้สิน

ถ้าถามผมว่า วิธีการแก้ปัญหาหนี้สินที่ดีมีกี่วิธี อาจมีหลายร้อยวิธี แต่วิธีหนึ่ง คือ วิธีการของปราชญ์ชาวบ้าน และวิธีนี้เป็นวิธีที่น่าเคารพที่สุด เพราะเป็นวิธีพึ่งตนเอง ไม่ต้องพึ่งรัฐบาล พึ่งกระทรวงฯ หรือพึ่งพวกเรา และ**เมื่อท่านพึ่งตนเองได้แล้วหลายท่านนึกถึงเพื่อนๆ คิดถึงชุมชน คิดถึงสังคม ท่านก็คิดที่จะเผื่อแผ่ด้วยน้ำใจที่ว่าอยากให้เกิดความคิดใหม่เป็นพึ่งตนเอง**

ราชการก็ต้องเปลี่ยนวิธีคิด

ถ้าท่านรักการทำเกษตร ประสบการณ์ก็เป็นแบบนี้ หลายท่านก็ไปเป็นเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เรียกว่าแบบ **"บูรณาการ"** ซึ่งคำนี้สำคัญมาก กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการตรงกันข้ามกับแบบที่เราเคยทำกันมาในกระทรวงเกษตรฯ คือ เมื่อเรารู้อะไรขึ้นมาเราก็ถ่ายทอดความรู้นั้นลงไปให้เกษตรกร แต่เป็นความรู้ในเชิงแบ่งส่วนไม่บูรณาการ คือ เป็นความรู้เฉพาะเรื่อง เฉพาะทาง

คำว่า **"บูรณาการ" ก็คือ การเชื่อมโยงเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งทางธุรกิจ สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม** เมื่อพูดถึงตรงนี้ทุกคนก็คงคิดว่า ถ้าบูรณาการขนาดนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กระทรวงเดียวทำไม่ได้หรอก แล้วเราก็ไม่ควรนึกว่าเราทำได้ด้วยซ้ำไป เพราะจริงๆ เราทำไม่ได้

เมื่อเกษตรกรเปลี่ยนความคิดของเขาแล้วเราก็ควรเปลี่ยนของเรา ว่าเราทำไม่ได้ทุกเรื่องหรอก เราทำได้บางเรื่อง เราเป็นประโยชน์กับเกษตรกรบางขั้นตอนเท่านั้น

"ศูนย์เรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน" : ขุมทรัพย์ทางปัญญา

สิ่งต่างๆ ที่ผมเรียกว่า **"ศูนย์เรียนรู้ของปราชญ์ชาวบ้าน"** ก็ดำรงอยู่มาเรื่อยๆ มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น หลายแห่งก่อตั้งมาเป็นสิบปีก็มี และมีเครือข่ายมากมาย ยกตัวอย่างเช่น เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน ซึ่งขณะนี้มีศูนย์ปราชญ์ทั้งหมด ๑๒ ศูนย์ และมีการขยายไปเรื่อยๆ ผมเห็นว่า**นี่คือขุมทรัพย์ทางปัญญาสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่รักจะเป็นเกษตรกรที่จะมาตักตวงความรู้**

สำหรับคนที่ไม่อยากเป็นเกษตรกรก็ไปเรียนหนังสือ ไปเป็นช่าง หรือไปทำผลิตภัณฑ์ชุมชน ไปเป็นนักอุตสาหกรรม เป็น SME ซึ่งรัฐบาลก็เห็นด้วยว่า SME การทำผลิตภัณฑ์ชุมชนก็เป็นวิธีการแก้ปัญหาความยากจนอีกเส้นทางหนึ่ง

ในเรื่องเกษตร ผมได้อ่านความเห็นผู้ที่ผมเคารพว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านหลายท่าน มีท่านหนึ่งพูด ว่า **"การเปลี่ยนความคิดเป็นเรื่องยากสุด"** เพราะฉะนั้นถึงแม้พวกผมจะบอกว่ารัฐบาลจะอาศัยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ถ้าความคิดของคนยังเหมือนเดิม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ใช้ไม่ได้ โครงการของเราที่เรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียง แต่ถ้าไม่มีใครเห็นด้วยก็ไม่มีประโยชน์อะไร **ประโยชน์จะเกิดขึ้น ณ วินาทีที่เขาเปลี่ยนความคิด ถ้าเขายังไม่สามารถเปลี่ยน**

ความคิด การที่เราไปใช้เงินในการตั้งศูนย์พัฒนาต่างๆ ก็ไม่มีประโยชน์อะไร ขอย้ำว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นเมื่อความคิดเปลี่ยน หลักเกณฑ์เศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน

เกณฑ์สำคัญที่ได้เรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งของ**ปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน ๑๒ ท่าน เมื่อได้นำมาประมวลกับความคิดของผมเอง เกณฑ์สำคัญ ๆ ที่ท่านนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของท่านมีหลายเรื่อง** ได้แก่

๑. **เชื่อในการพึ่งตัวเอง** ใครก็แล้วแต่ที่ไม่เชื่อในการพึ่งตัวเอง ไม่เคารพในการพึ่งตนเอง มักจะคิดว่าปัญหาของตนเองแก้ได้ด้วยคนอื่น จะลำบากมาก เพราะฉะนั้น ก็ต้องเชื่อในหลักของการพึ่งตนเอง

๒. **ต้องเข้าใจคำว่า "บูรณาการ" ก็คือไม่ยึดเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นสรณะ แต่เลือกบางเรื่องที่เหมาะสมกับตัวเองมาใช้** และเปลี่ยนไปเรื่อยๆ เพราะฉะนั้น คำว่า **"บูรณาการ"** จึงสื่อถึงคำที่ว่าไม่มีสูตรสำเร็จ ไม่เหมือนปุ๋ยที่มีผู้บอกให้ใช้สูตรนั้นสูตรนี้ **"บูรณาการ" แปลว่า ขับเคลื่อนไปให้สอดคล้องกับภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป** ดังนั้น โครงการที่กระทรวงจัดให้ประชาชนแล้วก็นิ่งอยู่อย่างนั้น จึงไม่มีประโยชน์อะไร เพราะโครงการเหล่านั้นไม่ได้ขับเคลื่อนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป

๓. **เคารพในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน** ไม่คิดว่าสิ่งที่ตนเองคิดเองทำเองแต่ลำพังนั้นถูกต้อง แต่ท่านเห็นว่ากระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันนี้สำคัญ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันนี้เป็นกรรมวิธีการเรียนรู้ที่ใช้ได้ผลโดยผ่านศูนย์เรียนรู้ปราชญ์ชาวบ้าน

๔. **เคารพในระบบนิเวศ** ปราชญ์ชาวบ้านแต่ละท่าน จะเข้าใจเรื่องของความสมบูรณ์ เรื่องของชีวภาพ และเรื่องของสิ่งแวดล้อม จะคิดถึงเรื่องดิน น้ำ ต้นไม้ และให้คุณค่ากับสิ่งเหล่านี้ตั้งแต่ต้น โดยไม่ได้คิดว่าจะเอาสูตรสำเร็จที่ราคาแพงมาใส่ให้กับพืชแล้วผลผลิตจะดี ไม่ได้คิดแบบนั้น แต่เคารพในเรื่องของนิเวศ

๕. ให้ความสำคัญกับสังคมมีสุข ปราชญ์ชาวบ้านหลายคนที่ผมได้พูดคุยด้วย ลึกๆ ในใจของท่าน เข้าใจแก่นของสิ่งที่ผมเรียกว่า **"สังคมมีสุข"** คือ จริงๆ แล้ว ตัวคนก็สำคัญ ครอบครัวก็สำคัญ ปัญหาครอบครัว ทำให้การทำงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร ไม่ใช่เรามุ่งเอาแต่เงินโดยไม่ดูแลลูกและครอบครัว การที่เราเป็นนักเกษตร เราจะบอกว่าเทคโนโลยีด้านการเกษตรสำคัญที่สุด แต่จริงๆ แล้วไม่น่าจะใช้ **ครอบครัวสำคัญที่สุด ถัดจากครอบครัวก็คือ ชุมชน ให้ชุมชนมีสุข** ปราชญ์ชาวบ้านจะคิดอย่างนี้

โดยสรุปหลักเกณฑ์ที่เขาใช้คือ เชื่อในหลักของการพึ่งตนเอง เข้าใจเรื่องบูรณาการ เคารพภูมิปัญญาที่มาจากกระบวนการเรียนรู้ เคารพในระบบนิเวศ และเข้าใจในเรื่องของสังคมมีสุข ถามว่า คนที่เข้าใจเรื่องนี้มีมากหรือไม่ ตอบได้ว่าไม่มาก เพราะฉะนั้น คนที่เข้าใจเรื่องนี้ เราถึงเรียกว่าเป็นปราชญ์ เมื่อเราไม่เข้าใจอย่างเช่นผมเอง เมื่อแรกๆ ผมก็ไม่เข้าใจ เพราะว่าไม่ใช่เรื่องที่เข้าใจง่าย **ความเข้าใจของท่านปราชญ์ชาวบ้านเหล่านี้มาจากการสะสมประสบการณ์ทั้งชีวิตของท่าน**

เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร

เพราะฉะนั้น ผมขอให้ท่านกำหนดเกณฑ์ของการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเกษตร ต้องมีเรื่องเหล่านี้ ขอให้ท่านช่วยคิดดูว่า ตรงไหนผิด ตรงไหนไม่เหมาะสม ก็ต้องปรับแต่งเสียใหม่ เพราะผมอยากให้โครงการทุกโครงการในกระทรวงเกษตรฯ มีเกณฑ์นี้เหมือนกัน ถ้าใครไม่เข้าใจเกณฑ์นี้ก็ค่อยๆ ปรับ ถ้าไม่ยึดหลักพวกนี้เลย ก็อย่าไปเรียกว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เรียกเป็นอย่างอื่น เช่น โครงการการค้าข้าวโพด เพราะมันไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง หรือในโครงการที่เราคิดว่า เรารู้เรื่องเทคโนโลยีดีกว่าชาวบ้าน แล้วเราไปทำศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับชาวบ้าน นั่นก็ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง

"เศรษฐกิจพอเพียง" คือ การพึ่งตัวเอง ต้องเข้าใจเรื่องการพึ่งตัวเอง ต้องเคารพ ต้องเชื่อมั่น ความสามารถในการพึ่งตัวเอง ต้องเข้าใจการบูรณาการ และต้องเคารพภูมิปัญญาท้องถิ่น นี่เป็นหลักเกณฑ์ ขอให้กลับไปดูโครงการของท่านว่า มีหลักเกณฑ์พวกนี้หรือไม่ ถ้าไม่มีจะปรับอย่างไร

เส้นทางแก้ปัญหาความยากจน

เราจะอาศัยการเกษตรเพื่อแก้ปัญหาความยากจนได้มากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับการปรับการทำงานให้เข้ากับเกณฑ์เหล่านี้ เพราะถ้าโครงการต่างๆ ได้รับการปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ก็จะได้ช่วยคนอีกมากมาย เหมือนอย่างที่ท่านปราชญ์ทั้งหลายทำมาแล้ว เขาช่วยตนเองมาแล้วด้วยวิธีคิดแบบนี้ ผมเรียนว่าหากประชาชนไม่เข้าใจเรื่องพวกนี้ หรือไม่มีเกณฑ์เรื่องเหล่านี้ ก็ควรที่จะแนะนำว่าให้ไปอบรมทางอื่น ไม่จำเป็นว่าต้องทำการเกษตรเพื่อมาแก้ปัญหาความยากจน

ข้อเท็จจริงก็คือว่า **ในประเทศไทยขณะนี้ จำนวนเกษตรกรมีน้อยกว่าแรงงานที่อยู่ตามโรงงานอุตสาหกรรม** ประเทศไทยจึงไม่ใช่ประเทศเกษตรกรรม ที่มาของรายได้ประชาชนส่วนใหญ่มาจากนอกการเกษตรนะครับ การเกษตรเป็นเพียง ๙.๒ เปอร์เซ็นต์ของ GDP หมายถึงว่า **ที่แล้วมาคนได้เลือกแก้ไขปัญหาความยากจนของเขาด้วยการประกอบอาชีพอื่น ๆ ไปเป็นจำนวนมากแล้ว** และถ้าเขาไม่ต้องการทำการเกษตร ก็ไม่ควรจะไปยัดเยียดให้เขาทำ แต่ควรจะสนับสนุนให้เขาไปอบรมเพื่อทำอาชีพอื่นที่เขาอยากทำ

...ปราชญ์ชาวบ้านหลายคนมีความรู้สึกว่าถ้าอยากยึดการเกษตรเป็นเส้นทางให้พ้นจากความยากจนก็ต้องอยู่ที่ความคิด สาเหตุของความยากจนจึงไม่ใช่เป็นเพราะเขาไม่มีที่ดิน ไม่มีเงินทุน ไม่มีปุ๋ย ไม่ใช่เลย แต่เป็นเพราะไม่เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง...

ที่พูดมาคล้ายๆ กับจะสวนกระแส แต่ไม่ใช่สวนกระแสโดยการเดาเอา แต่เป็นการสวนกระแสจากข้อมูล วันนี้จำนวนประชากรของเราอยู่นอกภาคเกษตรมากกว่าในภาคเกษตร ตัวเลขคือ ๒๒.๔ ล้านคนอยู่ในภาคนอกเกษตรเทียบกับ ๑๒.๘ ล้านคนในภาคเกษตร นอกจากนี้ คนที่ทำงานอยู่ในภาคเกษตร ส่วนใหญ่จะอายุมากกว่าคนอยู่นอกภาคเกษตร แสดงว่า**คนเริ่มไม่อยากทำอาชีพการเกษตร ซึ่งเราต้องสนับสนุนเขา ไม่ว่าเขาจะเลือกอาชีพอะไร ถ้าทำแล้วช่วยให้เขาพ้นจากความยากจน**

สำหรับคนที่อยากเป็นเกษตรกร เราก็ต้องพัฒนาต่อไป **ปราชญ์ชาวบ้านหลายคนมีความรู้สึกว่าถ้าอยากยึดการเกษตรเป็นเส้นทางให้พ้นจากความยากจนก็ต้องอยู่ที่ความคิด สาเหตุของความยากจนจึงไม่ใช่เป็นเพราะเขาไม่มีที่ดิน ไม่มีเงินทุน ไม่มีปุ๋ย ไม่ใช่เลย แต่เป็นเพราะไม่เข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง**

เพราะฉะนั้น **การที่เกษตรกรเรียกร้องขอสิ่งนั้นสิ่งนี้จากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ก็ไม่มีความชัดเจนว่าเมื่อรัฐบาลแจกให้แล้วจะพ้นความยากจน** เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ทุกรัฐบาลได้ให้มาโดยตลอดแต่ก็ไม่มีสัญญาณอะไรที่แสดงว่าความยากจนจะหมดไป มีแต่ขอเพิ่มขึ้น เช่น เป็นเอาโคเพิ่มขึ้นจาก ๑ ตัวเป็น โค ๒ ตัว เป็นโค ๓ ตัว ก็แค่นั้น เพราะฉะนั้น เคล็ดลับจึงอยู่ที่การเปลี่ยนความคิดของเกษตรกรให้เป็นความคิดอย่างที่ได้กล่าวแล้ว

พระบาทสมเด็จเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องที่สำคัญมากว่า ไม่ต้องทำมาก ทำเพียง ๑ ใน ๔ ก็อยู่ได้แล้ว ดังนั้น การที่เราบอกว่าต้องมีที่ดิน ๕๐ ไร่ ๓๐ ไร่ จึงจะพอกินนั้นจริงหรือ และเมื่อไม่พอก็ขอเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สิ่งเหล่านี้ใช่วิธีที่จะพ้นจากความยากจนจริงหรือ

การเปลี่ยนความคิด... ต้องทำในกลุ่มแนวคิดเดียวกัน

ผมอยากจะยกตัวอย่างปราชญ์ท่านหนึ่ง ท่านมีชื่อว่า **"พ่อบุญเต็ม"** ซึ่งมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ **ท่านบอกว่าการเปลี่ยนความคิดคนลำบาก เพราะเป็นการพูดให้คนเชื่อ** ซึ่งเขาก็คงไม่เชื่อ ท่านใช้หลักว่า ถ้าไม่ใช่คนที่มีแนวคิดคล้ายกับเรา อย่าไปพูดให้เสียเวลา ควรจะแนะนำให้ออกนอกภาคการเกษตร ซึ่งไม่ใช่ข้อแนะนำที่แปลกประหลาดอะไร ผมย้ำอีกที ๒๐ ปีที่ผ่านมา มีคนออกนอกภาคการเกษตรมากเหลือเกิน ไม่ใช่ข้อแนะนำที่วิจิตรพิสดาร เป็นข้อแนะนำ

ที่สอดคล้องกับข้อมูลอย่างยิ่ง ท่านบอกว่า **ถ้าไม่ใช่คนที่มีแนวความคิดอย่างเรา อย่าไปพูดให้เสียเวลาในการชักชวน ท่านบอกว่าต้องดูคนให้ออก และต้องเข้าไปหาคนเหล่านั้นทีละคน**

ในการทำงานของพวกเราในกระทรวงเกษตรฯ เราไม่ได้ใช้วิธีสำรวจความคิดว่าใครสนใจจะมาเข้าอบรมหรือไม่เข้าอบรม เราอยากจะได้จำนวนมาก แล้วรายงานพวกผมว่า โครงการนี้มีคนเข้ามาอบรมกี่คน ซึ่งไม่มีความหมายอะไรเลย ถ้าเอาความเห็นของพ่อบุญเต็มมาประกอบ ถ้าคุณหาคนที่มีแนวความคิดคล้ายกับคุณได้ ๑๐ คน คุณประสบความสำเร็จได้ ๑๐ คน แต่ถ้าไปโกยคนมาเข้าโครงการได้ ๑๐๐,๐๐๐ คน คุณอาจจะไม่ประสบความสำเร็จเลยสักคนเดียว

ประสบการณ์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน

เมื่อเอ่ยถึงพ่อบุญเต็มแล้ว ขอเล่าประวัติของท่านย้อนไปเมื่อ ๓๐ ปีก่อน **พ่อบุญเต็มเป็นเกษตรกรคนหนึ่งซึ่งก็ไม่พอกิน ต้องไปรับจ้างช่วงนอกฤดูการเกษตร ทำงานหนักมาก แล้วพบว่า ยิ่งทำงานหนักยิ่งยากจน** จนกระทั่งท่านมีปัญหาในเรื่องครอบครัวเป็นหนี้เป็นสินเป็นจำนวน ๘๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นจำนวนมากสำหรับท่าน ต่อมาในปี ๒๕๓๒ ท่านมีโอกาสเข้าร่วม**โครงการพัฒนาเพื่อความอยู่รอดของมูลนิธิศุภนิมิต ซึ่งเขาเน้นการรวมกลุ่ม เน้นกระบวนการเรียนรู้** ในช่วงที่ท่านเข้าไปนั้น มีผู้เข้าไปพร้อมกับท่าน ๑๕ คน ก็พากันไปดูงานหลายแห่ง ดูที่บ้านพ่อผาย ซึ่งเป็นปราชญ์ชาวบ้านอีกท่านหนึ่งซึ่งไม่มีแหล่งน้ำเลย แต่ใช้วิธีขุดสระเก็บน้ำด้วยมือตนเอง พ่อผายบอกให้พึ่งตนเอง กลุ่มก็กลับมาวางแผนที่จะขุดสระ มีแผนปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ การขุดสระก็เอาคนในกลุ่มนี้ซึ่งมีอยู่ ๑๕ คน ช่วยกัน โดยใช้จอบขุด เป็นเศรษฐกิจพอเพียงจริง ๆ

มา ณ วันนี้ก็ไม่ว่ากัน ถ้าจะไม่ใช้จอบ แต่ว่าตอนนั้นคุณบุญเต็มใช้จอบและใช้เวลา ๔ เดือนในการขุด ทำเสร็จก็มาปรึกษากันว่าจะปลูกอะไรให้มีกิน ก็ปลูกสิ่งที่เป็นอาหารการกิน ปลูกพืชสมุนไพร ปลูกต้นไม้ ปลูกพืชระยะสั้นเพื่อ

เป็นรายได้ อีกส่วนสำคัญของชีวิตของท่าน ก็คือรายจ่าย ก็มาดูแลว่า รายจ่ายต่างๆ จะทำอย่างไร ก็**บริหารการเงินทั้ง ๒ ซีก ทั้งรายได้ รายจ่าย จนกระทั่งเริ่มมีเงินเหลือเก็บ** จนตอนหลังหมดหนี้ ๘๐๐,๐๐๐ บาท และมีเงินออมสะสมในกลุ่มออมทรัพย์ ต้นไม้ที่ปลูก ๔,๐๐๐ กว่าต้น ก็กลายเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ดินอุดมสมบูรณ์ขึ้น ก็เป็นเสมือนการออมทรัพย์ที่อยู่ในต้นไม้ ในครัวเรือน

เมื่อชาวบ้านคนอื่นเห็นคุณบุญเต็มทำสำเร็จก็อยากเข้าร่วมกลุ่ม แต่เรียนแล้วว่า ไม่ใช่ทุกคนจะทำได้ คนที่ไม่ได้มองทั้งรายได้รายจ่าย คนที่ลด ละ เลิก อะไรไม่ได้ แม้รายได้จะสูงขึ้นก็หมดไปในที่สุด เพราะฉะนั้น **ภาครัฐจึงไม่ใช่ตัวการสำคัญที่จะทำให้การแก้ปัญหาความยากจนของชาวบ้านสำเร็จหรือไม่สำเร็จ คือ ถ้าเกษตรกรไม่ ลด ละ เลิก อบายมุข และลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น มีเงินเท่าไหร่ก็ไม่เหลือ**

บทสรุปของการแก้ปัญหาความยากจน

สรุปแล้ว การแก้ปัญหาความยากจนควรจะทำดังนี้ ***หนึ่ง*** ไม่ต้องจำเป็นจะต้องเป็นการเกษตรก็ได้ ถ้าชาวบ้านเขาไม่อยากทำ ***สอง*** กระทรวงเกษตรฯ มีภารกิจในการสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความยากจน อย่าไปเข้าใจว่าตัวเองจะแก้ปัญหาความยากจนของชาวบ้านได้ด้วยตัวเอง ทำไม่ได้ไม่มีทาง **กระทรวงเกษตรฯ มีหน้าที่เพียงสนับสนุนให้ชาวบ้านแก้ปัญหาความยากจนของเขา เขาผู้นี้ ก็คือผู้ที่สมัครใจที่จะเป็นเกษตรกร เน้นคำว่า "สมัครใจ"** นะครับ เราจะรู้ได้อย่างไรว่าใครสมัครใจหรือไม่สมัครใจ เราไม่สามารถรู้ได้จึงต้องใช้เวลาอย่างที่คุณบุญเต็มบอกว่าต้องพูดกับทีละคน

ขอให้ภาคราชการเป็นผู้สนับสนุน

อยากเรียนว่า เมื่อสักครู่ผมฝากไปแล้วเรื่องเกณฑ์การใช้เศรษฐกิจพอเพียงของปราชญ์ชาวบ้าน ตอนนี้ผมอยากฝากอีกเรื่อง เพื่อให้เกิดการปรับโครงการต่างๆ ให้ได้ผล ผมฝากว่าในการทำงานของกระทรวงฯ **เราเข้าไปร่วมกระบวนการศูนย์เรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านไม่ดีกว่าหรือ** ที่เราจะไปตั้งโครงการอะไรของเราเอง

ขณะนี้ **ศูนย์ปราชญ์ชาวบ้านเขาขยายไปมากแล้ว ซึ่งในการขยายผลต่อไปนั้น อาจมีบางอย่างที่ต้องการการสนับสนุนจากเรา** เราก็สนับสนุนให้เขาขยายเพิ่มขึ้นไม่ดีกว่าหรือ ผมคิดว่า วัตถุประสงค์ของคนทั้งหลายที่เข้ามารับใช้ชาติคงเหมือนผม คือ อยากเห็นคนอยู่ดีมีสุข พ้นความยากจน เพราะฉะนั้นผมไม่รังเกียจหรอกครับว่า เขาจะทำเกษตรหรือไม่ทำเกษตร ทำอะไรก็ได้ แต่อย่าจนก็แล้วกัน

ถ้าเข้าใจอย่างนี้ **ศูนย์เรียนรู้ของปราชญ์เขามีกระบวนการ มีประสบการณ์และสามารถคัดเลือกผู้สมัครใจเป็นเกษตรกรได้ดีกว่าเราหรือไม่ ถ้าเขาตอบว่าใช่ เราไปสนับสนุนเขาไม่ดีกว่าที่จะไปทำเอง** ไปตั้งโครงการอะไรของเราเอง เสร็จแล้วก็ไปดึงคนมาร่วมกับเราโดยที่เราเองก็ไม่รู้ว่าเขาอยากจะเป็นเกษตรกรหรือไม่ เราก็ไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์ที่เขาใช้แล้วประสบความสำเร็จ

ทุกภาคส่วนต้องเข้าร่วม "กระบวนการแก้ปัญหาความยากจน"

รัฐบาลนี้เชื่อมั่นว่าการแก้ปัญหาความยากจนต้องอาศัยเศรษฐกิจพอเพียง เราเชื่ออย่างนั้น รัฐบาลชุดนี้จึงมีความปรารถนาอยากจะให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมกระบวนการที่เรียกว่า **"กระบวนการแก้ปัญหาความยากจน"** ที่มาพูดที่กระทรวงเกษตรฯ ก็เป็นจุดหนึ่ง

สำหรับภาคส่วนที่ผมได้ไปพูดแล้วที่จังหวัดนครนายก คือ ภาคส่วนที่เราเรียกว่า **ราชการส่วนภูมิภาค** ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้นำ ไม่ใช่ CEO

เป็นผู้นำ ผมก็ไปขอร้องว่า ท่านผู้ราชการจังหวัดในฐานะเป็นผู้นำของข้าราชการในส่วนภูมิภาค เกษตรจังหวัดก็อยู่กับท่าน ทำอย่างไรท่านจะร่วมมือกับ**องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** (อปท.)

รัฐบาลชุดก่อนๆ มียุทธศาสตร์มากมายไปหมด เรามีเงินให้มากมาย แต่สิ่งที่เป็นเรื่องสำคัญสำหรับการแก้ปัญหาความยากจนเรากลับไม่มี คือ **ความเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคกับท้องถิ่น หรือยุทธศาสตร์ที่จะเชื่อมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เขาเลือกตั้งมา คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเชื่อมองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เข้ากับส่วนภูมิภาค** ผมก็ไปขอร้องว่าร่วมกันทำเถอะ และเราก็เห็นว่าขณะนี้ มีแผนแม่บทของชุมชน มี อบต. มีจังหวัด ซึ่งทุกคนก็มีเงิน ทำอย่างไรเราจะบริหารจัดการตรงนั้นเพื่อจะทำให้ปัญหาความยากจนคลี่คลายลงไปได้

"ยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข" สู่การแก้ปัญหาความยากจน

ผมขอร้องจังหวัดว่า **ต่อไปนี้ทุกจังหวัดขอความกรุณาให้มีสิ่งที่เรียกว่า "ยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข"** ซึ่งผมจะไปทดลองที่จังหวัดนครนายกกับจังหวัดพิษณุโลก ใช้เวลาประมาณ ๒ เดือน ในยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขจะมีหลายมิติ แต่มิติที่ผมอยากจะเล่าให้ฟังเป็นมิติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะฉะนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัด ก็จะทำงานกับท่าน ผู้ว่าราชการก็จะอาศัยเกษตรจังหวัดและพัฒนากรจังหวัด บูรณาการกัน ดูว่าชุมชนไหนมี **"แผนชุมชน"** ที่จะเชื่อมโยงกับ อบต. ซึ่งอบต. มีเงินมาก และจะมากขึ้นเรื่อยๆ ก็จะเสนอให้มีแผนที่ให้เป็นแนวทางเดียวกันได้ไหม เพราะฉะนั้น แผนนี้**จะเป็นกระแสหลักในการแก้ปัญหาความยากจน**

ขณะนี้ แผนของแต่ละองค์กรไม่เชื่อมกัน ปราชญ์ชาวบ้านก็มีของท่านเอง อบต. ก็มีของ อบต. แผนแม่บทชุมชน ก็เป็นแผนแม่บทชุมชนของตำบล และก็มีกรมการพัฒนาชุมชน หรือว่า กพช. ทางด้าน สสส. ก็ไปทำเอง ก็เลย

กลายเป็นว่าไม่มีพลัง เพราะว่ามีโครงการมากเกินไป กลายเป็นว่านี่คือโครงการของ สสส. นี่คือโครงการของ กพช. โครงการของปราชญ์ชาวบ้าน ต่างคนต่างทำกันไปจึงไม่มีน้ำหนัก ทั้งๆ ที่ทำเรื่องเดียวกัน และหลายๆ ส่วนก็คิดเหมือนกันด้วย

เพราะฉะนั้น ผมก็เลยไปขอแรงท่านผู้ว่าราชการจังหวัดว่าช่วยเชื่อมให้หน่อย ให้เป็นแผนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข แต่ก็ต้องใจเย็น ผมทราบดีว่าการเปลี่ยนความคิดคนเป็นเรื่องยากและต้องใช้เวลา แต่ก็ต้องค่อยๆ ตะล่อมเข้ามา จังหวัดใดพร้อมก็ขจัดความยากจนไปให้ได้ โดยใช้วิธีคิดแบบนี้และใช้การประสานกำลังกันซึ่งภาษาทหารเรียกว่า **"สนธิกำลัง" ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น อบต. และกำลังของภูมิภาค** ถ้าทุกคนหนุนเดินเรื่องไปในทางเดียวกันในพื้นที่ก็จะเริ่มมีผู้หลุดพ้นจากความยากจน

ผมได้เรียนไปแล้วว่าในทางเกษตรก็จะทำแบบนี้ ก็คือสนับสนุนปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนในทางอื่นๆ ก็มีกระทรวงแรงงานก็ต้องไปดูว่าเด็กคนไหนมีหัวทางช่าง มีหัวทางด้านบริการ การบริหาร ก็สนับสนุนให้เข้าอบรม เพราะขณะนี้เด็กๆ ส่วนใหญ่ก็ไม่อยากทำการเกษตรกัน ทำอย่างอื่นเขาก็ประสบความสำเร็จมากมาย หรือว่าแม่บ้านก็ไปทำผลิตภัณฑ์ชุมชน ก็ไม่จำเป็นหรอกว่าจะต้องเป็นเกษตรกร

จัดระบบเชื่อมโยงโดยอาศัยเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับ**ผู้ที่อยากเป็นเกษตรกร การเกษตรไม่ใช่ปัญหาที่ขาดที่ดินหรือทรัพยากร อาจจะเป็นปัญหาที่ว่าเรา ไม่มีระบบจัดการที่เชื่อมโยงต่าง ๆ** อาจจะเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น รัฐบาลชุดนี้ กำลังจะบอกว่า **ขอให้เชื่อมโยงกันหน่อย โดยอาศัย "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" เป็นแก่น** ทุกคนอาศัยปรัชญานี้หมด จะได้เชื่อมกันง่าย แต่ก็เป็นเรื่องยาก มาถึงวันนี้ คนยังเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปคนละทิศคนละทาง ถึงวันนี้ คนที่ไม่ได้คิดแบบพอเพียงเลยก็อ้างคำนี้ เพราะเห็นว่าโก้ดี

สำหรับการทำงานภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนต่อไปสำคัญมาก **ทิศทางหนึ่ง คือการปรับปรุงโครงการของส่วนกลางให้เข้ามาใกล้ปรัชญาฯ นี้ อีกทิศทางหนึ่ง คือให้ภูมิภาคค่อยๆ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข** ในช่วง ๘ เดือนที่เหลือของรัฐบาลนี้จะทำแบบนี้ ถ้าท่านเห็นด้วยคงจะสนับสนุนและคิดตามด้วย

ผมคิดว่าเป็นบุญที่เราได้มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีประสบการณ์มากพอ ขอให้การประชุมนี้ช่วยกันหาความเห็น ไม่ต้องเห็นด้วยกันทุกคน หาความเห็นส่วนใหญ่ และขอเป็น ๒ เรื่อง คือ หนึ่ง เกณฑ์ และสอง คือ สิ่งที่ผมเรียนให้ทราบแล้วว่า เมื่อเราได้เกณฑ์แล้ว **เราจะปรับโครงการให้เข้ากับปรัชญานี้ได้อย่างไร เป็นการปรับใช้ ในระดับต่างๆ ไม่ใช่เฉพาะแต่ส่วนกลาง แต่เป็นทุกระดับ** ขอให้ช่วยคิดว่าส่วนกลางจะปรับอย่างไร ภูมิภาคจะปรับอย่างไร และท้องถิ่นจะปรับอย่างไร แล้วทำอย่างไรให้ท้องถิ่นที่มีการขับเคลื่อนที่หลากหลายสามารถจะเชื่อมกันได้

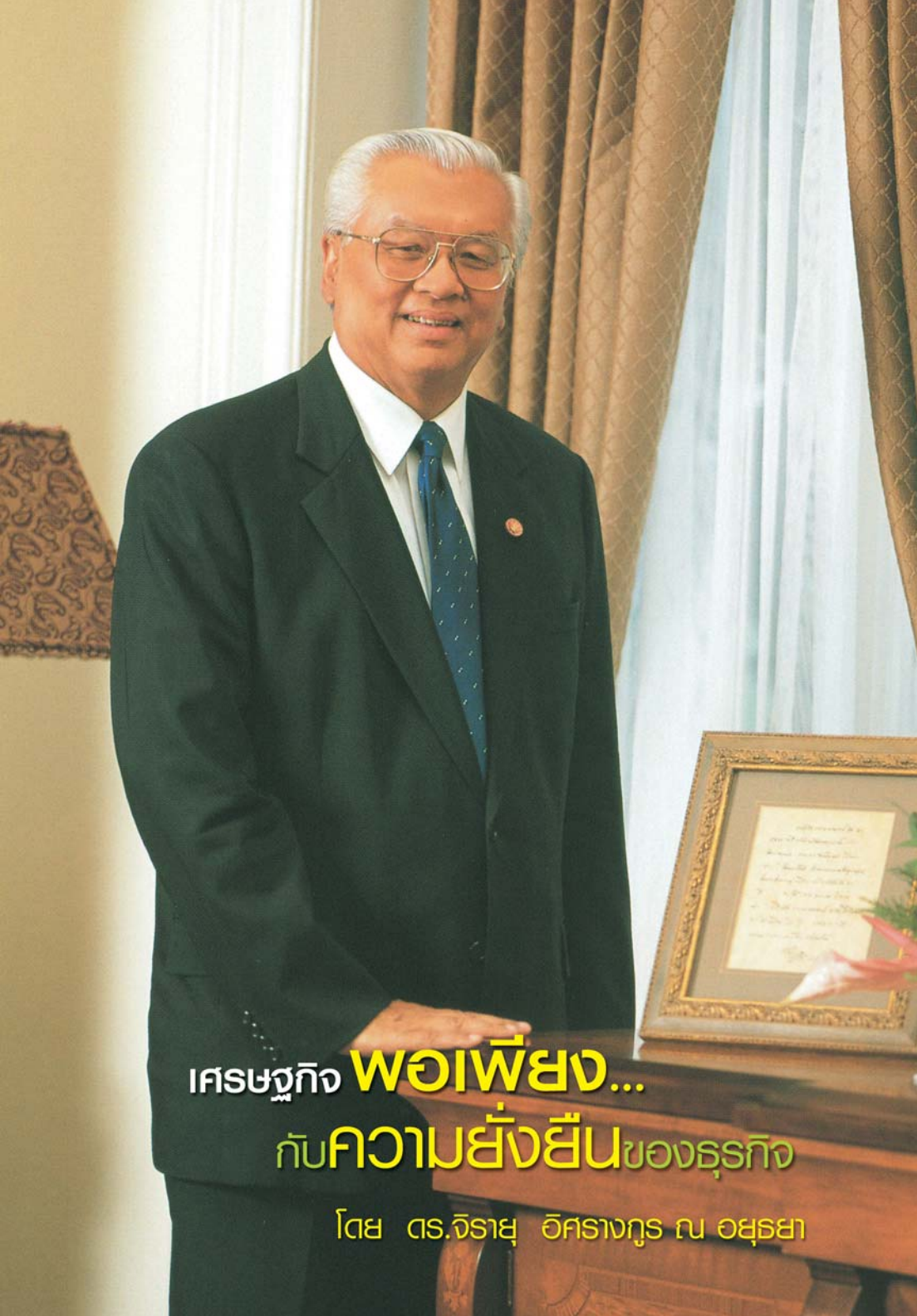

เศรษฐกิจ พอเพียง... กับความยั่งยืนของธุรกิจ

โดย ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา

จากปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง

สู่การปฏิบัติ

เศรษฐกิจพอเพียง... กับความยั่งยืนของธุรกิจ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์
ดร.จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา
ประธานอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๕๐
วันศุกร์ที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๑ ณ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในธุรกิจเอกชน ไม่เพียงแต่ไม่ขัดกับการทำธุรกิจเพื่อการแข่งขัน หรือแสวงหากำไร แต่ยังช่วยส่งเสริมให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว และทำให้เกิดการเตรียมพร้อมรับความเสี่ยงที่จะรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้ภาคธุรกิจได้ร่วมมือกันเพื่อให้เศรษฐกิจทั้งระบบสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนและสมดุลยิ่งขึ้น

ไทยยังขาดภูมิคุ้มกันในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลกยุคโลกาภิวัตน์ และการแข่งขันในระบบทุนนิยม ส่งผลให้ประเทศไทยหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเผชิญกับการหลั่งไหลเข้ามาของกระแสโลกาภิวัฒน์ และโดยเนื้อแท้แล้วไทยยังไม่พร้อมที่จะรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่วิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ.๒๕๔๐ ที่สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังขาดความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ยังขาดภูมิคุ้มกันที่ดี

การขาดภูมิคุ้มกัน คือยังพึ่งพาตนเองไม่ได้เท่าที่ควร และขาดความพอดี ซึ่งหากขยายความออกไป อาจอธิบายได้ว่า สังคมไทยยังขาดความพอดีในเรื่องสำคัญรวม ๕ ประการ คือ

ขาดความพอดีด้านจิตใจ คนจำนวนมากยังมีสภาวะจิตใจที่ไม่เข้มแข็ง ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ขาดจิตสำนึกที่ดี และไม่รู้จักประนีประนอม นึกถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป

ขาดความพอดีด้านสังคม ไม่ค่อยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนจำนวนมากยังขาดความเข้มแข็ง และที่สำคัญไม่สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง

ขาดความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยังใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างขาดความรอบคอบ และที่สำคัญใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศโดยไม่นึกถึงความสมดุลระยะยาว

ขาดความพอดีด้านเทคโนโลยี โดยยังไม่รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม รับเทคโนโลยีจากต่างประเทศโดยขาดความรู้ความเข้าใจที่ถ่องแท้ ละทิ้งเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเอง ทั้งๆ ที่สามารถต่อยอดให้สอดคล้องเป็นประโยชน์ทั้งต่อคนและสภาพแวดล้อม พร้อมๆ กับการรับเทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างรอบคอบระมัดระวังโดยคำนึงถึงความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้มากขึ้นเรื่อยๆ ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนคือการทิ้งขยะ

ขาดความพอดีด้านเศรษฐกิจ โดยที่คนจำนวนมาก ยังดำรงชีวิตเกินฐานะของตน

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าคนไทยจะต้องเผชิญกับอนาคตท่ามกลางความท้าทายจากรอบด้าน และจะต้องยืนหยัดอยู่ในสังคมโลกให้ได้อย่างเข้มแข็ง และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างมีสติและปัญญาโดยไม่สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง

เศรษฐกิจพอเพียงสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้จริงหรือ

แม้หลายหน่วยงานและประชาชนที่เริ่มตื่นตัวและประสงค์จะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ แต่ส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจที่หลากหลายและไม่ชัดเจนถึงความหมายและแนวคิดที่แท้จริงในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้ได้มากน้อยเพียงใดตามมา

ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้อย่างเกิดสัมฤทธิผลกับทุกๆ ฝ่าย

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลต่อการพัฒนานั้น ต้องเข้าใจว่าเป็น **"ปรัชญา" ที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ได้กับทุกเรื่อง และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา** เพื่อให้สามารถผ่านวิกฤตการณ์ต่างๆ ไปได้ พร้อมกับพัฒนาไปอย่างสมดุล มั่นคงและยั่งยืน ขณะเดียวกัน ก็ต้องเข้าใจคุณลักษณะว่าหลักของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน แต่ **"ปรัชญา" ไม่ใช่สูตรสำเร็จที่นำมาปฏิบัติตรงๆ เหมือนกฎเกณฑ์ แต่เป็นหลักคิดที่นำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับแต่ละสถานการณ์อย่างมีสติและปัญญา**

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้พอสมควร แต่ไม่ได้แปลว่าเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองอย่างเดียว โดยไม่พึ่งการค้า ไม่สมาคมกับใคร ปิดตัวเอง ซึ่งไม่ใช่ความหมายที่ถูกต้องของเศรษฐกิจพอเพียง การนำเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นปรัชญามาใช้ ทุกฝ่ายต้องมีข้อมูลความรู้ และเอาหลักของปรัชญาที่เข้าใจอย่างถ่องแท้มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและพอดี

ปรัชญานี้ ใช้ได้กับคนทุกระดับ ทุกภาคส่วน ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับชุมชนทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรมและบริการ ว่าต้องรู้จักความพอดี ความพอเพียง ความมีเหตุมีผล มีระบบภูมิคุ้มกันด้วยความรู้และคุณธรรม

ดร.จิรายุ ได้กล่าวในปาฐกถาพิเศษ **"เศรษฐกิจพอเพียงกับบทบาทภาคธุรกิจไทย"** ในงานเสวนา **"ซีเอสอาร์ สไตล์ไทย"** (Healthy Society-Healthy Business) ณ อาคารตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เมื่อวันพุธที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๙ ความตอนหนึ่งว่า

> *"เริ่มจากนักธุรกิจขนาดเล็กที่กำลังริเริ่มโครงการใหม่ นอกจากความรอบรู้ที่เหมาะสมที่จะศึกษาดูต้นทุนของตัวเอง พร้อมกับตลาดและคู่แข่งขันแล้ว ยังควรยึดหลักของการสร้างฐานของธุรกิจให้หนักแน่นและมั่นคง ในช่วงเวลาเริ่มต้น อาจต้องยอมรับว่าต่อให้รอบคอบแค่ไหนก็ยังด้อยประสบการณ์ ลูกค้าก็ยังไม่เชื่อมั่นเต็มที่ ฉะนั้นจะต้องเริ่มแบบค่อยเป็นค่อยไป ต้อง **"อดทน มีความเพียร มีสติ ปัญญา"** เมื่อประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งแล้ว ก็จะสามารถขยายกิจการต่อไปได้ แต่ก็พึงระวังไม่เล็งผลเลิศจนเกินไป เมื่อได้มองอนาคตอย่างรอบคอบระมัดระวังแล้ว อาจใช้เงินออมที่เก็บเอาไว้มาขยาย*

กิจการ แม้จะมีโอกาสกู้เงินมาก็ควรกู้อย่างระมัดระวัง ถ้า DEBT / EQUITY RATIO น้อยกว่า ๑ ก็จะดี การดำเนินการเช่นนี้อาจจะทำให้รวยขึ้นไม่รวดเร็วนัก แต่โอกาสที่จะล้มลงไปโดยสิ้นเชิง เพราะเจอปัญหาที่ไม่คาดคิดก็จะลดลงอย่างมากเช่นกัน

ท่านองคมนตรีเกษม วัฒนชัย ได้กล่าวในโอวาทที่ท่านให้กับครู ไว้อย่างน่าฟังตอนหนึ่งว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้สอนให้คนตระหนี่ ไม่ได้สอนให้คนไม่คิดก้าวหน้า แต่สอนให้คนใช้เหตุใช้ผล ในการแสวงหาความก้าวหน้า และไม่เสี่ยงมากจนเกินไป ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงต่างๆ รอบตัวเรา นักธุรกิจก็เหมือนกัน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้สอนให้นักธุรกิจอยู่กับที่หรือไม่ก้าวหน้า ตรงกันข้าม นักธุรกิจสำคัญคนหนึ่งของประเทศไทย ได้ให้สัมภาษณ์เมื่อเร็วๆ นี้ว่า สำหรับกลุ่มเจริญโภคภัณฑ์นั้น ถ้าลงทุนปีละ ๑,๐๐๐ ล้านบาท ก็จะถือว่าตระหนี่ แต่ถ้าลงทุนปีละ ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาทก็อาจถือว่าเสี่ยงหรือเกินตัวเกินไป แต่ถ้ากลุ่มได้วิเคราะห์โครงการอย่างดีแล้ว ลงทุนสักปีละ ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท ก็อาจถือว่าพอดีหรือพอเพียงได้"

ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป

การจะนำปรัชญาฯ ไปปฏิบัติ ต้องปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิสังคมของแต่ละคน ในภาคธุรกิจเอกชนนั้น ก็สามารถนำปรัชญาฯ มาใช้ได้ พร้อมๆ กับการทำธุรกิจเพื่อสร้างผลกำไร โดยจะทำให้เกิดความยั่งยืนมากกว่า เศรษฐกิจไทยส่วนหนึ่งยังต้องพึ่งการค้าระหว่างประเทศ เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้หมายความว่าไม่ให้ค้าขาย เพียงแต่ต้องค้าขายโดยไม่เสี่ยงจนเกินไป การสร้างพื้นฐานของตัวเองให้แน่น จะช่วยให้ทำการค้าหรือแข่งกับใครในโลกได้ เพราะแม้จะถูกผลกระทบจากความผันผวนบ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับต้องล้มหายตายจากไป

ในเรื่องที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงขัดแย้งกับเป้าหมายในการดำเนินธุรกิจหรือไม่นั้น ดร.จิรายุ ได้เคยกล่าวในการประชุม Director Forum 2/2006 ในหัวข้อ "เศรษฐกิจพอเพียงกับการกำกับดูแลกิจการที่ดี" ที่จัดโดย สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (IOD) เมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๙ ว่า

> *"ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดูเหมือนจะขัดแย้งกับเป้าหมายในการดำเนินธุรกิจ เพราะหากองค์กรประกอบธุรกิจแบบพอประมาณ มักเป็นที่เข้าใจว่าต้องไม่ Maximize Profit แต่ในความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้น เพียงแต่เราต้องมุ่งเน้นที่ Long-Term Profit ไม่ใช่ Short-Term Profit ซึ่งในเรื่องนี้ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของกรรมการในการกำกับดูแลองค์กรว่าต้องการให้*

บริษัทเติบโตแบบมั่นคงและยั่งยืนหรือไม่ และการที่จะแสวงหากำไรสูงสุดในระยะยาว อย่างสมดุล จำเป็นต้องมีคุณธรรมกำกับ คือ ความซื่อสัตย์สุจริตและการไม่เบียดเบียนผู้อื่นซึ่งในประเด็นนี้ควรพิจารณาสภาวะการแข่งขันว่ามี Healthy Competition หรือ Fair Competition หรือไม่

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิได้ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจลดลงแต่จะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งหากนำไปใช้เพื่อเพิ่มความเป็นบูรณาการ และเป็นการแข่งขันที่อยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม"

"เศรษฐกิจพอเพียงมิได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัฒน์ แต่ต้องดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัฒน์ และทนทานต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน เช่น บริษัทปูนซิเมนต์ไทย ที่จัดว่าเป็นธุรกิจขนาดใหญ่และเป็นอุตสาหกรรมชั้นนำของไทย แต่เมื่อเทียบกับองค์กรระดับโลกแล้วก็ยังถือว่ามีขนาดเล็ก บริษัทฯ จึงต้องตระหนักอยู่เสมอว่าตัวเองอยู่ระดับใด และมีการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์อย่างรอบคอบและระมัดระวัง

การที่องค์กรธุรกิจประกาศยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการกำกับดูแลกิจการ ภาพพจน์ของกิจการจะดีขึ้นและเป็นผลดีต่อการประกอบธุรกิจ เพราะแนวโน้มของธุรกิจระดับโลกที่ยั่งยืนจะให้ความสำคัญกับความเป็นบูรณาการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Share Holder) ดังนั้นจึงเป็นการส่งเสริมให้องค์กรที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินธุรกิจให้ได้รับภาพลักษณ์ที่ดีในสายตานักลงทุน"

หากภาคธุรกิจเอกชน รวมถึงประชาชนตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรธุรกิจต่างๆ จนถึงระดับรัฐ ได้ดำรงอยู่ตามปรัชญาฯ นี้ สังคมก็จะสามารถอยู่ได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น เพราะมีความเสี่ยงน้อยลงต่อการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และจะดียิ่งขึ้นอีกหากสังคมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเกื้อกูลกัน และช่วยลดปัญหาและความทุกข์ที่เกิดจากความด้อยโอกาสต่างๆ ทางสังคมให้เหลือน้อยที่สุด

สังคมที่เกื้อกูลกันนั้นย่อมหมายความว่า ผู้ที่มีความมั่นคงแล้วและไม่โลภมากแบ่งปันในสิ่งที่ตนมีอยู่ไปช่วยผู้ที่อ่อนแอหรือด้อยโอกาสกว่า และเป็นที่น่ายินดีว่าคนทั่วไปเริ่มมีความคิดและจิตใจไปในทิศทางนี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งทางธุรกิจเรียกกระแสนี้ว่า CSR (Corporate Social Responsibility) หรือ **"การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ"** เป็นวิธีที่ระบบทุนนิยมแสดงให้เห็นว่ามีมนุษยธรรม (Humane Capitalism) และสามารถที่จะอยู่รอด และก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจโลก ดังที่ ดร.จิรายุ ได้แสดงในปาฐกถาพิเศษ **"เศรษฐกิจพอเพียงกับบทบาทภาคธุรกิจไทย"** ของงานเสวนา **"ซีเอสอาร์ สไตล์ไทย"** (Healthy Society-Healthy Business) ตอนหนึ่งว่า

> *"ในระยะ ๓๐ ปีที่ผ่านมา หลักเสรีนิยมได้เอาชนะลัทธิคอมมิวนิสต์ อย่างราบคาบ ทำให้ทุนนิยม (Capitalism) ได้รับการยอมรับมากขึ้นกว่าเดิม แต่หากไม่ระมัดระวังระบบทุนนิยมก็อาจสะดุดขาตัวเองและทำลายตนเอง เพราะไม่ได้ให้ความสนใจเพียงพอกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความรับผิดชอบต่อสังคม CSR เป็นวิธีที่ธุรกิจจะทำให้ทุนนิยมแสดง*

ตนว่ามีมนุษยธรรม (Humane Capitalism) และสามารถที่จะอยู่รอดและก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจโลก

CSR สไตล์ไทยนั้นมีมาช้านานแล้ว และมักจะอยู่ภายใต้ ๒ รูปแบบ ***รูปแบบแรกนั้น เป็นการบริจาคให้สังคมตามที่มีผู้ขอ*** *สังคมไทยนั้นมีองค์กรการกุศลและกลุ่มคนที่ทำงานเพื่อสังคมมากมาย องค์กรและกลุ่มเหล่านี้มักจะขาดทุนทรัพย์ มักที่จะมุ่งไปขอบริจาคจากบริษัทขนาดใหญ่ ในหลายๆ กรณีบริษัทขนาดใหญ่ ก็จะใช้งบบริจาคเพื่อการนี้จนหมด* ***รูปแบบที่สองก็คือการบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ เช่น น้ำท่วม*** *เป็นต้น CSR สไตล์ไทย ทั้ง ๒ รูปแบบนี้ ก็ได้สร้างความรู้สึกที่ดีและมีความเกื้อกูลกันอย่างเป็นรูปธรรมในสังคมมาโดยตลอด โดยเฉพาะเวลาเกิดภัยพิบัติ จะเห็นได้ว่าคนไทยไม่ได้ทอดทิ้งกัน แต่ก็พยายามช่วยกันอย่างดีที่สุด*

แต่สิ่งที่ยังขาดอยู่ คือ CSR แบบระยะยาวและยั่งยืน CSR ประเภทนี้ คือการที่บริษัทจะกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนว่าองค์กรของตนต้องการช่วยแก้ปัญหาของสังคมทางด้านใด และมีโครงการที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สำหรับ CSR ประเภทนี้ องค์กรจะต้องออกแรงมากพอสมควร และต้องให้พนักงานเข้ามามีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครในการออกไปช่วยสังคม ถ้าบริษัทสามารถทำเช่นนั้นได้ ก็จะเป็นการเชื่อมโยงธุรกิจเข้ากับสังคมได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน”

ทั้งนี้ ในการทำงานของคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการศึกษาเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับภาคธุรกิจมาตลอด โดยเฉพาะคณะทำงานของนักวิชาการ เช่น ดร.สุขสรรค์ กันตบุตร จากมหาวิทยาลัยมหิดล ที่ได้ศึกษาและวิจัยอย่างจริงจังในเรื่องนี้มาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากการใช้เศรษฐกิจพอเพียงในส่วนขององค์กรธุรกิจแล้ว ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับประเทศได้เช่นเดียวกัน ดังที่ ดร.จิรายุ ได้กล่าวไว้ในรายการ Hard Topic ทางช่อง Money Channel เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๑ ตอน **"หยุดวิกฤติด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"** ว่า

"สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศใหญ่ อะไรที่เกิดกับประเทศใหญ่ก็จะส่งผลกระทบมาสู่โลกค่อนข้างมาก สรุปได้ว่าที่เกิดวิกฤติที่สหรัฐอเมริกานั้นเป็นเพราะ สหรัฐอเมริกาใช้จ่ายเกินตัวและเสี่ยงมากจนเกินไป บางคนก็พูดว่าธุรกิจของเขาโลภและไม่มีการควบคุมดูแลที่ดีพอ ส่งผลให้บริษัทที่มีอายุเก่าแก่เกิดความล่มสลาย และลามไปยังบริษัทการเงินอื่นๆ จนกระทั่งเกิดผลเป็นลูกโซ่ไปสู่บริษัทการเงินที่มีความเชื่อมโยงทั่วโลก รัฐบาลในประเทศเหล่านี้ต้องออกมาทุ่มเงินอย่างมหาศาลเพื่ออุ้มบริษัทส่วนใหญ่เหล่านี้ให้คงอยู่ได้ มิฉะนั้น จะมีอีกหลายบริษัทล้มระเนระนาดอีกมากมาย

ที่น่าสังเกต ก็คือ ในความเสียหายระลอกแรกนี้ บริษัทในประเทศไทยได้รับผลกระทบค่อนข้างน้อย ไม่มีบริษัทไหนล้มหรือออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลอุ้มเลย ผู้จัดการและนักวิเคราะห์หลายๆ คนออกมาพูดว่า เป็นเพราะในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจของไทยเมื่อ ๑๐ ปีที่แล้ว เราได้รับบทเรียนและเรียนรู้เกี่ยวกับการไม่เสี่ยงมากเกินไป จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทำให้

ไม่โลภไปลงทุนในการลงทุนที่เสี่ยง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณที่ได้พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เราถูกกระทบน้อยมาก ในขณะที่ประเทศในยุโรปและเอเชียบางประเทศต้องถูกผลกระทบอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม ในระลอกของผลกระทบที่จะตามมา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ให้หลักการที่เราควรยึดถือได้ เพื่อเตรียมรับสถานการณ์ เราไม่ควรวิตกจริตเกินไป ที่รายได้จากการส่งออกสินค้าเกษตร รายได้จากการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม รายได้จากการท่องเที่ยว ฯลฯ จะลดลง จะส่งผลกระทบต่อการผลิตของประเทศเรา แต่ก็ไม่ใช่ประมาท อย่าย่ามใจว่าผลกระทบจะมาไม่ถึงเรา เราต้องสร้างภูมิคุ้มกัน อย่าผลักภาระปัญหาให้คนอื่นแก้ไข ช่วยดูในส่วนตัวให้มากที่สุด ปรัชญาฯ สอนว่า เราต้องมาหาความรู้กันว่าเราควรทำอย่างไรในช่วงเวลาดังกล่าว โดยใช้ความรู้ คุณธรรม การแบ่งปัน รัฐบาลจะช่วยได้อย่างไร ในอุตสาหกรรมจะช่วยกันได้อย่างไร เราต้องเตรียมคิดไว้ก่อน ประเทศของเรามีภูมิคุ้มกันแล้วคือ อาหาร แม้สินค้าเกษตรราคาอาจไม่สูงเหมือนที่ผ่านมา แต่เราก็จะประคองตัวไปได้ เพราะเรามีอาหารที่มีความจำเป็นพื้นฐาน ตัวเราอดทนและประคองตัวไปได้ เมื่อพ้นภาวะนี้เราจะเข้มแข็ง แทนที่จะใช้วิธีให้คนงานออกก็เปลี่ยนเป็นการตกลงกันว่าอาจจะต้องใช้วิธีลดค่าจ้างและลดเวลาในการทำงาน เวลาที่ว่างขึ้นก็ไปส่งเสริมด้านการอบรมทักษะ เมื่อพ้นวิกฤติก็จะเป็นประโยชน์ ทำให้สามารถแข่งขันได้ดี ส่งผลดีด้านสังคมด้วย โดยสรุปก็คือ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และทำให้สังคมประคับประคองผ่านวิกฤติไปได้”

บทสรุป... เศรษฐกิจพอเพียงคือคำตอบของความยั่งยืนทางธุรกิจ

องค์กรธุรกิจถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ถ้าธุรกิจไทยไม่ว่าขนาดใดเมื่อได้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการวางกลยุทธ์และกำหนดนโยบาย จะช่วยทำให้มีหางเสือและเข็มทิศในการดูแลกำกับกิจการที่ดี สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัฒน์ อันจะช่วยให้ธุรกิจของตนดำเนินงานได้อย่างมีเหตุมีผล รู้จักลูกค้า รู้จักตลาด รู้จักคู่แข่ง และรู้ตนเอง รวมทั้งพนักงานมีความรู้ และยึดมั่นในคุณธรรมได้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ธุรกิจมีเครื่องป้องกันผลกระทบจากภาวะความเสี่ยงภัยจากการดำเนินธุรกิจได้อย่างเหมาะสม สามารถดำเนินธุรกิจร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินธุรกิจได้รับผลประโยชน์หรือผลกำไรสุทธิระยะยาวและยั่งยืน รวมทั้งช่วยเศรษฐกิจทั้งระบบให้สามารถเติบโตอย่างมั่นคง แข็งแรง อย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

หากทุกฝ่ายเข้าใจกรอบแนวคิด คุณลักษณะ คำนิยามของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแจ่มชัดแล้ว ก็จะนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้ง่ายขึ้น และจะนำไปสู่ผลที่มุ่งหวังจะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุลยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

สรุปผลการศึกษา

เศรษฐกิจพอเพียงกับ ๔ ลักษณะธุรกิจ

ในระยะที่ผ่านมา**คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้ร่วมกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์** ศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับธุรกิจเอกชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างชัดเจนมากขึ้น

โดยได้ทำการศึกษาในธุรกิจที่แตกต่างกัน ๔ ลักษณะ คือ ***ธุรกิจชุมชน*** บ้านอนุรักษ์กระดาษสา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ***ธุรกิจขนาดเล็ก*** ที่เรียกกันว่า SME บริษัท ชื่อไทยดอตคอม บริษัท จดทะเบียน บริษัท แพรนด้าจิวเวลรี่ จำกัด (มหาชน) และ***กลุ่มอุตสาหกรรมขนาดใหญ่*** คือ เครือซิเมนต์ไทย เป็นกรณีศึกษา ซึ่งผลการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานของธุรกิจได้ ดังนี้

ความพอประมาณ... มุ่งผลประโยชน์ระยะยาวมากกว่าระยะสั้น

หลัก **"ความพอประมาณ"** ของเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญคือ **ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น** เมื่อเทียบกับการดำเนินธุรกิจได้แก่ การมีจุดมุ่งหมายที่ **มุ่งหวังได้รับผลประโยชน์หรือผลกำไรสุทธิระยะยาวมากกว่าระยะสั้น**นั่นเอง โดยการประยุกต์ใช้หลักความพอประมาณในทางธุรกิจ มีลักษณะการดำเนินงานที่สำคัญๆ คือ

➢ **การผลิต** เน้นการผลิตเพื่อลูกค้าบางกลุ่มมากกว่าการผลิตเพื่อขายทั่วไป

➢ **การรับคำสั่ง** รับคำสั่งเฉพาะที่จะทำได้ตามกำลังที่มีอยู่ เพื่อรักษาคุณภาพให้อยู่ในระดับสูง

➢ **การแสวงหากำไร** ยึดถือหลักการแบ่งปัน ไม่เบียดเบียนคู่ค้า ให้ร่วมกันเป็นพันธมิตรทางธุรกิจในระยะยาวและเกิดความไว้วางใจ รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการจ่ายเงินให้แก่พนักงานและผู้จำหน่ายสินค้า (Supplier) อย่างรวดเร็ว ตลอดจนกันกำไรส่วนหนึ่งสำหรับพัฒนาความรู้และกิจกรรมสังคม

➢ **การก่อหนี้และขยายการลงทุนในธุรกิจอย่างค่อยเป็นค่อยไป** เมื่อกำไรมากพอ ไม่กู้ยืมเงิน และเน้นเฉพาะสาขาธุรกิจที่ตนเชี่ยวชาญ รวมทั้งรักษาอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนให้เหมาะสม การแข่งขันด้วยความยุติธรรมเพื่อสร้างพันธมิตรธุรกิจ โดยมีเครือข่ายผู้ผลิตที่เล็กกว่าที่จะจัดส่งงานบางส่วนให้ รวมทั้งมีการฝึกอบรมและให้คำแนะนำอย่างต่อเนื่อง

ความมีเหตุมีผล... ต้องรู้จักตัวเอง ลูกค้า ตลาด และคู่แข่ง

ส่วนการประยุกต์ใช้ **"หลักความมีเหตุผล"** ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินธุรกิจ คือ การรู้จักลูกค้า รู้จักตลาด รู้จักคู่แข่ง และรู้จักตัวเอง โดยการบริหารธุรกิจควรมีลักษณะที่สำคัญๆ ดังนี้

➢ **เข้าใจในธุรกิจของตน และตลาดที่ตนแข่งขันอยู่อย่างถ่องแท้** ซึ่งจำเป็นต้องสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ให้ต่างจากคู่แข่ง และมีนวัตกรรมใหม่ๆ มีการวิจัยตลาดอย่างถ่องแท้ และเร่งพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นผู้นำตลาด รวมทั้งเข้าใจถึงความสามารถหลักขององค์กร (Core Competency) และเน้นการผลิตที่ตรงกับความสามารถขององค์กร ตลอดจนตรวจสอบผลการทำงานของตนกับบริษัทคู่แข่งอย่างสม่ำเสมอ (Benchmarking)

➢ **เข้าใจถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของธุรกิจ** (Key Success Factors) โดยพยายามไม่ให้พนักงานมีหนี้สินและความกังวล ซึ่งจะกระทบต่องานศิลปะที่ต้องใช้ความประณีต รวมทั้งมีการรักษากระบวนการผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาดต่างประเทศ เช่น การรักษากระบวนการผลิตให้เป็นธรรมชาติที่สุด

➢ **ธุรกิจที่อิงกับเทคโนโลยีต้องพัฒนาความรู้ของพนักงานอย่างต่อเนื่อง** และต้องเน้นที่การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ ตลอดจนมีการแบ่งกลุ่มลูกค้าอย่างชัดเจน และมีความยืดหยุ่นในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้าแต่ละกลุ่มในช่วงเวลาต่างๆ

➢ **ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่และกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ** โดยกระจายการผลิตบางส่วนไปในประเทศที่มีแรงงานถูกกว่า เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน และคิดค้นกระบวนการที่จะนำวัตถุดิบที่มีต้นทุนสูงหรือหายากกลับมาใช้ใหม่

➢ **รับความเสี่ยงในระดับที่เหมาะสม** โดยใช้หลักบริหารการตลาดแบบที่ต้องใช้กลยุทธ์มุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญ (Concentrated Strategy) เพื่อให้เข้าใจความต้องการของลูกค้าให้ชัดเจนก่อนที่จะขยายตลาดไปที่อื่น และให้สิทธิการจัดจำหน่ายในตลาดใหม่ๆ แทนการลงทุนเจาะตลาดด้วยตนเอง

สร้างภูมิคุ้มกัน... เตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง

สำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำเนินธุรกิจ คือ จะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม โดย

➢ **กระจายผลิตภัณฑ์และตลาดเพื่อลดความเสี่ยง** โดยการปรับผลิตภัณฑ์จากสินค้าฟุ่มเฟือยมาเป็นสินค้าที่ลูกค้าใช้ประจำ และกระจายตลาดในหลายประเทศ เพื่อลดผลกระทบจากวัฏจักรเศรษฐกิจต่อสินค้าฟุ่มเฟือย

➢ **ควบคุมกระบวนการจัดหาวัตถุดิบให้ต่อเนื่อง** โดยลงทุนในแหล่งวัตถุดิบของตนเอง รักษาอัตราการหมุนเวียนของพนักงานให้อยู่ในระดับต่ำ ให้ราคาแก่ตัวแทนจำหน่าย (Supplier) อย่างเหมาะสมเพื่อรักษาความสัมพันธ์ระยะยาว และลดต้นทุนของการหาตัวแทนจำหน่ายใหม่ๆ (Switching Costs)

➢ **สะสมเงินออม** โดยมีระบบการแบ่งเงินที่เหลือจากเงินหมุนเวียนเป็นเงินออมระยะยาว และมีนโยบายการจ่ายเงินปันผลที่เหมาะสมกับการสะสมเงินไว้สำหรับการลงทุนใหม่

➢ **ประเมินสถานการณ์ความเสี่ยงล่วงหน้าอย่างสม่ำเสมอ** โดยมีนโยบายและกำหนดเวลาที่ต้องประเมินความเสี่ยงอย่างชัดเจน มีการสร้างระบบเตือนภัยล่วงหน้า และป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนด้วยสัญญาซื้อขายล่วงหน้า รวมทั้งพยายามสร้างความสมดุลด้านรายรับและรายจ่ายในเงินสกุลต่างประเทศแต่ละสกุล

ส่งเสริมความรู้และคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง

นอกจากการประยุกต์ใช้หลักความพอประมาณ การมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังต้องอาศัย **"ความรู้และคุณธรรม" เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการดำเนินธุรกิจด้วย**

ธุรกิจต่างๆ จะต้องมีการ**สร้างฐานความรู้**เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ***ใช้ความรู้ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง*** โดย

➢ **สร้างเสริมให้พนักงานได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง** และมีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตอย่างสม่ำเสมอ

➢ **ร่วมกับผู้ประกอบการอื่นๆ ในการพัฒนาความรู้ และมาตรฐานของธุรกิจ** โดยเครือข่ายการลงทุนทางสังคม (Social Venture Network) และกลุ่มพันธมิตรผู้ให้บริการเว็บไซต์ภาษาไทย

ส่วนทาง**ด้านคุณธรรม**นั้น ต้องมีการสร้างความตระหนักและให้ยึดมั่นในคุณธรรมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในด้านความเพียร ความอดทน และความซื่อสัตย์ โดย

➢ **มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์**อย่างต่อเนื่อง

➢ **มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า** โดยรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ และรักษาความลับของลูกค้าอย่างเคร่งครัด

➢ **มีคุณธรรมกับสังคมรอบข้าง** โดยการป้องกันผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและจัดทำโครงการเพื่อสังคม

➢ **ส่งเสริมคุณธรรมให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร** โดยปกครองพนักงานด้วยหลักความเมตตา และการให้สิทธิ์ลาเพื่อไปนั่งสมาธิ รวมทั้งการปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเคร่งครัด และยอมรับผลกระทบที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤต

ก้าวหน้าอย่าง **สมดุลและมั่นคง**

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

โดย ดร.ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์

จากปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง

สู่การปฏิบัติ

ก้าวหน้าอย่าง**สมดุลและมั่นคง** ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

โดย **ดร.ชัยวัฒน์ วิบูลย์สวัสดิ์**
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (๒๕๔๗-๒๕๕๐)
ให้สัมภาษณ์พิเศษแก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
วันศุกร์ที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ ธนาคารกรุงไทย สำนักงานใหญ่

ส่วนสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความหมายโดยย่อว่า ๓ ห่วงและ ๒ เงื่อนไข **๓ ห่วง** ซึ่งก็คือ **ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** ส่วน **๒ เงื่อนไข** คือ เงื่อนไขด้าน**ความรู้** และเงื่อนไขด้าน**คุณธรรม** ด้านความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ส่วนคุณธรรม คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน อดทน การใช้สติ ปัญญา ความเพียร และมีการแบ่งปัน

ส่วนสำคัญเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแนะนำให้มีการดำเนินการต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งมี ๒ ขั้นตอนด้วยกัน คือ "เศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน" กับ "เศรษฐกิจพอเพียงขั้นก้าวหน้า"**

"เศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐาน" หมายถึง พอกิน พอใช้ พึ่งตนเอง แต่ถ้าเมื่อไรมีความพร้อมเราก็สามารถก้าวไปสู่ **"ขั้นก้าวหน้า"** ได้ คือ ก้าวสู่ระบบตลาดและก้าวสู่โลกภายนอก ถ้ามองลักษณะนี้จะเห็นได้ชัดว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรับการเปลี่ยนแปลง และมองโอกาสของการเปลี่ยนแปลง แต่ว่าเราจะต้องก้าวไปสู่โลกภายนอกอย่างมีความพร้อม

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับโลกาภิวัตน์

ประเทศไทยมีเศรษฐกิจระบบเปิดที่มีความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ จึงนับเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก **กระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะเป็นโอกาสให้ประเทศไทยได้ใช้โอกาสที่จะได้สิ่งดี ๆ ใหม่ ๆ จากต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน จะต้องตระหนักว่า อาจจะมีผลกระทบจากต่างประเทศที่เข้ามากระทบภายในประเทศด้วย**

มักจะมีข้อสงสัยว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขัดแย้งกับกระแสโลกาภิวัตน์หรือไม่ ความจริงไม่ใช่เรื่องที่ขัดแย้งกัน เพราะว่า**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่กลับเป็นเครื่องชี้นำว่า เราจะดำเนินการอย่างไรให้ก้าวทันและรู้เท่าทันกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้**

ถ้าเราใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการมีความพอประมาณ ความมีเหตุผลแล้ว เราจะก้าวทัน รู้ทัน ขณะเดียวกัน เราจะมีภูมิคุ้มกันที่ดีสำหรับประเทศของเราโดยเฉพาะต่อการรับความผันผวนจากต่างประเทศ หรืออาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ หัวใจของการพัฒนาประเทศในยุคโลกาภิวัตน์**

ถ้ามองลักษณะนี้ เราตั้งคำถามว่า **ถ้าจะก้าวให้ทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เราจะต้องทำอะไรบ้าง ที่จะให้มีความพร้อมและรับได้** ซึ่งสรุปหลักใหญ่ๆ ได้ ๓ ประการ ได้แก่

...ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่กลับเป็นเครื่องชี้นำว่า เราจะดำเนินการอย่างไรให้ก้าวทัน และรู้เท่าทันกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้...

ประการที่หนึ่ง **เราจะต้องสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจภายในของประเทศให้มีความเข้มแข็ง เข้มแข็งพอที่ว่า เมื่อใดเราเปิดประเทศ เราก้าวสู่โลกาภิวัตน์แล้ว เราจะใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่** ขณะเดียวกันถ้าจะมีผลกระทบอะไร เราก็อยู่ในฐานะที่จะรองรับได้ นั่นหมายความว่า เราจะต้องมาดูแลปรับปรุงตัวเราเอง ปรับปรุงศักยภาพ ปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ให้มีความทันสมัย มีประสิทธิภาพ มีความแข็งแกร่งอยู่เสมอ

ประการที่สอง **เราปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์และการเปิดเสรีไม่ได้ จึงต้องค่อยๆ เปิดเสรีให้มากขึ้น อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยคำนึงถึงความพร้อมว่า เราพร้อมที่จะเปิดแล้วหรือยัง ต้องทำอย่างมีขั้นตอน** ขณะเดียวกัน จะต้องเตรียมความพร้อมและหาทางปรับตัว หรือหามาตรการที่จะทุเลาผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ถ้าเป็นไปอย่างนั้น จะสามารถเปิดประเทศแล้วได้ประโยชน์อย่างสูงสุด

ประการที่สาม คือ **การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของโลกภายนอก จะมีผลกระทบเข้ามาอยู่เสมอ** บางครั้งเกิดขึ้นอยู่อย่างซ้ำซาก เช่น เรื่องเกี่ยวกับพืชผลเกษตรและราคาน้ำมัน เมื่อคำนึงถึงหลักนี้ **ต้องใช้หลักของการมีภูมิคุ้มกัน เตรียมตัวไว้ว่า เราจะเตรียมมาตรการอย่างไรที่จะรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น** เช่น ในเรื่อง**ราคาน้ำมัน** ถ้าราคาน้ำมันผันผวนสูงขึ้น จะเกิดผลกระทบมาก แต่ถ้าเราใช้หลักความพอประมาณ ก็คือ ใช้พลังงานอย่างประหยัด ใช้อย่างมีประโยชน์สูงสุด มีการอนุรักษ์พลังงานอย่างต่อเนื่อง พยายามหาแหล่งพลังงานทดแทน เราก็พร้อมจะรองรับปัญหาขาดแคลนน้ำมัน และราคาน้ำมันแพงได้ ไม่ใช่ว่า

มีปัญหาขึ้นมาทีหนึ่งก็เร่งรัดแก้ไขกัน บางครั้งก็ทำอย่างสุดโต่ง ซึ่งก็ผิดกับหลักของความพอประมาณ

ในด้าน**ราคาของพืชผล**ก็เช่นเดียวกัน เราทราบว่า เกษตรกรจะต้องเผชิญปัญหาราคาพืชผลตลาดโลกมีความผันผวน ซึ่งความพร้อมที่เตรียมไว้ คือ ต้องมองในลักษณะการผลิตว่า ทำอย่างไรจะเป็นการผลิตที่มีลักษณะเป็นความยั่งยืน เป็นเกษตรผสมผสาน เป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ ภาครัฐต้องเข้ามาช่วยดูแลด้านการตลาด ขณะเดียวกัน ปัจจุบันมีเครื่องมือดูแลความเสี่ยงที่เรียกว่า **"การประกันราคาพืชผล"** ต้องนำมาใช้ นับเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า **เราสามารถก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์โดยที่เราใช้ประโยชน์สูงสุดแล้ว และทำให้เป็นประโยชน์กับส่วนรวมได้**

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายรัฐบาล

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่ควรนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต การบริหารองค์กร และการบริหารประเทศ การประยุกต์ใช้ให้เจาะจงลงไปนั้น ได้มีการพูดคุยและสร้างความเข้าใจกันไว้มากแล้วในระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับภาคเกษตร ซึ่งนับว่า มีความเข้าใจกันค่อนข้างชัดเจน แต่ว่าการประยุกต์ใช้กับภาคเอกชนและนโยบายของรัฐอาจจะยังเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยาก ผมขอถือโอกาสนี้ ขยายความ**การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินนโยบายของรัฐและการดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน** ขอเริ่มจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับนโยบายของรัฐก่อน

ในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาค ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องกำหนดความเป็นไปของเศรษฐกิจของประเทศในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีความผันผวนเกิดขึ้นอยู่เสมอ การบริหารเศรษฐกิจภายใต้ความผันผวนเป็นเรื่องที่มีความยากลำบากมากขึ้น แต่ถ้าเราใช้**หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลัก ๓ ห่วง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกันมาใช้แล้ว จะเห็นได้ว่า แนวทาง**

...กรอบในการบริหารนโยบายเศรษฐกิจระดับมหภาค เป็นกรอบที่สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้อย่างตรงจุด เพราะว่าการที่เราจะสามารถให้ประเทศเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพได้นั้น หมายถึงว่าจะต้องดูแลการใช้จ่ายภายในประเทศให้มีความสมดุลกับผลผลิตในประเทศ...

การบริหารประเทศด้านเศรษฐกิจ จะสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสรุปได้ ๓ ประการ คือ

ประการแรก **ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดเป้าหมายเศรษฐกิจ** เป้าหมายทางเศรษฐกิจของไทยจะมีหลายด้าน อาทิ **ในระยะสั้น** ได้มีการกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และขณะเดียวกันก็ต้องมีการรักษาเสถียรภาพ ซึ่งบางครั้งเป็นเรื่องที่ขัดกัน หากการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากจะมีผลกระทบกับเงินเฟ้อ ถ้าดูแลเงินเฟ้อมากเกินไปเศรษฐกิจก็อาจจะชะลอตัว

ส่วน***ในระยะยาว*** ประกอบด้วย เรื่องการกระจายความเจริญ หลักพอประมาณ และมีเหตุผลของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นให้เราเลือก**ทางสายกลาง คือ คำนึงถึงทุกๆ ด้าน และสร้างความสมดุลและความยั่งยืน เป้าหมายทางเศรษฐกิจควรเป็นเป้าหมายที่เน้นการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน** มีคุณภาพในลักษณะที่ช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ขณะเดียวกัน ก็มีการกระจายความเจริญ และที่สำคัญ คือ มีการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมของประเทศไว้ด้วย ซึ่งหลักนี้แสดงให้เห็นว่า **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวกำหนดภาพใหญ่ของประเทศตั้งแต่เริ่มต้น**

ประการที่สอง **กรอบในการบริหารนโยบายเศรษฐกิจระดับมหภาค เป็นกรอบที่สามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ได้อย่างตรงจุด เพราะว่าการที่เราจะสามารถให้ประเทศเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพได้นั้น หมายถึงว่าจะต้องดูแลการใช้จ่ายภายในประเทศให้มีความสมดุลกับผลผลิตในประเทศ** ถ้ามีการใช้จ่ายมากไป หรือที่เรียกว่า ใช้จ่ายเกินตัว ก็จะเป็นแรงกดดันให้เกิดเงินเฟ้อ ให้มีการนำเข้าสินค้ามากจนเราขาดดุลบัญชีเดินสะพัด

เพราะฉะนั้น **หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า ต้องมีการใช้จ่ายอย่างพอประมาณตามศักยภาพ ตามอัตภาพ หมายถึง ทุกระดับไม่ว่าจะเป็นประชาชน เอกชน รัฐบาล** ซึ่งรวมเป็นประเทศแล้ว ถ้ามีการใช้จ่ายอย่างพอประมาณ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค การลงทุน พอประมาณ มีสติ มีเหตุผล ก็จะสามารถดูแลการใช้จ่ายรวมให้สอดคล้องกับศักยภาพของประเทศ และสามารถรักษาเสถียรภาพได้

มองอีกมิติหนึ่ง เป็น**มิติของการดูแล "การออม" กับ "การลงทุน" ซึ่งจะต้องทำทั้งสองด้านพร้อมกัน** ด้าน**การออม** หมายถึง เราช่วยกันระดมเงินออม ทั้งจากภาคประชาชน ภาคธุรกิจ รัฐบาล ซึ่งเรามีพื้นฐานอยู่แล้ว หลังจากนั้นเราก็นำเงินออมเหล่านี้มาพิจารณาว่า **เราจะจัดสรรการลงทุนอย่างไรให้มีความพอดี**

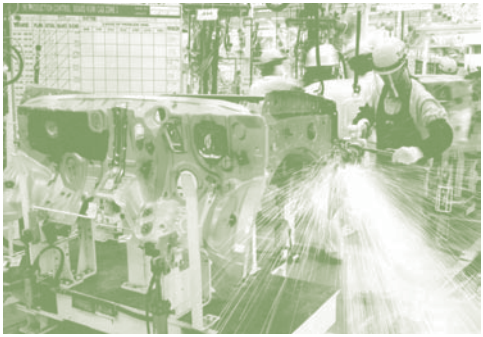

กับสิ่งที่เรามีอยู่ เช่น เราพูดกันว่า เรามีความจำเป็นที่จะต้องใช้เงินลงทุนในโครงการพื้นฐานขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก ซึ่งแน่นอนเป็นสิ่งที่ดี เราอยากจะเห็น แต่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแนะว่า **เราจะต้องประเมินกำลังความสามารถทางการเงินว่า เรามีเงินออมในประเทศเท่าไร เราสามารถกู้ยืมจากต่างประเทศโดยไม่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวได้เท่าไร จากนั้นเราก็นำโครงการต่าง ๆ มาจัดลำดับความสำคัญ โดยไม่จำเป็นที่จะต้องทำทุกอย่างพร้อมกัน** เพราะเร็วเกินไป เราก็จัดลำดับความสำคัญตามความพร้อมของกำลังเงิน แล้วเราก็ดูแลทุกโครงการให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีเหตุมีผล ถ้าเป็นอย่างนี้ ก็สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการที่จะช่วยพัฒนาประเทศ ผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าได้

ประการที่สาม คือ **หลักในการบริหารนโยบายการเงินและการคลัง** ซึ่งนับเป็นหัวใจของการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจในระดับมหภาค ในด้านนี้กล่าวได้ว่า เป็นหลักที่ตรงกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกประการ พิจารณาได้ ๓ มิติ

■ ***มิติแรก*** **การดำเนินนโยบายการเงินการคลังต้องมีความพอประมาณ** ไม่เข้มงวดหรือไม่ผ่อนคลายมากเกินไป เศรษฐกิจไม่มีการเจริญเติบโตเป็นแรงกดดันต่อเงินเฟ้อหรือการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด เพราะฉะนั้น จึงต้องมีความพอประมาณในการดำเนินนโยบายการเงินและการคลัง

■ ***มิติที่สอง*** นโยบายการเงินการคลังนี้ ทำเพื่อตอบสนองความต้องการหรือเพราะเศรษฐกิจในขณะนั้น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเฉพาะในช่วงยุคโลกาภิวัตน์ เพราะฉะนั้น **เราจะต้องนำความมีเหตุมีผลมาพิจารณาให้รอบคอบว่า เมื่อใดเราจะต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย** จากที่เข้มงวดในบางช่วงให้ผ่อนคลายเป็นกลางๆ และอาจจะผ่อนคลายทีหลังถ้าพอเอื้ออำนวย

■ ***มิติที่สาม*** นโยบายการเงินการคลังเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนมาก **การทำอะไรต้องทำอย่างระมัดระวัง รอบคอบ และระวังความเสี่ยง** คือ เป็นการดูแลให้มีภูมิคุ้มกันในการดำเนินนโยบาย

...ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ปฏิเสธระบบตลาด แต่เป็นเครื่องชี้นำ และกำกับการทำงานของกลไกตลาด ให้มีเสถียรภาพดีขึ้น โดยเฉพาะเงื่อนไขทางด้านคุณธรรม จะเป็นตัวทำให้การแข่งขันมีความเป็นธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากขึ้น

ภาคเอกชนกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มักจะมีความเข้าใจผิดว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่สอดคล้องกับระบบตลาด ระบบที่เน้นการแข่งขันและมุ่งหากำไร ซึ่งตามความจริงแล้ว **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ปฏิเสธระบบตลาด แต่เป็นเครื่องชี้นำ เครื่องกำกับการทำงานของกลไกตลาดให้มีเสถียรภาพดีขึ้น โดยเฉพาะเงื่อนไขทางด้านคุณธรรม จะเป็นตัวทำให้การแข่งขันมีความเป็นธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากขึ้น**

ธุรกิจที่จะใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะต้องคำนึงถึงว่า **การแข่งขันจะต้องทำอย่างพอประมาณ โดยคำนึงถึงศักยภาพของตนเอง ต้องทำธุรกิจที่มีความชำนาญ หรือใช้หลักความรู้มาพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการแข่งขันที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันต้องระวัง อย่าดำเนินการในลักษณะที่มีความเสี่ยงมากเกินไป** ซึ่งถ้าเป็นแบบนี้ก็หมายถึงว่า จะสามารถแข่งขันได้และมีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

ตัวอย่างของธุรกิจขนาดใหญ่ที่ประสบผลสำเร็จและใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องกำกับก็คือ บริษัทในเครือซิเมนต์ไทย **กลุ่มบริษัทซิเมนต์ไทยเป็นองค์กรที่มีการขยายตัวอย่างมีคุณภาพ ไม่ทำอะไรเกินกำลัง**

การลงทุน การขยายตลาด มีการพิจารณาอย่างเหมาะสม ในแง่การตลาด จะเลือกตลาดที่มีความรู้ ความเข้าใจเป็นอย่างดี การดำเนินธุรกิจทำอย่างระมัดระวังไม่เสี่ยงมาก ขณะเดียวกัน ยังได้เน้นการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรบุคคล ให้เป็นบุคคลที่เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง

"ยุคโลกาภิวัตน์" หมายถึง การมีโอกาสใหม่ๆ เกิดขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี อาจมีความผันผวนบางอย่างตามมา เพราะฉะนั้น ความเสี่ยงจะมากับโอกาส ภาคเอกชนยิ่งจำเป็นที่จะต้องมีการปรับตัวให้ทันเหตุการณ์ ในข้อนี้ **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะห่วงที่สาม คือ ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จัดเป็นเครื่องมือที่จะช่วยกำกับให้ธุรกิจสามารถดำเนินงานได้อย่างเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และไม่มีความเสี่ยงมาก**

เศรษฐกิจพอเพียง... หลักในการบริหารความเสี่ยงของภาคธุรกิจ

สิ่งที่น่าทึ่งเกี่ยวกับประเด็นนี้ก็คือว่า **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความเป็นสากลและทันสมัย เพราะว่าหลักการของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี หรือห่วงที่สาม คือ การบริหารความเสี่ยง หรือที่ศัพท์เทคนิค เรียกว่า การบริหารจัดการความเสี่ยง** (Risk Management) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในการบริหารจัดการสมัยใหม่ แนวทางการบริหารความเสี่ยงที่ธุรกิจเอกชนควรจะนำมาใช้ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่หนึ่ง ต้องมีการวิเคราะห์และบ่งชี้ว่า **อะไรคือความเสี่ยง** โอกาสที่ความเสี่ยงจะเกิดขึ้นมากน้อยแค่ไหน และกระทบธุรกิจของเราอย่างไร

ขั้นที่สอง ต้องประเมินว่า **ผลกระทบจากความเสี่ยงนั้นรุนแรงแค่ไหน** ธุรกิจมีขีดความสามารถจะรับได้เพียงใด

ขั้นที่สาม ต้อง**กำหนดกรอบในการดูแลความเสี่ยง** ซึ่งมีหลายวิธี เช่น ถ่ายโอนออกไป ของบางอย่างเราไม่ถนัด เราก็อย่าทำเอง ใช้จ้างคนอื่นทำ หรือ

ใช้บริการประกันความเสี่ยง ซึ่งอาจจะต้องเสียเงินนิดหน่อยแต่คุ้ม หรืออีกวิธีหนึ่ง คือ ทุเลาความเสี่ยง มีผลกระทบอะไรก็มีมาตรการมารองรับให้ทุเลาผลกระทบน้อยลงไป หรือถ้าจำเป็นจริงๆ ก็อาจจะหลีกเลี่ยงไปเลยว่า อย่าไปเสี่ยงทำในธุรกิจหรือกิจกรรมนั้น เพราะว่าเรารับไม่ได้

ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม เช่น การกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ เรารู้ว่าการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศนั้นเป็นโอกาสที่จะได้เงินที่มีต้นทุน ซึ่งในบางช่วงเป็นต้นทุนที่ต่ำมาใช้ในการขยายกิจการ แต่ว่า**การกู้ยืมเงินต่างประเทศ มีความเสี่ยงในด้านอัตราดอกเบี้ย และข้อสำคัญก็คือมีความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน** เพราะฉะนั้น เราต้องยอมรับว่า มีความเสี่ยงในด้านนี้**เราก็วิเคราะห์ว่า ถ้าเกิดมีผลกระทบจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยน ธุรกิจเรารับได้แค่ไหน** ถ้าเรารับได้น้อย เราก็ต้องเสี่ยงน้อย คือเรากู้ยืมแต่พอประมาณอย่ามากจนเกินไป ขณะเดียวกัน กรอบดูแลความเสี่ยงก็ชี้ว่า เรามีเครื่องมือในการทุเลาบริหารความเสี่ยงได้ เช่น การซื้อเงินตราต่างประเทศล่วงหน้ามาคุ้มครองความเสี่ยงไว้ หรือถ้าคิดว่าเรารับไม่ได้จริงๆ ก็ควรจะเลิกล้มความตั้งใจที่จะกู้ยืมจากต่างประเทศ แล้วหันมากู้ยืมในประเทศแทน เป็นต้น

บทสรุป: เศรษฐกิจพอเพียงใช้ได้กับการบริหารองค์กรทุกระดับ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นหลักที่ใช้ในการกำกับการดำเนินงานของธุรกิจเอกชนได้ ซึ่งความสอดคล้องทั้งหมดนี้ ขอสรุปอีกครั้งหนึ่งว่า **มีความสอดคล้องกันในทุกระดับและเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขององค์การเอกชนที่สมบูรณ์ทุกด้าน** ได้แก่

ประการที่หนึ่ง หลักในการที่จะต้องมี**ความพอประมาณและความมีเหตุมีผล** หมายถึงว่า การทำแผนธุรกิจขององค์กรต่างๆ ต้องทำอย่างเหมาะสม คำนึงถึงศักยภาพ คำนึงถึงความพร้อม แต่ว่าแผนธุรกิจจะเกิดผลก็ต่อเมื่อมีการปฏิบัติอย่างเหมาะสม ถ้าเราใช้หลักของ**ความรอบรู้ รอบคอบ ซื่อสัตย์ ขยัน** ก็จะทำให้ผลที่เกิดจากการปฏิบัติจากแผนนั้นตรงตามที่เราต้องการ

ประการที่สอง **หลักภูมิคุ้มกัน นี่คือหลักในการบริหารความเสี่ยงนั่นเอง การบริหารความเสี่ยงเป็นเรื่องที่จะต้องทำทั้งองค์กร** ถ้ามีการบริหารความเสี่ยงในหน่วยงานต่างๆ รวมกันแล้ว ก็จะทำให้ทั้งองค์กรดูแลความเสี่ยงได้ เปรียบเสมือน

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ถ้าประชาชนทุกคน ทุกองค์กร ทุกหน่วยงาน ช่วยกันนำหลักนี้มาใช้ ทั้งประเทศก็จะมีความพอเพียงด้วย

ประการที่สาม คือ **เงื่อนไขด้านความรู้ โดยที่ธุรกิจต่างๆ จะต้องพิจารณาศักยภาพของตนเองและหาทางพัฒนาความรู้ ความสามารถเพิ่มขึ้น** พัฒนาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อยู่เสมอ

ประการสุดท้าย คือ **เงื่อนไขด้านคุณธรรม นับเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้องค์กรดำเนินต่อไปได้ เรียกหลักนี้ว่า "บรรษัทภิบาล"** (Corporate Governance) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า จะต้องทำทั้งระดับองค์กรและระดับบุคคลที่เกี่ยวข้อง

โดยสรุป ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักที่ใช้ได้ทั้งในด้านการบริหารองค์กร และการบริหารประเทศ รวมทั้งใช้ในการกำกับวิถีชีวิตของบุคคลและชุมชน ซึ่งหมายความว่า **การใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสมอย่างมีความเข้าใจ ก็จะทำให้เราสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง องค์กรสามารถดำเนินต่อไปได้ ประเทศชาติเจริญก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน**

เศรษฐกิจพอเพียง กับ แผนฯ ๑๐

โดย ดร.อำพน กิตติอำพน

จากปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียง

สู่การปฏิบัติ

เศรษฐกิจพอเพียง กับแผนฯ ๑๐

โดย **ดร.อำพน กิตติอำพน**
เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
การประชุมผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐวิทยา
วันอาทิตย์ที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๙
ณ โรงแรมธรรมรินทร์ จังหวัดตรัง
จัดโดย มูลนิธิไทยรัฐ

ผู้บริหารโรงเรียน : กลไกหลักขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

ผมให้ความสำคัญกับการบรรยายครั้งนี้มาก เพราะท่านคือผู้บริหารของโรงเรียน อีกสักครู่ท่านจะเห็นถึงบทบาทของโรงเรียนในยุทธศาสตร์ของแผนฯ ๑๐ อย่างชัดเจน **ในฐานะที่ท่านเป็นผู้บริหารโรงเรียน ถือว่าเป็นหัวใจหรือกลไกหลักที่จะสร้างเศรษฐกิจพอเพียงหรือภูมิคุ้มกันให้กับเด็ก เยาวชน และประเทศชาติ**

"แผนฯ ๑๐" มีชื่อเต็มๆ ว่า **"แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐"** หลายคนบอกว่า เปิดดูไป ไม่เห็นมีระบุแผนงานหรือโครงการใดๆ เลย ผมจึง**ขอฝากไว้ ๓ เรื่อง** ที่เราควรจะต้องทำความเข้าใจ ***เรื่องแรก* คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคืออะไร** เขียนมา ๑๐ แผน ตั้งแต่ ปี ๒๕๐๔ จะทำอย่างไรให้ทุกคนนำไปเป็นกรอบความคิดและแนวทางในการปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร นักเรียน หรือผู้นำชุมชน

ส่วนที่สอง ที่จะทำความเข้าใจในวันนี้ **คือ เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** ท่านองคมนตรีเกษมได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนถึงเงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียง หรือความพอเพียง ความสมดุล ภูมิคุ้มกัน ความรู้ จริยธรรมและความเพียร ที่จะนำมาซึ่งความสุขคืออะไร สภาพัฒน์ได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแกนนำในการทำแผนฯ กระบวนการตรงนี้เป็นอย่างไร

ส่วนที่สาม **ที่สำคัญที่สุด คือ แล้วจะทำอย่างไรให้แผนฯ ๑๐ บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของสังคม ที่มีความสุขอย่างยั่งยืน หรือการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็นเป็นสุข เราจะมีบทบาทอย่างไรในแผนฯ** ทำอย่างไรให้แผนฯ นี้เป็นกรอบที่ได้รับการนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ทำอย่างไรให้ผู้บริหารที่นี่เข้าใจและให้ความร่วมมือในการดำเนินบทบาทของ สศช. เกี่ยวกับแนวทางหรือยุทธศาสตร์ของแผนฯ ๑๐ เหมือนที่น้ายงค์ (นายประยงค์ รณรงค์ ปราชญ์ชาวบ้าน จ.นครศรีธรรมราช ได้รับรางวัลแมกไซไซ ด้านผู้นำชุมชน) ว่า ต้องได้รับความร่วมมือ แม้จะส่งงบประมาณลงไปก็ตาม แต่**ถ้าไม่มีความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมในการที่จะผลักดันหรือการพัฒนาแล้ว เราก็จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์** นั่นคือสิ่งที่ผมตั้งใจไว้ว่าวันนี้ หลังจากที่เราได้แลกเปลี่ยนกันแล้ว ๓ หัวข้อนี้ ท่านคงมีคำตอบ

วิวัฒนาการของแผนพัฒนาประเทศ

มาดูกันก่อนนะครับว่า **ในช่วงแผนฯ ๑ - แผนฯ ๗ ที่ผ่านมาเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจ**จริงๆ นั่นก็คือ ถ้ามองย้อนกลับไปดูในแผนฯ เหล่านั้นเขียนไว้อย่างชัดเจน อย่างเช่นในช่วงแผนฯ ๕ ระบุว่า เราจะสร้างระบบคมนาคม ไฟฟ้า น้ำประปา และระบบชลประทานของประเทศอย่างไร การพัฒนาเขตอุตสาหกรรมใหม่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) จะทำอย่างไร

เพราะฉะนั้น ท่านจะเห็นว่า **แผนฯ ๑ ตลอดจนถึงแผนฯ ๗ เป็นแผนที่ระบุแผนงานและโครงการที่กำหนดวิธีการลงทุนงบประมาณของรัฐในเรื่อง**

ของสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงการสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ แผนฯ ๑ ไม่มีเรื่องการพัฒนาสังคม เพิ่งมาเพิ่มเรื่องสังคมตอนช่วงแผนฯ ๒ ส่วนแผนฯ ๖ และแผนฯ ๗ อาจจะมีเรื่องทรัพยากรธรรมชาติเข้ามาเกี่ยวข้อง แล้วแผนฯ ก็ถูกนำไปเป็นแนวทางในการกำกับว่าจะจัดสรรงบประมาณให้กับการดำเนินการนั้นอย่างไร ตรงกับแผนฯ หรือไม่ นี่คือที่มาของแผนฯ ๑ - ๗

แผนฯ ๘ : จุดเปลี่ยนของการจัดทำแผนพัฒนาฯ

ในช่วงแรกที่ผมย้ายจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาเป็นเลขาธิการสภาพัฒน์ ผมหนักใจมาก เมื่อพิจารณาถึงภารกิจของงานที่ผมจะต้องรับผิดชอบ เห็นชัดเจนเลยว่า สิ่งแรกที่ผมจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือ การจัดทำแผนของชาติ เพราะฉะนั้น อย่างที่น้ายงค์ว่า **สิ่งแรกนั้น คือ ต้องรู้ข้อมูลก่อน ผมกลับไปนั่งอ่านใหม่หมดตั้งแต่แผนฯ ๑ - ๗** อย่างที่ผมกราบเรียนก็คือว่า **สภาวะแวดล้อมในการทำแผนฯ เดิม ก็คือการจัดทำแนวทางของประเทศในการจัดสรรงบประมาณและการกำหนดหน้าที่และบทบาทของรัฐในการพัฒนาประเทศ** เพราะฉะนั้นจะเป็นส่วนที่คิดกันอยู่ที่ส่วนกลาง แล้วสั่งลงมาที่ส่วนข้างล่าง เช่น จะต้องมีโรงเรียนกี่โรงเรียน

อย่างไทยรัฐนี้ ผมได้มีโอกาสอ่านรายงานประจำปี (Annual Report) ที่ตั้งแต่สมัยท่านประธานกำพล วัชรพล ผมประทับใจท่านมาก ที่ท่านบอกว่าท่านต้องการให้คนมีโอกาสได้เรียนรู้ ท่านถึงคิดที่จะนำเงินในมูลนิธิไทยรัฐไปลงทุนให้กับสิ่งที่จะสร้างโอกาสในการเรียนรู้ นั่นคือ โรงเรียนไทยรัฐที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่ภาษาปัจจุบันในตลาดหลักทรัพย์เขาเรียกว่า **ซี เอส อาร์** (Corporate Social Responsibility)

ตรงจุดนั้น คือจุดที่**เราต้องสร้างความรู้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนของแผนฯ จาก แผนฯ ๑-๗ มาเป็นแผนฯ ๘ แผนฯ ๙ และแผนฯ ๑๐**

แผนฯ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) นี้ ที่จริงแล้วได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้แล้ว ในช่วงแรกของแผนฯ ทุกคนคงทราบดีว่าเกิดวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง แต่ในช่วงนั้นที่**อาจารย์สุเมธเป็นเลขาธิการฯ** (ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล) ในการเตรียมแผนฯ ซึ่งต้องเตรียมตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ - ๒๕๓๙ เพื่อนำมาประกาศใช้ในปี ๒๕๔๐ ลองหลับตาแล้วนึกภาพกลับไปในช่วงนั้น ถ้าเปิดหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ จะมีประกาศเรื่องการสร้างคอนโดฯ หมู่บ้าน และการลงทุนมากมายอยู่ทุกวัน เป็นช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่ ซื้อใบจองคอนโดฯ วันนี้ในราคา ๒๐,๐๐๐ บาท พรุ่งนี้อาจขายได้ ๓๐,๐๐๐ บาท ตลาดหลักทรัพย์พุ่งขึ้นไป ๑,๕๐๐ จุด ซื้อวันนี้ ๑๐ บาท พรุ่งนี้ขาย ๒๐ บาท **สังคมอยู่ในช่วงของการที่มุ่งไปสู่วัตถุและกิเลส**

คงจำได้ดีเมื่อปี ๒๕๓๘ และ ๒๕๓๙ มีการพูดเรื่องไทยจะเป็นเสือตัวที่ ๕ ในเอเชียอยู่ตลอดเวลา โดยใช้คำศัพท์ว่า **"นิคส์" (NIC)** หรือ Newly Industrial Country **แต่สิ่งที่สภาพัฒน์พยายามที่จะชี้นำในสังคมก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม**

แห่งชาติในขณะนั้นไม่ควรเน้นเหมือนดังเช่นแผนฯ ๑ - แผนฯ ๗ เพราะเป็นจุดที่สังคมกำลังมุ่งสู่ความไม่พอเพียง มีการใช้กระดาษในการที่จะสร้างรายได้ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นจริง แต่ในชีวิตจริงจะเห็นได้จากที่น้ายงค์ได้อธิบายให้ฟังเมื่อสักครู่นี้ว่า ทำอย่างไรให้ผลิตภัณฑ์ยางมีคุณภาพดีขึ้น และให้มีการเรียนรู้ในชุมชนต่างๆ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน คือสิ่งที่เป็นความจริง

แผนฯ ๘ เป็นการจุดประกายของการสร้างภูมิคุ้มกัน และเน้นไปที่สองเรื่องหลักคือ "การพัฒนาคน" และ "การมีส่วนร่วม" แผนฯ ร่างได้ดีมาก อันเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการทำแผนฯ ของสภาพัฒน์ คือ เปลี่ยนไปเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่มีจุดนำ ว่าประเทศชาติควรจะวางจุดนำหรือจุดร่วมของประเทศชาติอย่างไร การเน้นที่การพัฒนาคนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำความคิด องค์กรพัฒนาเอกชน และสื่อมวลชน ไปร่วมกันวางกรอบแนวคิดในการจัดทำแผนฯ ที่พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน อ.ชะอำ

แต่ด้วยความที่อาจจะโชคไม่ดี พอประกาศใช้แผนฯ เราก็เกิดวิกฤตเศรษฐกิจทันที **แผนฯ ๘ สร้างภูมิคุ้มกันไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางด้านการเงินระหว่างประเทศและการที่เราลงทุนเกินตัวไปในขณะนั้น ทำให้พอเริ่มแผน "คน" ปรากฏว่าไม่ใช่คนไทยที่มาชี้นำนโยบายการพัฒนา** ทุกคนคงทราบดีว่าในปี ๒๕๔๐-๒๕๔๔ นั้น เราทำหนังสือแจ้งความจำนงขอรับความช่วยเหลือทางวิชาการและการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (Letter of intent) ไปกี่ฉบับ ไอเอ็มเอฟเข้ามาจัดการให้แม้กระทั่งระบบภาษี ผมอยู่ที่กระทรวงเกษตรฯ ก็ได้รับมอบหมายให้ต้องทำในหลายๆ เรื่อง เช่น ให้เปลี่ยน สปก. เป็นโฉนด เก็บค่าน้ำในด้านการเกษตร และเปลี่ยนอัตราดอกเบี้ย ธกส. ในส่วนที่ประเทศไทยไม่มีสิทธิ์ที่จะกำหนด

เพราะฉะนั้น ในแผนฯ ๘ สิ่งที่เราไม่คาดคิดก็คือวิกฤตเศรษฐกิจ เราก็ต้องเข้าสู่ระบบไอเอ็มเอฟ ระบบของการที่เราต้องพึ่งพาทุนอีกลักษณะหนึ่ง ไม่ใช่ไปกู้เขา เขาบังคับให้เราต้องกู้แล้วเราก็ต้องพัฒนาประเทศในส่วนนั้น จึง**ทำให้จุดสำคัญ**

ของแผนฯ ๘ ไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติ ไม่ใช่เพราะว่าสภาพัฒน์หรือว่าส่วนราชการละเลย แต่เป็นสภาวะแวดล้อมของประเทศในขณะนั้น ที่ต้องอยู่ในความควบคุมของไอเอ็มเอฟ

แผนฯ ๙ กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ต่อมาคือ **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ ท่านสรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม เป็นเลขาธิการฯ** ในขณะนั้นผมถือว่า ทั้งท่านเลขาธิการฯ วิรัตน์ วัฒนศิริธรรม และท่านเลขาธิการฯ สุเมธ ซึ่งอยู่ในช่วงก่อนและหลังท่านเลขาธิการฯ สรรเสริญ สภาพัฒน์ยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่**ที่สำคัญที่สุดขณะนั้น พอหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ทุกคนคงจำได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกระแสพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม และในช่วง ๒-๓ ปีนั้นอย่างต่อเนื่อง ทรงพยายามจะให้คนเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ท่าน**ในพระบรมราโชวาททุกครั้ง

ในแผนฯ ๙ ท่านเลขาธิการฯ สรรเสริญ ยังคงอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนฯ ในขณะนั้น ประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ อาจารย์สิปปนนท์ เกตุทัต ซึ่งท่านได้ล่วงลับไปแล้ว **ท่านได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่น ๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง สรุปเป็นนิยาม "ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" แล้วนำความขึ้นกราบบังคมทูลฯ เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำบทความไปเผยแพร่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทาน และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สภาพัฒน์นำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ และเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป**

จากนั้นได้ตั้งคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นมาเพื่อขับเคลื่อนฯ ในช่วงปี ๒๕๔๗-๒๕๕๐ โดยมี**ท่านอาจารย์จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา** เป็นประธาน และมีคณะผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย องคมนตรีหลายท่านเป็นที่ปรึกษาโดยสภาพัฒน์ทำหน้าที่เลขานุการ เราพยายามที่จะบูรณาการกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดการขับเคลื่อนฯ ดูเหมือนว่าในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา บางจุดก็ได้รับการขับเคลื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของชุมชนและการเรียนรู้ต่างๆ

ผลการพัฒนาตามแผนฯ ๙

ส่วนผลการพัฒนานั้น ผมยอมรับว่า เมื่อดูในมิติของจำนวน ผลการพัฒนาทางด้านการศึกษาและการสาธารณสุขทั้งหลายต่างๆ เหล่านี้ ผมคิดว่ามีการขยายตัวพอสมควร เพื่อให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ แต่แน่นอนว่า ถ้าทางเศรษฐกิจค่อนข้างไปได้เร็วกว่า เหมือนที่น้ายงค์พูดกับผมว่า อะไรก็ตามที่ไปทำให้เกิดความสบาย เช่น เคยดำนา มาวันนี้เป็นหว่าน เพราะว่าความสบายเศรษฐกิจก็เช่นเดียวกัน **ในระบบทุนนิยม ถ้าเราเข้าใจดีแล้ว แท้ที่จริงก็คือการสร้างกิเลสต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ตรงจุดนี้ เมื่อเราประเมินการพัฒนาตามแผนฯ ๙ เมื่อปีที่แล้ว เรายอมรับว่าในเชิงปริมาณค่อนข้างสำเร็จตามเป้าหมายของแผนฯ พอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ แต่ในด้านสังคมนั้น เมื่อเราพิจารณาลึก ๆ ในมิติของคุณภาพ เราเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยังต้องเติมและให้ความสมดุลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความสมดุลอย่างแท้จริงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**

อัญเชิญเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในแผนฯ ๑๐

ผมเข้ามารับตำแหน่งเลขาธิการฯ ในเดือนตุลาคม ๒๕๔๗ แต่กระบวนการจัดทำแผนฯ ๑๐ ได้เริ่มมาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ๒๕๔๗ โดยเริ่มประมวลว่าเราจะทำแผนฯ ๑๐ กันอย่างไร เราตกลงในหลักการว่า **“ปรัชญาของเศรษฐกิจ**

พอเพียง" นั้น จะต้องเป็นแนวความคิดหลักของแผนฯ ๑๐ แต่ต้องขยายแนวความคิดเหล่านี้ลงไปในกระบวนการ โดยยึดหลักที่ "คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา" อย่างต่อเนื่อง และสิ่งสำคัญที่ต้องเน้นมากในแผนฯ ๑๐ ก็คือ เราอยากเห็นเรื่องของการดูที่องค์รวม การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขของสังคม และการดูเรื่องของตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ ก็อย่างที่เป็นข่าวว่าพอเราประกาศกระบวนการทำแผนฯ เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๔๘ ก็เป็นข่าวว่าสภาพัฒน์จะทิ้งจีดีพี

ที่จริงถ้าเราพัฒนาอย่างสมดุลแล้ว รายได้ประชาชาติที่เป็นรายได้ที่มั่นคงนั้นจะเป็นผลลัพธ์ เพราะฉะนั้น แผนฯ ๑๐ จึงเน้นที่ "กระบวนการ" ในจุดนี้คือคำตอบข้อที่หนึ่ง ที่ผมอยากจะฝากไว้ก็คือ เป็น "กระบวนการ" ไม่ใช่ "แผนงาน"

แผนฯ นี้ เมื่อประกาศใช้ ท่านเปิดได้ทุกหน้า ทุกส่วนของยุทธศาสตร์ท่านเองจะได้รู้ว่าแนวทางที่เคยตกลงกันไว้ ที่เคยอยากเห็นให้เกิดขึ้นนั้น จะอยู่ในแนวทางไหน แต่ข้อที่สำคัญที่สุดในคำตอบข้อที่ ๓ นั้น คือว่า แล้วท่านจะทำให้เกิดขึ้นได้อย่างไร

"ความสุข" คือเป้าหมายของแผนฯ ๑๐

ในแผนฯ ๑๐ นี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังคงเป็นปรัชญาหลัก คนคือศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งเหมือนกับแผนฯ ๘ และแผนฯ ๙ แต่**เน้นการมองยุทธศาสตร์ของแผนไปที่ "สังคมที่มีความสุข" *ความสุขแรก* ก็คือ ความสุขในทางกาย** ห้องแอร์เย็นดี ไม่ร้อน ไม่หิว นั่นเป็นความสุขทางด้านกายภาพ **แผนฯ ๑๐ พยายามยกระดับความสุขขึ้นมาใน*ระดับที่สอง* คือ ความสุขของการให้การเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ส่วนความสุข*ระดับที่สาม* คือ ความสุขที่สละแล้วซึ่งทุกสิ่ง นั่นคือนิพพาน**

...ในแผนฯ ๑๐ นี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังคงเป็นปรัชญาหลัก คนคือศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งเหมือนกับแผนฯ ๘ และแผนฯ ๙ แต่เน้นการมองยุทธศาสตร์ของแผนไปที่ "สังคมที่มีความสุข" ความสุขแรก ก็คือความสุขในทางกาย ห้องแอร์เย็นดี ไม่ร้อน ไม่ทิว นั่นเป็นความสุขทางด้านกายภาพ แผนฯ ๑๐ พยายามยกระดับความสุขขึ้นมาในระดับที่สอง คือความสุขของการให้ การเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ส่วนความสุขระดับที่สาม คือความสุขที่สละแล้วซึ่งทุกสิ่ง นั่นคือนิพพาน...

แผนฯ ๑๐ ดูความเป็นจริงที่จะนำความสุขในระดับที่สองมาเป็นเป้าหมายของการพัฒนา จากเดิมที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ เราพยายามดูเรื่องความสุข ดังนั้น ความสุขไม่ได้มาจากกายภาพหรือเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่**ความสุขมาจากสังคมที่มีความสุข เราปรับวิธีคิด จากเดิมที่คิดแยกส่วนมาคิดในแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือ "ภูมิสังคม" ที่กลับไปดูในเรื่องความสุข**

"ภูมิสังคม" นอกจากด้านกายภาพที่เป็นป่าไม้ ลำธาร เทือกเขาต่างๆ แล้ว ภูมิสังคมยังแสดงถึงคนที่อยู่ในครอบครัว ครอบครัวที่อยู่ในชุมชน ชุมชนที่อยู่ในจังหวัด อยู่ในหมู่บ้าน เราดูเรื่องของการแปลงแผน การรับฟังความคิดเห็นและกระบวนการมีส่วนร่วมจากเครือข่าย ซึ่งจะต้องมีการระเบิดจากภายในอย่างที่น้ายงค์ว่า จะต้องมีเรื่องของโรงเรียนในฝัน ที่เด็กในพื้นที่จะต้องรู้จักตัวเอง ทุกวันนี้เด็กรู้ว่าแม่น้ำอะเมซอนอยู่ที่ไหน แต่ไม่รู้ว่าไม้เรียงอยู่ที่ไหน ในตำบลอะไร และมีความสำคัญอย่างไร

เพราะฉะนั้น **จึงเป็นการระเบิดจากข้างใน หมายความว่า ระเบิดตั้งแต่แรก ตั้งแต่ในคน ในตน ในครอบครัว และในชุมชน** การเป็นพ่อควรจะต้องมีความเข้าใจในปัญหาของครอบครัวอย่างไร ครอบครัวที่อยู่ในชุมชนควรจะ

เข้าไปมีส่วนร่วมในความเข้าใจปัญหาของชุมชนนั้นอย่างไร เพราะ**ฉะนั้นตรงจุดนี้เราจึงมองภูมิสังคม มององค์รวมต่างๆ ซึ่งเป็นการแปลงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงออกมา**

เศรษฐกิจพอเพียง : ภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลง

ผมขอกลับมาในส่วนที่สองที่ว่า แล้วที่สภาพัฒน์พูดว่า เราได้ **"ร่วมกันคิดร่วมกันทำ"** เราได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมาเป็นแกนของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ อย่างไร

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง *ข้อที่หนึ่ง* คือ แนวทางปฏิบัติในการดำรงชีวิตไปสู่ความสุข เหมือนกับพระปฐมบรมราชโองการที่พระองค์ท่านพระราชทานเมื่อ ๖๐ ปีที่แล้วว่า พระองค์ท่านจะปกครองแผ่นดินนี้เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม ซึ่งอยู่ในปฐมบทของแผนฯ ๑๐ เพราะฉะนั้น **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือแนวทางในการดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคล ถ้ามีครอบครัว ปัจเจกบุคคลนั้น ก็คือ การดำรงชีวิตของคนนั้นในครอบครัวนั้น ถ้าครอบครัวนั้นอยู่ในหมู่บ้านก็คือแนวทางที่ทุกครอบครัวยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติไปสู่ความสุขของหมู่บ้านนั้น**

แม้กระทั่งท่านเป็นผู้นำองค์กรของสถาบันการศึกษา ท่านเองก็เป็นคนที่จะต้องนำเรื่อง**ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปชี้นำแนวการปฏิบัติให้โรงเรียนของท่านมีการพัฒนาไปสู่ความสุข นั่นคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือแนวทางการปฏิบัติ จะปฏิบัติในเชิงของครอบครัวหรือหมู่บ้าน ถ้าจะปฏิบัติในเชิงของเกษตรทฤษฎีใหม่ ก็คือแนวทางที่บอกว่า จะทำอย่างไรให้การประกอบอาชีพในเชิงของเกษตรกรรมนั้น นำไปสู่ "ความสุข" และ "ไม่เสี่ยง"**

***ข้อที่สอง* แล้วจะมีความสุขได้อย่างไร ต้องมี "ความพอประมาณ"** ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่เสี่ยงเกินไป ไม่ขี้ขลาดเกินไป แต่สิ่งเหล่านี้ตัดสินใจโดย **"เหตุผล"** ผมมีเหตุผลของผมว่า ทำไมผมควรจะใช้จ่ายในส่วนไหน

ผมควรจะลงทุนในส่วนไหน ขึ้นอยู่กับความพอเพียง ซึ่งอะไรคือความพอเพียง ก็คือต้องมี **"ความรู้"** น้ายงค์บอกว่า ไม่ทำวิจัยเลยก็ไม่ได้ ต้องไปทำวิจัยในชุมชน ถึงจะรู้ว่าในครอบครัวเราเอง เราก็ทำการวิจัยได้ คือตอนเช้าเปิดอ่านหนังสือพิมพ์ก็จะได้รับความรู้ต่างๆ มากมาย ที่เราจะนำมาใช้ในการตัดสินใจ เรารู้ว่าโฆษณาไหนดีหรือไม่ดี เราก็ต้องไปหาความรู้ประกอบ จะตัดสินใจซื้อบ้านดูแต่โฆษณาอย่างเดียวไม่ได้ **ต้องไปศึกษาหาความรู้ หาข้อมูลว่าหมู่บ้านไหนเป็นหมู่บ้านที่เหมาะสมกับการลงทุน** ถ้ามีความรู้แต่ไม่มี **"คุณธรรม"** ไม่มีความเมตตา ไม่มีกรุณา ไม่มีมุทิตา และอุเบกขา ไม่มีจริยธรรม ไม่มีความพอเพียง จะมาตัดสินใจว่า พอเพียงนั้นเป็นอย่างไร ก็ไม่รู้อีก สุดท้ายก็คือ ต้องมี **"ความเพียร"** ไม่ใช่วันๆ มัวแต่นั่งรอว่าเขาจะเอาอะไรมาให้

เงื่อนไขพื้นฐานจะมากำหนดแนวทางของการปฏิบัติไปสู่ความพอประมาณที่มีเหตุผลจากความรู้ จริยธรรม และทั้งหมดก็คือ "ภูมิคุ้มกัน" ของเราที่เกิดขึ้น ไม่ว่าอะไรจะเปลี่ยนแปลง ก็มีภูมิคุ้มกัน

ผมขอย้อนหลังกลับไปเมื่อปี ๒๕๔๐ หลังจากที่มีวิกฤตเศรษฐกิจไอเอ็มเอฟเข้ามา ค่าเงินบาทก็พุ่งจาก ๒๗ บาท ขึ้นไปเป็น ๔๐ กว่าบาท ตอนนั้นผมอยู่กระทรวงเกษตรฯ ผมส่งทีมลงไปที่อีสาน ๕ จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น อุดรธานี และสกลนคร ซึ่งมีภูมิคุ้มกันพอสมควร **เครือข่ายของผมแถวนั้นลงไปถามว่า เขาถูกผลกระทบอะไรหรือไม่ เขาตอบเลยว่า เขามีความสุข เขาไม่เห็นสนใจเลยว่า ไอเอ็มเอฟจะมาอย่างไร หรือเงินบาทจะเป็น ๔๓ บาท เขาบอกว่า ยังมีข้าวและเงินบาทที่พอมีพอกินอยู่ ดีใจด้วยซ้ำที่ลูกหลานกลับบ้าน**

เพราะตอนนั้นโรงงานปิดเป็นจำนวนมาก ก็กลับบ้านกัน กลับไปเขาก็มีความสุข เพราะตรงนั้นเขาก็มีความพอเพียงของเขาอยู่แล้ว ตรงจุดนี้เขามีภูมิคุ้มกันที่ชัดเจน แต่ว่ากรณีศึกษาในหลายๆ แห่ง ถ้าไปถามผู้ใหญ่วิบูลย์ (นายวิบูลย์ เข็มเฉลิม ปราชญ์ชาวบ้าน จ.ฉะเชิงเทรา และกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) หรือน้ายงค์ ก็คงจะมีข้อคิดที่แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน

ขั้นตอนการจัดทำแผนฯ ๑๐

ตอนที่เราทำแผนฯ ๑๐ เราทำ ๓ ขั้นตอน *ขั้นตอนแรก* ที่กำหนดจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก็คือว่า **เรามีความรู้แค่ไหน** ก่อนที่เราจะทำแผน เรามีข้อมูลแค่ไหนที่จะช่วยให้ทราบว่า เรากำลังจะเผชิญกับอะไรในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า ***ขั้นตอนที่สอง* ต้องวิเคราะห์ว่า สิ่งที่เรารู้เมื่อเราอยู่ที่กรุงเทพฯ นั้น ชาวบ้านเข้าใจในจุดเดียวกันกับเราหรือเปล่า** เหมือนที่น้ายงค์บอกว่า ข้อมูลของรัฐกับข้อมูลของน้ายงค์เป็นคนละข้อมูลกัน เราจึงตัดสินใจออกไปถามจาก ๑๐๘ หมู่บ้านทั่วประเทศ ว่าสิ่งที่เราคาดการณ์ หรือเรากลัวว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น ชาวบ้านเข้าใจแค่ไหน

***ขั้นตอนที่* ๓ เรามาประเมินว่า ทุนที่เรามีอยู่เข้มแข็งแค่ไหน** ความอ่อนแอของเราในทุนที่สำคัญที่สุดที่ประกอบเป็นประเทศของเรา ก็คือ **"ทุนเศรษฐกิจ"** เรื่องของการทำอาชีพ การกินอยู่ การผลิต **"ทุนด้านสังคม"** ก็คือ ความเอื้ออาทร การอยู่รวมกันเป็นครอบครัวของสังคมไทย และ **"ทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม" ถ้า ๓ ทุนนี้มีความเข้มแข็งก็คือเรามีภูมิคุ้มกันแล้ว**

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

ขอเริ่มที่***ขั้นตอนที่* ๑ เรามองว่า สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงในอีก ๕ หรือ ๑๐ ปีข้างหน้าที่แผนฯ ๑๐ กำลังจะเผชิญนั้นคืออะไร** เราวิเคราะห์ออกมาได้ว่า

ขณะนั้นมีอยู่ ๕ เรื่องที่สำคัญซึ่งในอีก ๑๐ ปีข้างหน้าท่านจะพบ ได้แก่ การรวมตัวของกลุ่มเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงในตลาดการเงินของโลก การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการเคลื่อนย้ายของคนอย่างเสรี ซึ่งตอนนี้ท่านก็อาจจะเห็นอะไรบางอย่างแล้วก็ได้

การเปลี่ยนแปลงในตลาดการเงินของโลกที่ไทยไม่มีส่วนกำหนด

ประการแรก **เรารู้ว่าประเทศไทย คงไม่ถอยหลังกลับมาเป็นประเทศปิด เพราะฉะนั้นกระแสโลกาภิวัตน์ หรือ Globalization มีผลอย่างมากและจะมีผลกับเราอย่างรุนแรง**

สิ่งแรก **ราคาน้ำมันที่ขึ้นราคาอย่างมากขณะนี้** เราก็ไม่เคยคาดคิดใช่ไหมครับ ลองหลับตานึกถึงเมื่อปีที่แล้วที่น้ำมันราคา ๓๕ เหรียญฯ ต่อบาร์เรล ในช่วงเวลาแค่ ๖-๗ เดือน น้ำมันในตลาดโลกขึ้นราคาเป็น ๔๕ เหรียญฯ ต่อบาร์เรล และคาดว่าปีนี้จะใกล้แตะ ๘๐ เหรียญฯ ต่อบาร์เรล ทำให้น้ำมันดีเซลขึ้นราคาจาก ๑๓ บาท เป็น ๒๗-๒๘ บาท วันนี้ลดลงมา ๔๐ สตางค์ ๒ ครั้ง แต่ไม่ต้องห่วงครับ อีก ๓-๔ วัน ก็จะขึ้นอีก ๓๐ สตางค์ ๒ ครั้ง เหตุผลไม่ใช่เพราะคนใช้น้ำมันมากขึ้นเลย วันที่ขึ้นไปแตะ ๗๘ เหรียญฯ ต่อบาร์เรล เพราะรัฐบาลอิสราเอลสั่งให้ทหารขยายพื้นที่โจมตีลึกเข้าไปในเลบานอนประกาศว่า จะรุกอีก ๑๐ กิโลฯ แล้วน้ำมันก็ค่อยๆ ลดลงมา ล่าสุดลงมาถึง ๕ เหรียญฯ ต่อบาร์เรลในเวลา 2 สัปดาห์ต่อมา ก็เพราะว่าองค์การสหประชาชาติประกาศจะส่งทหารเข้าไปรักษาความสงบแล้ว และมีแนวโน้มว่าอิสราเอลจะหยุดยิง

สิ่งเหล่านี้ ผมถามว่า ประเทศไทยมีส่วนไหมครับในการที่จะตัดสินใจ **เป็นปัจจัยที่เราไม่มีสิทธิ์จะเข้าไปกำหนดหรือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงได้เลย**

ส่วนเรื่อง**ค่าเงินบาท** เมื่อปี ๒๕๔๘ มีอัตราแลกเปลี่ยน ๔๐ บาทต่อเหรียญสหรัฐฯ แต่เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว ลดลงต่ำสุดเหลือ ๓๗ บาท และเมื่อวาน ๓๘ บาท เหตุผลก็คือเงินทุนไหลเข้ามาในประเทศ จากตลาดหลักทรัพย์ ตราสารหนี้ต่างๆ และกลไกทางด้านการเงินใหม่ๆ แค่ ๗๐๐ ล้านเหรียญฯ เอง แล้วท่านลองคิดดู ตอนที่กองทุนของโซรอสโจมตีประเทศเรา เขามีแค่ ๖๐๐ พันล้านเหรียญฯ ยังสร้างความปั่นป่วนให้กับเศรษฐกิจของเราได้ ทำให้ค่าเงินบาทของเราที่ ๒๗ บาทต่อเหรียญสหรัฐฯ ขึ้นไปเป็น ๔๐ บาทต่อเหรียญสหรัฐฯ วันนี้มีถึง ๒ ล้านล้านบาท คิดเป็น ๕ เท่าของตอนนั้น ลองคิดดูว่าจะเป็นอย่างไร

เมื่อวิเคราะห์สิ่งเหล่านี้แล้ว กลับมาถามว่า ประเทศเรามีภูมิคุ้มกันไหม การเปลี่ยนแปลงของการเคลื่อนย้ายเงินทุน หรือปัจจัยที่เราต้องพึ่งพาน้ำมัน เราต้องเผชิญอีก ๑๐ ปีข้างหน้า **สิ่งที่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถามเรากลับมาว่า เรามีความรู้และมีภูมิคุ้มกันหรือยังในเรื่องเหล่านี้ เรามีความรู้ในการรักษาเสถียรภาพทางด้านตลาดการเงินและตลาดทุนของประเทศในระดับใด**

พอลงไปถามในชุมชน เขาบอกว่ามีผลกระทบ เพราะแต่เดิมตอนดำนาใช้ควาย วันนี้เปลี่ยนเป็นทำนาหว่าน เนื่องจากเทคโนโลยีตรงนี้ต้องใช้คนไอ้ทุยแดง ก็คือ คูโบต้า ไม่เคยคิดว่าน้ำมันจะขึ้นจากลิตรละ ๑๓ บาทมาเป็น ๓๐ บาท อุตส่าห์ปั้นปุ๋ยอินทรีย์ลดไป ๒ บาท ใช้แทนปุ๋ยเคมี แต่ปรากฏว่าคูโบต้ากินน้ำมันไป ๑๕ บาท

สิ่งเหล่านี้ เริ่มลงไปกระทบ ก่อให้เกิดบริบทการเปลี่ยนแปลงของคนในครอบครัว เพราะว่าเราไม่ได้ทำการวิจัยและวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่า เรามีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงหรือเปล่า แต่ที่สำคัญที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ประเทศไทยมีส่วนน้อยมาก หรือแทบจะไม่มีส่วนเลยที่จะไปกำหนด แล้วเรายังปล่อยให้ความเสี่ยงเหล่านี้มากระแทกเราอีกหรือ

ความไม่เป็นธรรมของผลตอบแทนที่ได้จากการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี

ผมขอยกตัวอย่างการใช้ภูมิปัญญากับเทคโนโลยี ส่วนใหญ่จะยกตัวอย่างที่อีสาน เพราะผมเรียนรู้ชีวิตในชุมชนที่นั่น ซึ่ง**เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่เราปฏิเสธไม่ได้** ครั้งแรกผมตกใจมากว่า เขามีใบไม้ใบหนึ่งปะไว้ที่ไหปลาร้าแล้วหนอนไม่ขึ้น แล้วญี่ปุ่นก็เอาใบนั้นไปสังเคราะห์ ปรากฏว่ามีไพเลทินซึ่งเป็นสารฆ่าแมลง นับเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอนกันมาเป็น ๑๐๐ ปี ๑,๐๐๐ ปี แล้วก็ได้ว่า เวลาทำปลาร้าเสร็จแล้วอย่าลืมเด็ดใบนี้มาแปะ แต่พอญี่ปุ่นเขามาเห็นก็เอาไปทำสเปรย์ฉีดแล้วมาขายเรา ตอนเด็ดใบไม้มาใช้ไม่ต้องเสียสตางค์ แต่ตอนฉีดสเปรย์นั้นต้องเสียสตางค์ไปซื้อ ยังมีอีกหลากหลายเรื่องทีเดียว

ในช่วงของโลกาภิวัตน์ตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ เป็นต้นมา ชาติตะวันตกวางกฎระเบียบที่เราเรียกว่า "ทรัพย์สินทางปัญญา" และ **"ทรัพย์สินทางพันธุกรรม" แล้วก็เอาสิ่งที่เป็นความรู้ของเราซึ่งสั่งสมมานานไปใช้ และตั้งกฎระเบียบและข้อกฎหมายขึ้นมา** สิ่งเหล่านี้ เรามีความรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงแค่ไหน เราทำงานวันนี้ เราได้รับผลตอบแทนเพียงค่าแรงงานเท่านั้น แต่ฝรั่งเข้ามากำหนดกฎเกณฑ์การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ทั้งหลายที่อยู่ในระบบนิเวศของเรา ของราคา ๒๐ บาท เราอาจได้รับผลตอบแทนแค่ ๒ บาท ในขณะที่เขาได้กำไร ๑๘ บาท **สิ่งเหล่านี้คือความไม่เป็นธรรมในการเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านเทคโนโลยี** แล้วท่านลองคิดดูว่า อีก ๑๐ ปีข้างหน้าจะเป็นอย่างไรครับ

โลกกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากวิวัฒนาการทางด้านสาธารณสุขและด้านเวชภัณฑ์ต่างๆ ที่ดี ทำให้อายุของคนยาวขึ้น ท่านมีชัยวีระไวทยะ ท่านทำแผนครอบครัวสำเร็จ ช่วงหลังมีมนุษย์เกิดน้อยลง เพราะฉะนั้น

โครงสร้างของมนุษย์กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป คือ จะมีผู้สูงอายุมากขึ้น ผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานจะลดลง ถามว่า การอยู่ในสังคมในอีก ๑๐ ปีข้างหน้า เราต้องเตรียมพร้อมอะไรเกี่ยวกับระบบโครงสร้างของการผลิตเพื่อดูแลผู้สูงอายุ ถ้าเรามองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม ก็จะมีปัญหาแน่ เพราะว่าเรากำลังจะมีผู้สูงอายุมากกว่าผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน

การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ...

ภายหลังจากที่เกิดสึนามิใครลงมาตรงนี้ก็ยังกลัวๆ อยู่บ้าง ต้องถามว่าติดทะเลฝั่งไหน เพราะก่อนหน้านี้ไม่เคยคิดว่าจะเกิดสึนามิ ไม่เคยคิดว่าเมื่อปีที่แล้วภาคตะวันออกจะน้ำแล้งจนกระทั่งไม่มีน้ำ แต่วันนี้ น้ำท่วมน่านไปแล้วและกำลังจะท่วมที่แม่ฮ่องสอน การเปลี่ยนแปลงของระบบภาวะของโลกที่ร้อนขึ้น สภาวะเปลี่ยนแปลงด้านภัยธรรมชาติต่างๆ อย่างที่อินโดนีเซียไม่เคยคิดว่าจะมีสึนามิครั้งที่สอง แต่ก็มี ตอนเกิดสึนามิที่เมืองไทยเขาบอกว่าประเทศเขาไม่เกิดหรอก

การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของคน

สุดท้ายก็คือ **คนเคลื่อนย้ายกันได้เร็วมาก ไม่ใช่เพราะว่าเรามีสนามบินใหม่** เราก็ไม่เคยคิดมาก่อนว่า ทำอย่างไรให้คนพม่าพูดไทยได้ แต่วันนี้ผมเข้าใจว่าคนพม่าพูดภาษาไทยได้มากที่สุดในประวัติศาสตร์ คงมีคนพม่าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า ๑ ล้านคนแล้ว เมื่อคืนไปกินก๋วยเตี๋ยวที่สงขลา เด็กเสิร์ฟก็เป็นคนพม่า การเคลื่อนย้ายคนอย่างเสรีที่มีขึ้นในขณะนี้ ส่วนหนึ่งก็คือ ขณะนี้มีแรงงานต่างด้าวเข้ามา ผมเข้าใจว่าเป็นล้านกว่าคนแล้ว ถ้าตัวเลขที่เป็นทางการก็อาจจะ ๘๐๐,๐๐๐ คน

ถ้าเราเห็นฝรั่งหรือคนญี่ปุ่นเดินกับคนไทยนับเป็นเรื่องปกติ ผมเห็นฝรั่งผู้ชายอุ้มลูกยืนซื้อกล้วยแขกอยู่แถวนางเลิ้ง ผมก็เข้าไปถาม เขาบอกว่าเขาแต่งงานกับสาวไทยและอยู่แถวนี้ **ขณะนี้มีการข้ามวัฒนธรรมมากขึ้น และมีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรี** และเรารู้สิ่งเหล่านี้

ดังนั้น จะเห็นว่า**การเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วมาก การพัฒนาใน ๕ ปีข้างหน้า เราเข้าใจสิ่งเหล่านี้อย่างไร** และจะวางแนวทางพัฒนาสิ่งเหล่านี้อย่างไร ก่อนทำแผนฯ ๑๐ นี้ เรานั่งวิเคราะห์กันอยู่ ๖ เดือน ลงไป ๑๐๘ หมู่บ้าน ไปถามชาวบ้านทั้ง ๕ เรื่องนี้ ว่ามีผลถึงครัวเรือนและชุมชนในชนบทอย่างไร

คำถามต่อมาคือว่า แล้วเราจะทำอย่างไร ถ้าเรารู้ว่าสิ่งที่กำลังจะเกิดการเปลี่ยนแปลงมีอะไรบ้าง จากนั้น**เราก็พยายามที่จะวิเคราะห์ทุนต่าง ๆ ตามบริบทของการเปลี่ยนแปลงทั้ง ๕ ด้าน แล้วถามกลับมาที่สถานภาพของประเทศขณะนี้ ไม่มีทางอื่น นอกจากการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิสัยทัศน์ในการทำแผน**

แผนฯ ๑๐ สร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

ถ้าเราทำแผนฯ โดยตั้งวิสัยทัศน์ว่า **เศรษฐกิจเข้มแข็งแต่เพียงอย่างเดียวจะแบกรับการพัฒนาต่อการเปลี่ยนแปลงไม่ทัน เราจึงมาดูเรื่องของสังคมในองค์รวม** ตอนแรกเราใช้คำว่า “สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” แต่อาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม บอกว่า คิดให้ดีๆ การมีความสุขนั้นคือการอยู่ร่วมกัน ท่านก็เลยเสนอว่า**เราควรจะเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของแผนฯ ๑๐ ว่า “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” เพราะสะท้อนให้เห็นถึงแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจน** ก็คือว่าจากคนสู่ครอบครัว ครอบครัวสู่ชุมชน เมื่อคนอยู่กับคนเป็นครอบครัว ครอบครัวอยู่กับครอบครัวเป็นชุมชน เพราะฉะนั้น การอยู่เย็นเป็นสุขก็ต้องมีความสุขร่วมกัน ถ้าสามีมีความสุขโดยการกินเหล้าเมายา ภรรยาและลูกคงไม่มีความสุข

...นี่คือ ๔ หลักของแผนฯ ๑๐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พูดถึงการพัฒนาคน ครอบครัวและรัฐ เรื่องของการลดความเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยงของโครงสร้างเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับพอเพียงและมีภูมิคุ้มกัน ที่พูดถึงความสมดุลของระบบนิเวศ และของคนต่อระบบนิเวศ ระบบนิเวศต่อคน ต่อชุมชน และพูดถึงเรื่องจริยธรรมและธรรมาภิบาลของสังคมที่อยู่ร่วมกัน...

เพราะฉะนั้น **ความสุขที่อยู่ร่วมกันนั้น เป็นความสุขที่เป็นแนวทางหลักของการปฏิบัติไปสู่สังคมที่มีความสุข**

จึงมองว่า**พันธกิจหลักในแผนฯ ๑๐** นั้น ควรที่จะกำหนด ๔ เรื่องหลัก ***เรื่องแรก*** คือ **ต้องพัฒนาคนควบคู่กับคุณธรรม** นี่คือทุนทางด้านสังคมที่เราต้องเน้นการสร้างทุนทางสังคม ที่ให้คนมีการพัฒนาพร้อมทั้งคุณธรรมและความรอบรู้อย่างเท่าเทียมกัน ครอบครัวจะได้อบอุ่น ชุมชนจะได้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ เพราะฉะนั้น ทุกแนวทางและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับคนและชุมชนจะมุ่งไปสู่พันธกิจนี้ เพื่อจะให้บรรลุให้ได้ ***เรื่องที่สอง*** **เราต้องสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ** เช่น ในเรื่องการออม เรื่องของทุน และระบบการเงินต่างๆ ***เรื่องที่สาม*** **เราต้องดำรงฐานทรัพยากรที่เป็นทุนด้านทรัพยากรที่มีความสมดุล** สิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพและเอื้อต่อการที่ให้คนอยู่อย่างมีความสุข และ***สุดท้าย*** ก็คือเรื่องของ**จริยธรรมและธรรมาภิบาล**

เพราะฉะนั้น **นี่คือ ๔ หลักของแผนฯ ๑๐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พูดถึงการพัฒนาคน ครอบครัวและรัฐ เรื่องของการลดความเสี่ยง และการบริหารความเสี่ยงของโครงสร้างเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับพอเพียงและมีภูมิคุ้มกัน ที่พูดถึงความสมดุลของระบบนิเวศและของคนต่อระบบนิเวศ ระบบนิเวศต่อคน ต่อชุมชน และพูดถึงเรื่องจริยธรรมและธรรมาภิบาลของสังคมที่อยู่ร่วมกัน**

วัตถุประสงค์ของแผนฯ ๑๐

คนสภาพัฒน์ที่ทำแผนฯ ต้องมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งใน ๔ เรื่องนี้ และนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของแผนฯ เราก็นั่งคิดว่า จะให้คนมี**ความรู้คู่คุณธรรม** ต้องมีการ**สร้างโอกาสของการเรียนรู้** ดูที่ศักยภาพของชุมชน ต้องไปดูการปรับโครงสร้าง โดยการเพิ่มมูลค่าและการบริการมากขึ้น ต้อง**สร้างภูมิคุ้มกัน** โดยการบริหารความเสี่ยงในภาคเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคการเงินต่างๆ ที่ผมได้พูดถึง ต้อง**สร้างระบบการแข่งขันที่เป็นธรรม**แก่ธุรกิจรายย่อยและรายใหญ่ ทั้งในเรื่องของโครงสร้างภาษี และโอกาสในการทำธุรกิจที่เป็นธรรม การ**สร้างเสริมความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ** และการ**เสริมสร้างธรรมาภิบาล** ในภาคส่วนต่างๆ

เป้าหมายของแผนฯ ๑๐

เราพยายามที่จะกำหนดเป้าหมายของแผนฯ ที่จริงตอนแรกเราไม่คิดจะกำหนดเป้าหมายแต่ถูกเรียกร้องในการประชุมประจำปีของสภาพัฒน์ เราจึงกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาขึ้น อย่างเช่นการศึกษาเฉลี่ยของคนไทย เป้าหมายตอนนี้อยู่ที่ประมาณ ๘-๙ ปี เราก็ต้อง**เพิ่มการศึกษาให้ได้ ๑๐ ปี** เราต้องพัฒนาแรงงานระดับกลางให้สูงขึ้น สร้างรายได้เฉลี่ยแรงงานให้สูงขึ้น **เพิ่มนักวิจัย** ทางด้านสุขภาวะ เราก็ต้อง**ลดรายจ่ายในด้านสุขภาพลง** โดยให้ความสำคัญในเรื่องของการป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพมากกว่าการรักษา **การพัฒนาชุมชนและการแก้ไขปัญหาความยากจน การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุล การสร้างความมั่นคง การรักษาความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติ** การดูแลในเรื่องของ**การปฏิรูประบบราชการ ธรรมาภิบาล และความรับผิดชอบของภาคเอกชนและภาคธุรกิจต่อสังคม**

ดังได้กล่าวแล้วว่า **เรายึดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำแผนฯ การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอาศัย ๓ หลัก คือ ความรู้ จริยธรรม และความเพียร อันจะนำไปสู่ความสุข คือ ความสมดุลและพอเพียง**

ยุทธศาสตร์แรก : การพัฒนาคนให้เก่ง แข็งแรง ดี

จากการที่เราไปดูบริบทการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาที่เราต้องเผชิญ แล้วย้อนกลับมาดูโครงสร้างและดูการวิเคราะห์ทุนของเรา จึงกำหนดออกมาเป็น ๕ ยุทธศาสตร์ในแผนฯ ๑๐

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ คือ การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เราแยกยุทธศาสตร์นี้ออกมา แต่ก่อนมีการวิพากษ์กันว่าคนอยู่ในทุกยุทธศาสตร์ ถ้าเราไปมองมิติทางด้านเศรษฐกิจ คนก็อยู่ในด้านเศรษฐกิจ แต่เราตัดสินใจว่าถ้ายึดแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง **"คนคือศูนย์กลาง"** เพราะฉะนั้นต้องแยกยุทธศาสตร์ด้านคนออกมา

การมองยุทธศาสตร์ด้านคนนั้น มองอยู่ ๓ มิติ ***มิติแรก*** ก็คือ**มิติในด้านความรู้** ซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง คือ **ทำอย่างไรให้กระบวนการเรียนรู้นั้นเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบตลอดชีวิต** ไม่ใช่อยู่เฉพาะในห้องเรียน ทำอย่างไรให้เด็กไปคิดและเรียนรู้ในสิ่งที่เขาควรจะรู้ เพราะฉะนั้น เราจะดูตั้งแต่ทุกกลุ่มวัย ตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงที่นั่งกันอยู่ตรงนี้ ผมก็ต้องเรียนรู้ต่อว่า**ทำอย่างไรที่จะให้ระบบการเรียนรู้ หรือโอกาสในการเรียนรู้ของคนไทยนั้นมีมากขึ้น**

นอกจากนี้ **เรียนรู้เก่งแล้วต้องมีคุณธรรมด้วย** เพราะฉะนั้นจริยศาสตร์หรือแนวทางนั้นได้เขียนโดย**ให้ความสำคัญกับสถาบันของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ควบคู่ไปกับสถาบันศาสนาและสถาบันครอบครัว** เราพูดกันมานานในศัพท์การศึกษาว่า **บ้าน วัด โรงเรียน** หรือ **"บวร"** ทำอย่างไรให้มีความเชื่อมโยงตรงนี้ ถ้าไปคิดแบบเก่าก็จะไปคิดถึงงบประมาณที่ลงไปสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ แต่ถ้าคิดในแบบใหม่ คือ การกลับไปถามว่า **สถาบันต่าง ๆ นั้นจะเชื่อมโยงกลับมาสู่ตัวคน เด็ก เยาวชน หรือผู้ใหญ่ ที่จะทำให้กระบวนการของการเรียนรู้นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร**

มิติที่สอง ของยุทธศาสตร์นี้คือ **การมองสุขภาวะหรือสุขภาพ** เราคงไม่ได้มองเหมือนแต่ก่อนว่า ถ้าเราจะเขียนแผน เราจะเพิ่มการรักษาพยาบาลอย่างไร แต่วันนี้**มองที่องค์รวมให้ความสมดุลระหว่างการสร้างเสริมสุขภาพ คือการป้องกันไม่ให้คนเป็นโรค และเมื่อหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นโรคแล้วเราจะรักษาให้หายได้อย่างไร จากนั้นเราจะฟื้นฟูสุขภาวะอย่างไร**

ตรงจุดนี้จะไม่มองเฉพาะโรงพยาบาล แต่มองไปที่สถาบันครอบครัว ตั้งแต่แรกที่เริ่มดูว่าเขาจะป้องกันสุขภาวะอย่างไร ลูกมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะให้พ่อแม่เลิกสูบบุหรี่ คงไม่ใช่หวังพึ่งแค่โฆษณาอย่างเดียว ต้องเริ่มตั้งแต่ในครอบครัวว่า *"พ่อสูบบุหรี่อันตรายนะ"*

มิติที่สาม เป็นการ**ให้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข** เรามองไปในองค์รวมว่า**สังคมกำลังมุ่งไปสู่สังคมผู้สูงอายุ คุณภาพของเยาวชนของไทยเป็นเรื่องสำคัญทั้งในเรื่องของความรู้คือสมอง การเรียนรู้ จริยธรรม สภาวะแวดล้อม เขาจะอยู่ด้วยกันอย่างเป็นสุขอย่างไร** ยาเสพติด สิ่งยั่วยุ สื่อต่างๆ เป็นสื่อที่ผมตกใจมาก ที่วันนี้ไปเปิดเว็บไซต์มีตั้งแสนกว่าเว็บ ที่ไปดูรูปโป๊ได้สบายๆ แต่ถ้าเป็นเด็กแล้ว เมื่อเราปิดตรงนั้นไม่ได้ เราจะทำอย่างไร ให้เขารู้หิริโอตัปปะคืออะไร ให้เขาคิดด้วยตัวเขาเองว่าควรดูหรือไม่ เรารอดมาได้เพราะเรารู้ว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรรับ ถึงแม้ว่าข้อมูลเหล่านั้นจะมี แต่อยู่ที่การตัดสินใจ

ทั้งหมดที่ผมจะพูดในยุทธศาสตร์นี้ ท่านจะเห็นว่า ผมไม่พูดอะไรเกินเลยไปกว่า คน ครอบครัว ชุมชน รัฐ และเรื่องของความรู้และจริยธรรม และความขยันหมั่นเพียร อีกสักครู่กลับมาดูว่า ทำไมแผนฯ ๑๐ จึงได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในกระบวนการทำแผนฯ และกระบวนการขับเคลื่อนแผนฯ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : ชุมชนสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ คือ **การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ** เมื่อเราดูคน เรารู้แล้วว่า เราต้องดูสุขภาวะ เราต้องสร้างโอกาสในการศึกษา กระตุ้นจริยธรรม เชื่อมบ้าน วัด โรงเรียน ทำสังคมให้มีความสุข แต่กระบวนการเหล่านี้จะไม่มีขึ้นเลย ถ้าเราไม่เน้นให้เกิดกระบวนการเหล่านี้ขึ้นในชุมชน

แต่ก่อนแผน ๑ - แผน ๗ ก็พยายามทำ แต่เวลาทำตรงนี้เสร็จแล้วไปลงที่กระทรวงหมด พอไปลงที่กระทรวง กระบวนการเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นที่ชุมชน เพราะฉะนั้น **เราต้องสร้างความมั่นคงของชุมชนในรูปของการสร้างองค์ความรู้** นี่คือสิ่งที่น้ายงค์บอกว่า ก่อนที่เราจะทำแผนฯ เรานำผู้บริหารลงไปหาน้ายงค์ หาผู้ใหญ่วิบูลย์ นี่คือ **หลักการหรือยุทธศาสตร์หลักในการที่จะขับเคลื่อนฯ คือ การเชื่อมโยงให้ชุมชนมีแผนของชุมชนก่อน แผนที่มาจากปัญหาของชุมชน ที่ชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาของตนเอง และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขด้วยตนเอง**

เมื่อสักครู่มีผู้บริหารมาคุยกับผมเรื่องการทำปุ๋ยอินทรีย์ และเอ็สเอ็มแอล กระบวนการก็คือบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ เวลาเขาไปประเมิน จะประเมินว่ามีผลกำไรเท่าไร มีการสร้างมูลค่าในตลาดหลักทรัพย์สูงขึ้นเท่าไร คะแนนส่วนใหญ่จะทุ่มไปที่ ๕๐-๖๐ เปอร์เซ็นต์ แต่ตอนหลังนี้ **การประเมินผลขององค์กรต่างๆ เปลี่ยนไป เขาจะประเมินว่าองค์กรมีกระบวนการในการป้องกันความเสี่ยงอย่างไร** เช่น ไม่ลงทุนเกินไปกว่าหนี้สิน หรือไปสร้างหนี้สินเกินกว่ารายได้ขององค์กร

องค์กรมีแผนในการพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรอย่างไร **มีแผนที่จะดูแลและรับผิดชอบในเรื่องของธรรมาภิบาลหรือความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไร ถึงแม้จะกำไร ๓ พันล้าน แต่ถ้าองค์กรไม่มีแผนในเรื่องของการพัฒนาบุคคล บุคคลไม่ได้ถือเป็นทรัพย์สินขององค์กร ก็อาจจะมีกำไรอยู่เพียง ๓ ปี แล้วก็ล้มไป**

เพราะฉะนั้น **ความยั่งยืนของชุมชน คือ การที่จะต้องดูกระบวนการในชุมชนว่าชุมชนคิดถึงปัญหา วิเคราะห์ปัญหาของตนเองอย่างไร ชุมชนสร้างองค์ความรู้ในชุมชนขึ้นอย่างไร และชุมชนมีวิธีการในการแก้ปัญหาของตนเองอย่างไร** ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนควรจะมีสิทธิ์ในการคิดอย่างไร

ผมบอกได้เลยว่าในอีก ๕ ปีข้างหน้า อย่างในเรื่องรัฐธรรมนูญ หรือการกระจายอำนาจ จากแนวนโยบายต่างๆ ซึ่งบางคนเรียกว่าประชานิยม จะมีทรัพยากรในเชิงของงบประมาณลงไปที่ชุมชนมหาศาล เพราะฉะนั้น ตรงจุดนี้อยู่ที่กระบวนการหรือความเข้มแข็งของชุมชนที่จะเลือกคนที่ชุมชนรู้ว่าเป็นผู้นำที่ดี ถ้ามีผู้ใหญ่วิบูลย์ หรือน้ายงค์อยู่ในหมู่บ้าน ปัญหานั้นๆ คงไม่เกิด เพราะว่าน้ายงค์เน้นกระบวนการ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ : ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อสร้างทุนเศรษฐกิจ

***ยุทธศาสตร์ที่ ๓* การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน** คือ ทุนด้านเศรษฐกิจ วันนี้ ในระบบของทวิลักษณ์ของโครงสร้างเศรษฐกิจของไทย ปฏิเสธไม่ได้ที่เราต้องเปลี่ยนระบบของการผลิตในวันนี้ วันนี้การส่งออกของไทยขยายตัว ๑๗ เปอร์เซนต์ในช่วงครึ่งปีแรก ปีหนึ่งเราส่งออกสินค้าถึงประมาณห้าล้านล้านบาท แต่เราก็นำเข้าจนเริ่มขาดดุลในปีที่แล้ว

เราขาดดุลการค้าไป ๘ พันล้านเหรียญฯ คิดเป็น ๓ แสนกว่าล้านบาท เราต้องจ่ายค่าน้ำมันที่ผมพูดถึง ๗,๗๐๐ ล้านเหรียญฯ **วันนี้เราทำกันแทบแย่ ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมส่งออกเป็นจำนวนมาก ทั้งรถยนต์ ปิโตรเคมี และอื่นๆ แต่เวลาต่างชาติเช็คบิลเราเข้ามา เราเหลือแค่สลึงเดียว นี่คือ ความเป็นจริงของโครงสร้างการผลิตของเราในปัจจุบัน**

ในขณะนี้ สหรัฐฯ บอกว่า อยากผลิตก็ผลิตไป เดี๋ยวเราออก IP Intellectual Property Right) อย่างที่ผมบอกผลิตแทบตาย โดนเรียกเก็บเงินค่าเครื่องจักร ค่าน้ำมัน ก็คำนวณเล่นๆ เขาบอกว่า ราคาน้ำมัน ๗๐ เหรียญฯ ต่อบาเรล เราขายข้าวทั้งหมดที่ชาวนา ๓๐ กว่าล้านคน ทำทั้งปีนั้น ซื้อน้ำมันได้เพียง ๑ เดือน เพราะฉะนั้น **ถ้าไม่ปรับโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจจากที่เรารับจ้างผลิตวันนี้ แล้วขยายภาคบริการในแง่ของสิ่งที่เป็นความรู้ในสินค้าท้องถิ่นต่างๆ สิ่งเหล่านี้เป็นงานที่ภาษาอีสานเขาว่า** *"เฮ็ดน้อยได้หลายเด้อ เฮ็ดหลาย บ่ได้ แต่ก่อนตอนเปลี่ยนมัน เปลี่ยนอ้อย เปลี่ยนข้าว นี้ เฮ็ด หลาย เฮ็ดเสร็จแล้วค่าปุ๋ยก็จ่าย ค่าแทรกเตอร์ก็จ่าย ค่าแรงงานเดี๋ยวนี้ ๑๔๐ บาท บวกโอทีอีก เข้าไปเกือบ ๒๐๐ บาท ตอนเกี่ยวจ่ายหมด เฮ็ดเสร็จ เฮ็ดหลายเลย บ่ได้ แต่เดี๋ยวนี้กลับมาทำเล็กๆ"*

ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัด เช่น ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข็มเฉลิม ที่ฉะเชิงเทรา กลับมาทำเรื่องของสมุนไพร จากเคยที่มีนา ๑๐๐ ไร่ ทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จ ตอนนี้เหลือ ๓ ไร่ แต่วันนี้ในบ้านผู้ใหญ่วิบูลย์มีหมดทุกอย่าง เฮ็ดน้อย ส่งลูกไปเรียนหนังสือได้สบาย ไม่มีหนี้

เพราะฉะนั้น เช่นเดียวกัน ประเทศเราไม่ได้แตกต่างกับโครงสร้างที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นหรอกครับ วันนี้จ้างเขาผลิต **ทำอย่างไรให้ปรับโครงสร้างและลดการพึ่งพาด้านพลังงานจากต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริเรื่องพลังงานทดแทนมานานแล้ว เราได้นำความรู้เหล่านี้มาดำรงชีวิตของเราอย่างไร**

ตรงจุดนี้ จะต้องสร้างความเป็นธรรม สร้างผู้ประกอบการใหม่รายย่อยและพึ่งตนเองมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ : ชุมชนเป็นผู้พิทักษ์ธรรมชาติได้ดีที่สุด

***ยุทธศาสตร์ที่ ๔* การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ยุทธศาสตร์นี้เป็นเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งที่เราปฏิเสธไม่ได้ คนกับป่า ป่า ๓ ชนิด ประโยชน์ ๔ ชนิด ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๖ แห่ง พูดถึงระบบความสมดุลของระบบนิเวศ พระองค์ท่านทรงศึกษาประเทศไทยมาแล้วตั้งแต่ ๖๐ ปีที่ผ่านมา

เราปฏิเสธเรื่องกสิกรรมไม่ได้ **การที่เราอยู่ในภูมิสังคมของโลกที่อยู่ในโซนร้อน มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ชีวิตของเราที่ต้องพึ่งพาทางด้านการเกษตร** เราปฏิเสธเรื่องความสมดุลทางด้านฐานทรัพยากรไม่ได้ แต่ทำอย่างไรให้ยุทธศาสตร์นี้มีผล ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการรักษา ถึงแม้จะให้กรมป่าไม้หรือกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มกำลังไปดูแลป่าไม้อีก ก็คงรักษาป่าไว้ไม่ได้ **ทำอย่างไรที่จะให้ชุมชนมีพลังที่จะดูแลและรักษา เขาเองจะเป็นคนฟื้นฟูธรรมชาติด้วยซ้ำไป ตัวที่ร้ายที่สุดของทรัพยากรธรรมชาตินี้ก็คือมนุษย์นั่นเอง ยุทธศาสตร์นี้จึงมุ่งไปที่การดูแลและจัดการองค์ความรู้ สร้างนวัตกรรมต่างๆ และส่งเสริมให้ชุมชนต่างๆ มีส่วนร่วมในการที่จะแก้ไขปัญหาในส่วนนี้**

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ : หลักธรรมาภิบาลสร้างสำนึกการมีส่วนร่วม

***ยุทธศาสตร์สุดท้าย* คือ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ** เรื่องของธรรมาภิบาลเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เราพูดถึง **"สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน" คำว่า "ร่วมกัน" คือ หลักของธรรมาภิบาลที่ต้องสร้าง**

...ต้องสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้แผนประสบความสำเร็จ เราเขียนว่า แผนฯ ๑๐ จะสำเร็จได้อยู่ที่ภาคีร่วมพัฒนา...

ให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการตรวจสอบองค์กรอิสระ อิสระ แต่ไม่ใช่เอกราช เพราะประเทศไทยมีเอกราชอยู่ แต่ต้อง**มีอิสระในการคิด ในการเสนอแนะข้อคิดเห็น แต่ไม่ใช่เป็นเอกราชในความคิด ต้องมีธรรมาภิบาลทั้งในระบบราชการ ภาคเอกชน และในทุกภาคส่วน โดยต้องกระจายอำนาจลงในท้องถิ่นให้มากที่สุด**

ในที่สุดก็คือ **ต้องสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้แผนประสบความสำเร็จ เราเขียนว่า แผนฯ ๑๐ จะสำเร็จได้อยู่ที่ภาคีร่วมพัฒนา ภาครัฐ**ต้องเป็นแกนที่จะขับเคลื่อน โดยเฉพาะภาครัฐเป็นผู้ที่ถือทรัพยากรด้านงบประมาณ ในขณะเดียวกัน **ภาคประชาชน ชุมชน** ก็ต้องมีบทบาทอย่างยิ่งที่จะต้องถามตัวเองว่า เมื่อมีหน้าที่ ก็ต้องมีความรับผิดชอบ **ด้านวิชาการ** มหาวิทยาลัยต่างๆ ก็คงจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านความรู้ **ด้านการเมือง**

ก็ต้องเป็นประชาธิปไตย ภายใต้ระบบที่มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข **ภาคเอกชน**ก็ต้องให้การสนับสนุนในการพัฒนาด้านต่างๆ การที่ต้องดูแลด้านสังคมก็ต้องมีมากขึ้น **ด้านสื่อมวลชน**ก็ต้องเป็นกลางในการที่จะนำพาสังคมมุ่งไปข้างหน้า เป็นสังคมที่เป็นฐานความรู้จริงๆ

ความสำเร็จของแผนฯ ๑๐ อยู่ที่ความร่วมมือของทุกคน

ทั้งหมดนี้ สุดท้ายที่ผมถามว่า แล้วแผนฯ นี้จะเป็นอย่างไร การแปลงยุทธศาสตร์ทั้ง ๕ นี้ไปสู่แผนปฏิบัติจะทำอย่างไร **ท่านเองก็สามารถทำแผนปฏิบัติภายในโรงเรียนของท่านตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงของแผนฯ ๑๐ นี้ได้** ท่านกลับไปที่บ้าน **อาจจะหารือกับลูกและภรรยาว่า เราควรจะมีแผนเศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัวเพื่อปฏิบัติร่วมกันอย่างไร** อย่างเช่น หลังวันพระเลิกเหล้าก็ได้ แม่ก็ช็อปปิ้งให้น้อยหน่อย มีการแลกเปลี่ยนความเห็นและให้เวลากับลูก

มีหนังชุดหนึ่งที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้ทำขึ้นพูดถึงเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัว มีอยู่วันหนึ่งลูกกลับจากโรงเรียนถึงบ้านก็ถามพ่อซึ่งแสดงโดยคุณเศรษฐา ศิระฉายา ว่า *"พ่อๆ ทำไมเราไม่เปลี่ยนรถสักทีล่ะ เพื่อนหนูเขาเปลี่ยนรถกันหมดแล้ว"* พ่อก็บอกว่า *"วันนี้เรามีรายได้เท่านี้เปลี่ยนก็เปลี่ยนได้ แต่เราต้องเพิ่มภาระอีก พ่อคงต้องทำงานมากขึ้น จะมีเวลาอยู่กับลูกน้อยลง"* แก่นที่ได้ก็คือ อยู่ที่ตัวเราเอง ถ้าวันนี้ผมอยากจะเปลี่ยนรถเป็นรถคันใหม่ให้แก่ลูก ผมอาจจะต้องทำงานมากกว่านี้ความสุขในครอบครัวจะหายไป

เพราะฉะนั้น วันนี้ท่านกลับไป**วางแผนในครอบครัว**ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ก็จะเห็นความสุขร่วมกันในครอบครัว แน่นอนต้องปรับลดกิเลสลงใช้จริยธรรมเข้ามาช่วย เมื่อครอบครัวมีแผน ชุมชนก็มี**แผนชุมชน** ซึ่งคือจุดหลักในการขับเคลื่อนแผนฯ ๑๐ **แผนองค์กร**ทั้งหลาย **แผนภาคเอกชน**ทั้งหลาย แล้วมาถึง**แผนชาติ** ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ก็คือ **แผนการบริหารราชการแผ่นดิน**

แผนฯ ๑๐ เป็นแผนฯ ที่ทำการประชาพิจารณ์ค่อนข้างมากกว่าทุกแผน นอกจากที่ผมได้กราบเรียนแล้วว่าเราทำใน ๑๐๘ หมู่บ้าน เรายังจัดสัมมนาภาค ๔ ภาค ทำการประชุมกลุ่ม (Focus Group) ๓-๔ ครั้ง และจัดสัมมนาใหญ่ซึ่งเป็นการประชุมประจำปีของสภาพัฒน์ที่เมืองทองธานีถึง ๒ ครั้ง มีตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ เข้าร่วมให้ความคิดเห็นรวมกว่า ๔,๐๐๐ คน

ผมหวังว่า แผนฯ ๑๐ ที่สภาพัฒน์ร่วมจัดทำกับตัวแทนประชาชนทั้งประเทศ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตลอดทั้งเล่มจะได้รับการนำไปปฏิบัติ การขับเคลื่อนก็คือ การใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ **"ความรู้"** และ **"จริยธรรม" หากได้มีการนำแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติก็ถือว่าเป็นความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนฯ และตามที่เราได้ตั้งเจตนารมณ์ไว้ ไม่ได้อยู่ที่สภาพัฒน์หรือรัฐบาลเท่านั้น แต่อยู่ที่พวกท่านที่ได้ให้ความคิดในการร่างแผนฯ นี้ขึ้นมา เงินงบประมาณไม่ใช่ประเด็นหลักที่จะทำให้แผนฯ นี้สำเร็จ แต่เป็นความเพียรของทุกคนที่จะมุ่งไปสู่จุดเดียวกัน เพื่อให้ "สังคมของเราอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน"**

ผมหวังว่า ท่านคงได้คำตอบของคำถามทั้ง ๓ ประเด็นที่ผมตั้งไว้ตั้งแต่ต้น และหวังเป็นอย่างยิ่งครับว่าจะเป็นประโยชน์กับท่าน ผมยินดีอย่างมากครับที่จะให้รายละเอียดเพิ่มเติมในช่วงท้ายนี้ หรือในโอกาสต่อไปที่ผมพอจะเข้ามามีส่วนร่วมตรงนี้ได้ ขอขอบพระคุณครับ

การน้อมนำหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ

ทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ ไม่ใช่เฉพาะในหมู่คนจนหรือเกษตรกร โดยต้อง **"ระเบิดจากข้างใน"** คือการเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธา เชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด

ความพอเพียงในสถานศึกษา โดยเริ่มจาก ***ครู และผู้บริหารสถานศึกษา***เล็งเห็นความสำคัญและน้อมนำปรัชญาฯ มาปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างทั้งในด้านการดำเนินชีวิต และพัฒนาระบบการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาฯ เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กระตุ้นให้เด็กรักการเรียน คิดเป็น ทำเป็น และปลูกฝังคุณธรรม ให้เป็นคนดี คนเก่ง

สำหรับ***นักเรียน นักศึกษา*** ต้องรู้จักแบ่งเวลาเรียน เล่น และดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและพอประมาณกับตนเอง ใฝ่หาความรู้ คบเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร รู้จักใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมให้แก่ตนเอง

ความพอเพียงระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันบนหลักของความรู้ รัก สามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั้งในและนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งบริหารจัดการการเงินของชุมชนโดยมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันด้านการเงินให้ชุมชน

ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน เริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจโดยแสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปันในระยะยาว มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้นและพนักงาน ด้านการขยายธุรกิจ

ต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของตนเอง เรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ ผลิตในสิ่งที่ถนัดและทำตามกำลัง พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อสังคม และป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ความพอเพียงในองค์กรภาครัฐ ทุกคนยึดมั่นในจรรยาบรรณของข้าราชการ โดยระดับองค์กรหรือผู้บริหาร ต้องบริหารความเสี่ยง ไม่ทำโครงการที่เกินตัวหรือเสี่ยงเกินไป มีความรับผิดชอบต่อสังคม ปรับขนาดองค์กรให้เหมาะสม จัดกำลังคนตามความรู้ ความสามารถ บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลด้วยความโปร่งใสและมีคุณธรรม บริหารจัดการทรัพยากรด้วยความประหยัดและคุ้มค่า และถ่ายทอดความรู้ในการปฏิบัติงาน

ระดับเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเต็มกำลังความสามารถ รับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต รอบคอบ รวดเร็ว ขยันหมั่นเพียร ยึดมั่นและยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่เลือกปฏิบัติ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความสามัคคี ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ใช้จ่ายอย่างเหมาะสมกับรายได้ พัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม จริยธรรมและเพิ่มพูนความรู้อยู่เสมอ

ความพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้ รัก สามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง จะส่งผลให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่ **"ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย"**

ที่ปรึกษา

นายพนัส สิมะเสถียร	ประธานกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
นายสุเมธ ตันติเวชกุล	ประธานสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
นายอำพน กิตติอำพน	เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คณะทำงาน

ประธาน	: นางเพ็ญจา อ่อนชิต	
รองประธาน	: นายสุทิน ลี้ปิยะชาติ	น.ส.กัญญารักษ์ ศรีทองรุ่ง
คณะทำงาน	: นางจันทร์ทิพย์ ปาละนันทน์	นางโกสุมภ์ วาณิชชานนท์
	น.ส.ช่อผกา แก้วใหญ่	น.ส.อลิศรา บุญลี
	น.ส.จีรวัจน์ วงศาโรจน์	น.ส.พุทธิดา เชี่ยวชาญพานิชย์
	น.ส. อาทิสุดา ณ นคร	น.ส.รวีวรรณ เลียดทอง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วิสัยทัศน์ หน่วยงานหลักในการวางแผนและจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน ที่ยึดประโยชน์ส่วนรวม ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีประสิทธิภาพสูง

ค่านิยม มุ่งมั่น ทุ่มเท พัฒนาประเทศ เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม ด้วยคุณธรรม ตามหลักวิชาการอย่างมืออาชีพ